

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE SVMMO PON=||TIFICE,|| QVINQVE LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

Liber Tertivs, De summo Pontifice.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53860](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53860)

LIBER TERTIVS
DE SVMMO
PONTIFICE.

CAPVT PRIMVM.

Propositur disputatio de Antichristo.

DEMONSTRAVIMVS HACTENVS, Romanum Pontificem Petro succedere in summum totius Ecclesie principatu. Restat verum, num aliquo tempore Romanus Pontifex ab isto gradu exciderit; id enim admodum contendunt, non esse hoc tempore Romae verum Episcopum quicquid antea fuerit. Et quidem NILVS ad finem illius contra primatum Romani Pontificis ita loquitur: *Scilicet, quia ma caputque mei sermonis illa sit, et donec Papa in Ecclesia uenientem, olimque institutum ordinem seruat; donec veritatem caelestem tenet, ac tuetur, et donec Christo summo Ecclesia Domino et capiti adheret, facile patiar eum etiam put Ecclesia esse et summum Sacerdotem, et Petri, scilicet, si libet omnium Apostolorum successorem esse, omnes ei obtemperare, ac nihilo id quod ad eius honorem pertinet diminui: sed a veritate discessit, nec ad eam redire vult, merito pro damnato reiectoque haberi debet. Hac ille.*

Sed debuisset ostendere, in quos errores incidissent Romani Pontifices; et quando, et a quibus damnati fuerint. Videmus enim in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. & Lugdunensi sub Gregorio X. & Florentino sub Eugenio IV. Græcos erroris conuictos ad fidem Latinorum reuertisse, ac deinde ad vomitum suum semper esse reuersos, ac propterea à Deo grauissimè punitos: Latinos autem ad fidem Græcorum venisse nusquam legimus. Nec vllum profectum pontificem

potest Ecclesiasticum iudicium contra Latinos, vt nos profirimus multa contra Græcos.

Iam verò CALVINVS lib. 4. Instit. cap. 7. §. 23. *Sint*, inquit, vera illa omnia, qua tamen illis iam extorsimus; Petrum voco Christi constitutum fuisse vniuersa Ecclesia Caput, ipsumq; honorem sibi collatum in Romana sede deposuisse, id veteris Ecclesia auctoritate fuisse sancitum, longo vsu confirmatum, Romano Pontifici summam potestatem fuisse semper ab omnibus debitam, ipsumq; fuisse omnium & caussarum & hominum iudicem, nullius iudicio subiectum fuisse; habeant etiam plura si velint. Respondeo tamē vno verbo, nihil istorum valere, nisi Roma sit Ecclesia & Episcopus. Et infra §. 24. Hunc nodum mihi soluant Romanenses, nego ipsorum Pontificem esse Episcoporum Principem, cum non sit Episcopus. Et infra: Fuerit sanè olim Roma omnium Ecclesiarum mater: Verum ex quo Antichristi sedes fieri cœpit, desit esse id quod erat. Et infra §. 25. Videmur nonnullis nimis maledici ac petulantes cum Romanum Pontificem vocamus Antichristum: sed qui hoc sentiunt, non intelligunt se Paulum immodestia insimulare, post quem nos loquimur, immò ex cuius ore sic loquimur. Ac ne quis obiiciat nos Pauli verba, qua aliò pertineant, perperam torquere in Romanum Pontificem, breuiter ostendam non aliter, quàm de Papatu intelligi posse. Hæc ille.

Similia docent omnes hæretici huius temporis; ac præcipuè LUTHERVS in supputatione temporum, & in assertione artic. 28. & 36. & alibi passim. Item Magdeburgenses Centur. i. lib. 2. cap. 4. colum. 434. & sequentibus, & in omnibus sequentibus Centuriis, cap. 4. 7. & 10. Illyricus in libro de Primatu. David Chytræus in caput 9. & 13. Apocalypsis. Item Wolfgangus Musculus in locis communibus, titulo de Ecclesia. Theodorus Beza in commentario 2. Thessal. 2. Theodorus Bibliander in Chronico tab. 10. 11. 12. 13. & 14. Henricus Pantaleon in Chronologia. Henricus Bullingerus, præfatione in suas homilias ad Apocalypsim, & ante hos omnes Ioannes Wiclef artic. 30. inter eos qui damnantur in Concilio Constantiensi, sess. 8. Pontificem esse Antichristum, pronunciauit.

Vt igitur quæstio hæc diligenter explicetur, nouem capita tractanda erunt. Primum de ipso nomine Antichristi:

II. A. 3

II. An Antichristus sit vnus homo, an genus hominum. III. De tempore aduentus & mortis eius. IV. De nomine eius proprio. V. Ex qua gente nasciturus sit, & à quibus præcipuè sciendus. VI. Vbi sedem suam fixurus. VII. De doctrina moribus eius. VIII. De miraculis eius. IX. De regno & proliis eius. Ex his enim omnibus clarissimè apparebit, quam impudentia hæretici Pontificem Romanum Antichristum faciant; quibus addemus caput, quo probabimus, Romanum Pontificem non solùm non esse Antichristum; sed nec vltimo modo defuisse esse Episcopum & pastorem totius Ecclesiæ nihil remaneat non dilutum ex obiectionibus Caluini.

Quod ad PRIMVM attinet, aliqui ex aduersariis doctorum nomen Antichristi propriè significare Christi Vicarium: & proinde Papam, qui se Christi Vicarium asserit, ipsum esse Antichristum. Ita docet Wolfgangus MVS CVLVS in loco capite de potestate ministrorum: & probat, quia illa vox ἀντι σημαίνει Vice, vnde ἀντίχειρ Ⓞ est vice Christi, sicut ἀντιπραπηγὸς σημαίνει eum, qui pro Duce se obrudit; id est, qui Vicarius Ducis vult haberi. MAGDEBURGENSES in Cent. I. lib. 2. cap. 4. colum. 435. docent, Papam ideo verum esse Antichristum, quia se Christi Vicarium facit.

At sine dubio falluntur, vel fallere conantur. Nomen enim Antichristi, non potest vlllo modo significare Vicarium Christi; sed solùm aliquem Christo contrarium: & contrarium in quomodocunque, sed ita, vt cum eo de sede & dignitate Christi certet; id est, qui sit æmulus Christi, & velit haberi Christus, deiecto eo qui verè est Christus.

Hanc esse huius nominis significationem, probatur tripliciter. PRIMO, quia apud Græcos illa vox ἀντι, propriè significat oppositionem. & quoniam opponi dicuntur non solùm ea, quæ pugnant inter se; sed etiam ea, quæ æquipollent: vnde factum est, vt ἀντι in compositione interdum significet contrarietatem, interdum æquivalentiam; nunquam autem subordinationem: vt patet in exemplis omnium talium nominum; ἀντίπαλος, significat æmulum in lucta; ἀντίδοτον, contrarium remedium; ἀντίφρασις, contrariam loquutionem; ἀντίστροφος, æquivalentem; ἀντίθεος, æqualem Deo; ἀντίθεος, et

est pollex, quia è regione opponitur, & æquivalet toti reliquæ manui; & sic de ceteris. Vicarius autem non significat oppositionem, sed subordinationem ad aliud; & ideo non potest exprimi per vocem ἀντι.

Porro illud ἀντισπατηρός, non significat Vicarium Ducis, sed ordinariè contrarium Ducem; sicut ἀντισπατένομαι, est bellum infero, & interdum eum qui est loco Ducis, non ut illi subiectus, sed ut æqualis; quomodo apud Latinos Proprætor, vel Proconsul, nõ significat Vicarium Prætoris, vel Consulis, sed eum qui est in aliqua prouincia, id quod est Prætor, vel Consul in vrbe. & in hoc deceptus est Musculus; quia enim legit apud Budæum ἀντισπατηρός significare Proprætorem, putauit ipse significare Vicarium Prætoris: quod est falsum.

SECUNDO, idem probatur ex Scriptura. Nam etiam si hoc nomen esset ex se ambiguum; tamẽ vt in Scriptura accipitur, non est ambiguum: & nostra quæstio non debet esse de voce ἀντίχεις ⊙ absolutè, sed vt in Scripturis accipitur. Porro in Scripturis Antichristus dicitur is, qui extollitur super omne, quod dicitur Deus, 2. Thessal. 2. quod certè non est, esse Vicarium, sed hostem Christi veri Dei. Et 1. Ioan. 2. Antichristus dicitur esse is, qui negat Iesum esse Christum, id est, qui negat Iesum esse Christum, vt seipsum pro Christo venditet. Et Matth. 24. Antichristus dicitur affirmaturus se ipsum esse Christum; quod sanè non est Vicarij, sed æmuli.

Denique TERTIO, ex omnibus auctoribus, qui de Antichristo scripserunt; & ex communi sensu omnium Christianorum, qui per Antichristum intelligunt eximium quendam Pseudochristum. Quomodo etiam exponit hanc vocem ex veteribus Græcis, Damascenus lib. 4. de fide, cap. 28. & eodem modo exponit Hieronymus ex Latinis, qui tamẽ etiam Græcæ linguæ peritissimus fuit, quæst. II. ad Algasiam.

Denique, similiter exponit in suo Thesauro linguæ Græcæ HENRICVS STEPHANVS, qui tamen vnus est de numero hæreticorum Geneuensium. Hinc habemus argumentum primum contra aduersarios. Nam cum Antichristi nomen significet hostem & æmulum Christi: & Romanus Pontifex se Christi famulum, & Christo subiectum in omnibus fateatur; non autem Christum se vllò modo esse dicat, neque illi

illi se parem faciat: manifestum est, cum non esse Antichristum.

CAPVT II.

Antichristum certum quendam hominem futurum.

AM QVOD ad secundum attinet, nos cum aduersariis in vno conuenimus; in altero discrepamus. Conuenimus in eo, quod sicut nomen Christi accipitur dupliciter: interdum propriè pro quodam eximio & singulari Christo, qui est IESVS NAZARENVS; interdum communiter pro his omnibus, qui habent cum Christo similitudinem, quantum ad vnctionem; quomodo Prophetæ, & Reges, & Sacerdotes omnes dicuntur Christi, Psal. 104. *Nolite tangere Christos meos*: Ita etiam nomen Antichristi interdum accipitur propriè pro quodam eximio Christi hoste, de quo agitur 2. Thessal. 2. Ioan. 5. & alibi: interdum verò communiter pro omnibus, qui quoquo modo Christi oppugnant. Nam 1. Ioan. 2. legimus: *Audistis, quia Antichristus venit; & nunc Antichristi multi facti sunt*; id est, audistis venturum Antichristum; & nunc licet ille singularis Antichristus nondum venerit, tamen multi seductores iam venturunt, qui etiam Antichristi dici possunt.

At dissentimus de Antichristo propriè dicto; an ille sit vnus homo singularis. Catholici enim omnes ita sentiunt, fore Antichristum vnum quendam hominem: at hæretici omnes supra citati docent, Antichristum propriè dictum, non esse singularem personam, sed singularem thronum, siue regnum tyrannicum, ac sedem apostaticam eorum, qui Ecclesiæ præsident.

MAGDEBURGENSES Centur. 1. lib. 2. cap. 4. colum. 45. Docent Apostoli, inquit, *Antichristum non fore vnam tantum personam, sed integrum regnum, per falsos Doctores in templo Dei; id est, in Ecclesia Dei præsidentes: in Vrbe magna; id est, in Romana ciuitate, opera Diaboli, & fraude, ac deceptione comparatum*. Hæc illi. Similia sunt apud alios supra citatos.

Ratio

Rationes eorum hæc sunt. PRIMÆ Paulus 2. Thess. 2. dicit, iam suo tempore cœpisse in mundo versari Antichristum: *Mysterium*, inquit, *iam operatur iniquitatis*; & tamē ibidem dicit, Antichristum in fine mundi à Christo occidendū. Hinc ita concludit BEZÆ in 2. Thess. 2. *Manifestè sunt hallucinati, quicumque de vno quopiam homine putarunt hoc intelligi; nisi dent mihi quempiam, qui à Pauli seculo ad diem & seq. iudicij superstes maneat.* Similiter argumentatur Calvinus loco citato. Confirmatur hæc ratio ex Ioanne, qui in epist. 1. cap. 4. dicit: *Omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus; de quo audistis, quoniã venit, & nunc iam in mundo est.*

SECUNDA ratio BEZÆ est. Quoniam Daniel cap. 7. singularibus nominibus bestiarum, Vrsi, Leonis, Pardi, non intelligit singulares Reges; sed singula Regna, quorum vnumquodque multos Reges continet. Igitur eodem modo Paulus 2. Thessal. 2. qui mirè cum Daniele consentit, per hominem peccati & filium perditionis non intelligit vnã singularem personam; sed quoddam quasi corpus multorū tyrannorum.

TERTIA ratio CALVINI est, in cap. 2. primæ Ioannis, vbi ait, delirare & spontè errare eos, qui vnum certum hominem futurum credunt Antichristum, cùm Paulus 2. Thess. 2. scripserit, Apostasiam venturam, & eius caput Antichristum futurum. siquidem Apostasia est generalis quædam defectio à fide, quæ quidem vnum corpus & vnum regnū facit; & non est res paucorum annorum, vt sub vno Rege compleri possit.

HIS non obstantibus, veritas est; Antichristum fore vnum singularem hominem: Id quod probatur ex omnibus Scripturis & Patribus, qui de Antichristo agunt. Scripturæ loca sunt quinque. PRIMVS est in Euangelio Ioannis 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non recepistis me; si alius venerit in nomine suo, illum recipietis.* Hæc verba de falsis Prophetis, in generali, nō de vno aliquo intelligi volunt Musculus & Calvinus apud Marloratum in commentario huius loci; sed eorum explicatio cum antiquis Patribus & cum ipso textu pugnat. Nam hæc verba dicta esse de vno Antichristo, testantur Chrysostomus & Cyrillus in hunc locum; Item Ambrosius in 2. Thessal. 2. Hieronymus in epistola ad Algasiam, quæst. II. Augustinus tract. 29. in Ioan. Irenæus lib. 5. contra hæreses Valen-

Valen-

Valentini; **Theodoretus** in Epitome diuinorum decretorum capite de Antichristo, & alij.

Præterea hîc Dominus opponit sibi alium hominem; hoc est, personæ personam; non regnum regno, neque sectam sectæ: vt patet ex illis vocibus: *Ego*, alius, *in nomine meo*, in nomine suo; *me*, illum: Sicut ergo Christus, vnus & singularis homo fuit; ita & Antichristus, vnus & singularis homo erit.

Deinde, Christus hîc dicit, Antichristum à Iudæis pro Messia recipiendum. Constat autem, Iudæos vnum certum & singularem hominem expectare. Item, omnes falsi Prophetæ venerunt in nomine alterius, non in nomine suo. Hieremias: *Falsò Prophetæ & uiscinantur in nomine meo, non misse eos.* At hîc Dominus loquitur de vno quodam, qui veniet in nomine suo; id est, qui non agnoscet Deum aliquem, sed extollet se, vt Paulus ait, *supra omne quod dicitur Deus.*

Denique, falsi Prophetæ permulti venerant ante Christi aduentum, permulti etiam postea venturi erant; non igitur Dominus dixisset: *Si alius uenerit*, sed multi ueniunt; si de falsis Prophetis loqui uoluisset.

SECUNDVS locus est Pauli 2. Theff. 2. *Nisi uenerit displicens primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, &c.* Et infra: *Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui.* Hæc uerba etiam aduertim intelligunt de uero Antichristo; sed Apostolus loquitur de eorum quadam & particulari persona, vt patet ex articulis Græcis ἀποκλυθῆ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας ὁ υἱὸς τῆς ἀπορίας. Et infra: καὶ τότε ἀποκλυθήσεται ὁ ἄνομος; vt enim dicit EPIPHANIVS hæresi 9. quæ est Samaritanorum, articulus Græci contrahunt significationem ad vnâ rem certâ, ita ἄνθρωπος significet hominem in communi, at ὁ ἄνθρωπος hominem singularem. Et sanè mirum est, nullum aduertentium, qui tamen factant linguarum peritiam, hoc animal uertisse.

TERTIVS est I. Ioan. 2. ubi sic legimus: ἡκούσατε ὅτι ἀκούετε ἄνθρωπος ἐρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γέγοναν. ubi articulus præponit Antichristo propriè dicto; sine articulo uerò effert nomen Antichristi communiter accepti: apertissimè indicans, Antichristum propriè dictum esse vnâ personam certam;

certam; Antichristum communiter acceptum, nō esse certam personam, sed in genere omnes hæreticos.

QUARTVS est, Daniel. 7. 11. & 12. capite, vbi loquitur de Antichristo, vt docet Hieronymus & Theodoretus in eum locum. Irenæus lib. 5. & Augustinus lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 23. & Calvinus, Magdeburgenses, & Beza, vbi supra. Ibi autem Antichristus nō vocatur vnum Regnum, sed vnus quidam Rex: qui ex decem Regibus, quos in mundo inueniet, tres omnino tollet è medio, & alios septem sibi subiiciet. Adde, quod Calvinus dicit; ad literam, Daniele loqui de Antiocho illustri; & allegoricè, de Antichristo, cuius figuram gerebat Antiochus. quod etiam docet Cyprianus libro de exhortatione martyrij, cap. 11. & Hieronymus in Danielis 11. & 12. cap. Sed Antiochus illustris certa quædam & singularis persona fuit: igitur & Antichristus certa quædam persona esse debet.

QUINTVS & vltimus locus est Apocal. 13. & 17. quæ loca intelligi de Antichristo, docet Irenæus lib. 5. & perspicuum est ex similitudine verborum Danielis & Ioannis. Vterque enim mentionem facit decem Regum, qui erunt in terra, quando veniet Antichristus; & vterque Antichristi regnum tribus annis eum medio duraturum prædicit, &c. Sicut ergo Daniel de vno certo Rege loquitur; ita & Ioannes in Apocalypsi.

Idem probatur ex Patribus, qui communi consensu de Antichristo docent, PRIMO, eum fore instrumentum Diaboli electissimum, ita vt in eo inhabitet omnis plenitudo diabolicæ malitiæ corporaliter; sicut in homine Christo, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. SECUNDO, Antichristum nō regnaturum, nisi tres annos cum medio. ac proinde docent, Antichristum vnum hominem tantum futurum. Vide Irenæum lib. 5. circa finem; Cyrillum Hierosolymitanum catechesi 15. Chrysostomum in 2. Thessal. 2. Theodoretum in caput 7. Danielis; Lactantium in Epitome diuinæ instit. cap. 11. Ambrosium in cap. 21. Lucæ; Hieronymum in caput 7. Danielis, & quæst. 11. ad Algasiam; Augustinum lib. 20. de ciuitate Dei, per multa capita, & in Psalm. 9. Gregorium lib. 32. moral. cap. 12. Damascenum lib. 4. cap. 28. & Hippolytum Martyrem in oratione de consummatione mundi.

Ad PRIMVM argumentum BEZAE respondeo; tempore Apostolorum occultè grassari cœpisse Antichristum, non sua persona, sed in suis præcursoribus. Sicut enim Christus venire cœpit ab origine mundi in Patriarchis & Prophetis qui eum præcurrebant, & significabant; ita vt dici possit, principio mundi cœpisse operari mysterium pietatis; etiam in sua propria persona non venit, nisi quando carne de B. MARIA suscepit: ita Antichristus mox post Christum in cœlum assumptum cœpit venire in suis præcursoribus, mysterium operari iniquitatis; nimirum in hereticis & tyrannis Ecclesiam persequentibus, ac præcipuè in Simone Magi qui se Christum dicebat, & in Nerone, qui primus Ecclesiam oppugnare cœpit; & nihilominus in propria persona non natiuit, nisi in fine mundi. Itaque persecutio spiritualis Simonis Magi, & temporalis Neronis dicitur mysterium iniquitatis, quia signa erant & figuræ persecutionis Antichristi.

Hanc esse veram loci Paulini explicationem, dupliciter probari potest. PRIMO, ex omnibus interpretibus eius loci. Omnes enim per mysterium iniquitatis apud Paulum intelligunt vel Neronis persecutionem; vt Ambrosius & Chrysostomus in hunc locum, & Hieronymus quæst. 11. ad Alaxandrum: vel hereticos, qui clam decipiunt; vt Theodoretus & Scapellius in hunc locum, & Augustinus lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 19. SECUNDO, ratione desumpta ex confessione aduersariorum. Illi enim dicunt, Antichristum esse propriè Scapellius Romani Pontificis.

Si ergo Antichristus propriè dictus, natus est tempore Apostolorum; sequitur Petrum & Paulum fuisse propriè dictos Antichristos, licet occultos; & Neronem, vel Simonem Magum, fuisse verum Christum. Constat enim tempore Apostolorum non fuisse Romæ alios Episcopos, quàm Petrum & Paulum. Disertè enim affirmat Irenæus lib. 3. cap. 3. à Petro & Paulo sedem Romanam fundatam, & primos in ea Episcopos sedisse. Quod idem omnes veteres docent, quos supra citauimus. Constat etiam, tam Simonem Magum, quàm Neronem cum Apostolis Petro & Paulo dimicasse.

Quod si aduersariis non placet, Petrum & Paulum, fuisse Antichristos; & Simonem & Neronem, verum Christum; coguntur fateri, tempore Apostolorum non existisse Antichristum.

rum in se, sed solum in suo quodam typo. Ex quo consequentia B E Z AE; qua efficiebat, non posse Antichristum esse unum hominem, nisi daremus unum hominem, qui viveret à temporibus Apostolorum vsque ad finem mundi; ridicula esse ostenditur.

Ad confirmationem dico, Ioannem loqui eo modo, quo loquitur Dominus de Helia, Matth. 17. *Helias quidem venturus est, & restituet omnia; dico autem vobis, quia Helias iam venit, & non cognouerunt eum.* id est, Helias in sua persona venturus est: sed iam Helias venit in suo simili; id est, in Ioanne Baptista.

Ad SECUNDUM argumentum, negatur in primis, quod semper Daniel per singulares bestias intelligit singula regna. Nam per unam bestiam interdum significat unum regnum; vt cap. 7. vbi per Leonem intelligit regnum Assyriorum; per Vrsum, regnum Persarum; per Pardum, regnum Græcorum; per aliam bestiam innominatam, regnum Romanorum: interdum unum Regem, vt cap. 8. vbi per Arietem intelligit Darium Regem Persarum vltimum; per Hircum, Alexandrum Magnum. Deinde, negatur consequentia argumenti. Nam Paulus per *Hominem peccati*, non intelligit aliquam ex quatuor bestiis, à Daniele descriptis: sed intelligit illud cornu paruulum, quod apud Danielem præualuit decem cornibus quartæ bestię; id est, unum illum Regem, qui ex modico adeo creuit, vt omnes alios Reges sibi subiugauerit.

Ad POSTREMUM argumentum respondeo multis modis, vt intelligatur quàm impudenter scripserit Calvinus, eos sponte errare, qui ex illo suo argumento non colligunt, Romanum Pontificem esse Antichristum. PRIMO; per Apostasiam rectissimè apud Paulum ipse Antichristus intelligi potest. Sic enim docent communi consensu Græci interpretes, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & OEcumenius, & præterea S. Augustinus lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 19. Dicitur autem Antichristus Apostasia, tum per Metonymiam; quia multis causa erit recedendi à Deo: tum etiam per excellentiam quandam; erit enim tam insignis Apostata, vt Apostasia ipsa dici posset.

SECUNDO; per Apostasiam, potest accipi defectio à Romano imperio; vt exponunt multi Latinorum: vt Ambrosius,

Sedulius, & Primasius. Nam, vt in sequenti capite demonstrabimus, non antea veniet Antichristus, quam omnino intereat Romanum imperium.

TER TIO; si admittamus, per Apostasiam intelligi debentationem à vera Christi fide & religione (vt Caluinus ostendit) non tamen propterea vllis angustiis constringimur. Non est necesse, vt Paulus loquatur de Apostasia multorum seculorum; potuit enim loqui de Apostasia quadam maxima & singulari, quæ solùm erit in illo breuissimo tempore, quo Antichristus regnabit. Atque ita hunc locum intellectum habuisse à multis veteribus, scribit Augustinus loco notato, lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 19. qui probabiliter docebant, Antichristo apparente, omnes omnino hæreticos occultos, & fictos Christianos ad eum accessuros, & ex eo Apostasiam maximam, qualis antea non fuerat, tunc futuram.

QUARTO; si concedamus Caluino, loqui D. Paulum de Apostasia multorum seculorum; adhuc nihil ipse obtinebit siquidem dicere poterimus, eam Apostasiam non necessariò ad vnum corpus, & regnum Antichristi pertinere, nec postulare vnum caput, sed esse dispositionem ad regnum Antichristi, & in variis locis, sub variis regibus, variis occasibus fieri; vt nunc cernimus, defecisse Africam ad Mahumetum, Asiæ magnam partem ad Nestorium & Eutychem, & aliaque prouincias ad alias sectas.

QUINTO ac postremò; si daremus Caluino, generalem Apostasiam à fide, & multis iam annis duratam, esse regnum Antichristi; non continuò sequeretur, Papam esse Antichristum: nam adhuc quæstio tractanda esset, quinam defecerunt à fide & religione Christi; nõsne, an illi, id est, Catholici, & Lutherani. Nam etsi dicunt ipsi, nos esse qui defecimus, tamen nondum probarunt, nec ab vllò communi iudice id declaratum est.

Et sanè multò faciliùs nos probare possumus, Lutheranos esse, qui defecerunt; quàm ipsi, Catholicos defecisse, probant. Siquidem eos defecisse ab Ecclesia, in qua prius erant, ne ipsi quidem negant. Nam, vt cetera prætermittam, ERASMVS SARCERIVS in illud 2. Thessal. 2. *Tunc reuelabitur ille iniquus*, ingenuè confitetur; omnes ferè prædecessores Lutheranorum, & se etiam aliquando Romano Pontifici paruisse. Itaque

Itaque defecerunt ipsi à prædecessorum suorum Ecclesia & religione: Nos verò ab aliqua Ecclesia defecisse, nec hactenus demonstrarunt; nec vnquam demonstrare poterunt. Cùm igitur apud Paulum legunt: *Nisi venerit discessio seu apostasia, & reuelatus fuerit ille iniquus, &c.* & se cogitant discessisse ab Ecclesia, in qua erant, nos autem in iisdem semper institutis perseverare: Mirum est, si non saltem metuunt, ne de se ipsis Paulus sit loquutus.

Ex hoc secundo capite habemus secundum argumentum; ad probandum, Pontificem non esse Antichristum: si enim Antichristus vna tantum persona est; Pontifices autem multi fuerunt & erunt, eadem dignitate & potestate præditi: certe alibi quærendus est Antichristus, quam in Romana sede.

CAPVT III.

Ostenditur, Antichristum nondum venisse.

QVANTVM ad TERTIVM, de tempore aduentus Antichristi, multæ falsæ suspiciones, multiq̃ue errores extiterunt, tam Catholicorum, quam hæreticorum. Sed cum hoc discrimine, quòd Catholici scientes, Antichristum non venturum, nisi in fine mundi, quæ est veritas; errauerunt tamen in eo, quod putauerunt, mundi finem propinquiorem esse, quam reuera esset; hæretici autem in eo errant, quod existimant, Antichristum venturum diu ante mundi finem, & iam re ipsa venisse. Dicamus igitur de vtroque errore.

In primis, omnes veteres adnadvertentes suorum temporum malitiam, suspicati sunt, tempora Antichristi imminere. Ita Thessalonicenses, tempore Apostolorum, putabant instare diem Domini, quos Apostolus corrigit, 2. Thessal. 2. Item CYPRIANVS lib. 3. epist. 1. *Imminente,* inquit, *Antichristo, paret ad prælium milites, &c.* Et lib. 4. epist. 6. *Scire debetis,* inquit, *& pro certo credere ac tenere, pressura diem super caput esse cæpisse, & occasum seculi atque Antichristi tempus appropinquasse.* HIERONYMVS epistola ad Ageruchiam de Monogamia: *Qui tenebat, de medio fit, & non intelligimus Antichristum appropinquare?* GREGORIUS

lib. 4. epist. 38. *Omnia que predicta sunt, fiunt, Rex superius prope est.* Et homil. 1. in Euangelia, audacter pronunciat mundi finem instare; sed istæ suspiciones erant, non errores. Non enim sancti isti Patres certum tempus definire ausi sunt.

Porro alij audacius certum tempus constituerunt. Ipsi quidam, vt Hieronymus refert in libro de viris illustribus anno Christi CC. putauit Antichristum venturum, & mundum finiendum, qui, vt patet, deceptus est. Rursum LACTANTIUS lib. 7. cap. 25. diuin. instit. *Omnis, inquit, expectatio non amplius quam ducentorum videtur annorum, &c.* Vbi docet Antichristum fuisse venturum, & mundum finiendum ante annum CC. à sua ætate. Ipse autem vixit temporibus Constantini, anno Christi CCC. itaque anno CCCC. à Christo putauit fore mundi finem, sed ipse quoque, experientia teste, deceptus est.

Refert B. AUGUSTINUS lib. 18. de ciuitate Dei, cap. 53. aliorum errorem, qui dixerunt, mundum finiendum anno CCCC. à Ascensione Domini; & rursus aliorum, qui annum milleimum statuerunt. qui omnes decepti sunt; sicut etiam *Magister Paganis*, qui, teste eodem Augustino ibidem, ex necesse responso diuino collegerant; Christianam religionem finem duraturam annis CCC. LXV. Fuit etiam Episcopus quidam Florentinus circa annum Domini M. C. V. qui asseruit, Antichristum tunc natum fuisse, proinde mundi finem instare. Qua de causa coactum est Concilium Florentiæ Episcoporum CCC. XL. à Paschali II. Vide Chronica *Matthæi Parisij*, & *Platinam* in vita Paschalis II.

Denique, fuit semper celebris opinio multorum affectionum, mundum duraturum sex millibus annorum; cum sex diebus Deus mundum creauerit, & mille anni apud Deum sit quasi dies vna. Ita *IUSTINVS* q. 7. ad Gentes. *Irenæus* lib. 4. *Lactantius* lib. 7. cap. 14. *Hilarius* in caput 17. Matth. *Hieronymus* in Psalm. 89. ad Cyprianum. Cui sententiæ concordat etiam *Thalmudistarum* opinio, qui ex *Helia* Propheta dicit, se vaticinium habere, quo asseratur, mundus sex millibus annorum duraturus.

Hæc sententia nondum potest per experientiam redargui. Nam secundum veram Chronologiam sunt elapsi à mundo condito anni plus minus quinque mille sexcenti. Vnde *Ambrosius*

brofius qui lib. 7. in Lucam, cap. 2. hanc opinionem reiiicit, afferens, tempore suo iam fuisse elapfos annos sex mille, aperte decipitur. Optima est moderatio D. AVGVSTINI, qui hanc sententiam probabilem putavit, & eam, vt probabilem, sequutus est lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 7. Neque hinc sequitur, nos scire tempus vltimæ diei. Dicimus enim, probabile esse, mundum non duraturum vltra sex millia annorum. Nō autem dicimus id esse certum. Quocirca idem Augustinus acriter reprehendit eos, qui afferunt, certo aliquo tempore mundum finiendum, cū Dominus dixerit Actor. 1. *Non esse nostrum scire tempora & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Vide Augustinum in epist. 80. ad Hefych. in Psal. 89. & lib. 18. de ciuitate Dei, cap. 53. Sed his omiffis, ad hæreticos veniamus.

HAERETICI huius temporis cū omnes doceant, Antichristum esse Romanum Pontificem, iamque apparuisse, & in mundo versari; tamen inter se non consentiunt de tempore, quo apparuit: Sunt enim sex eorum opiniones.

PRIMASAMOSATENORVM, qui in Hungaria & Transylvania degunt, qui in quodam libello, quem inscribunt: *Præmonitiones Christi & Apostolorū de abolendo Vero Christo per Antichristum*; docent, Antichristum paulò post tempora Apostolorum apparuisse; nimirum quando cœptum est prædicari, Christum esse Filium Dei æternum. Ipse enim existimāt, Christum esse purum hominem, & in Deo vnā tantum esse personam, & hanc fidem à Christo & Apostolis prædicatam: sed paulò post mortem Apostolorum, venisse Romanum Antichristum; & vero Christo puro homine abolito, introduxisse alium Christum æternum, & fecisse Deum trinum, & Christum binum.

Hæc opinio, præter argumenta, quæ infra afferemus, contra omnes hæreticos, facillimè refutatur dupliciter. PRIMO, quia Antichristus, cū venerit; *seipsum faciet Deum*, non aliquem alium, vt Apostolus ait 2. Thessal. 2. Romanus autem Pontifex, vt ipsimet dicunt, non seipsum fecit Deum; sed Christum prædicauit, & ex puro homine Deum fecit. SECUNDO, quia ipsi dicunt, mox post Christi & Apostolorum dormitionem, extinctam fuisse penitus per Antichristum veram Christi fidem; & in toto mūdo deinceps adoratum fuisse

Christum Deum, At Christus prædixit, cōtra Ecclesiam suam non præualituras portas inferi, Matth. 16. Et Angelus prædixit æternum fore Christi regnum, Lucæ 1. Et David prædixit omnes Reges seruituros Christo, Psalm. 71, Quomodo enim verum est, in ipso initio nascentem Ecclesiam ab Antichristo esse deletam?

SECUNDA opinio est ILLYRICI, qui in Catal. testantur docet, Antichristum venisse, quando cœpit Romanum imperium inclinare ad ruinam. Constat autem, Romanum imperium inclinare cœpisse post annum decimum Honorij, quando Roma primùm capta est; id est, anno Domini CCCC. XII. vt Blondus ostendit lib. 1. decadis primæ historiæ in inclinatione Romani imperij; sed hoc intelligere videtur Illyricus de conceptione, non de natiuitate Antichristi. Sequitur idem ipse Cent. 6. cap. 1. in principio docet, Antichristum conceptum quodam modo initio anni CCCC. deinde formatum, & formatum, atque nutritum in vtero matris, circa annum quingentesimum; & postremò, anno DC. VI. nasci, quando videlicet Phocas concessit Pontifici Romano, ut put diceretur totius Ecclesiæ. Idem Centur. 1. lib. 2. cap. 4. col. 438. docet, Antichristum regnaturum & sæuiturum gladio rituali annis M. CC. LX. gladio autem temporali annis DC. LXVI. & tunc finem mundi ad futurum.

Priorem numerum colligit ex Apocalypsis 11. capite, ubi dicitur, duraturum tempus Antichristi diebus M. CC. LX. Vult enim Illyricus accipi diem pro anno. Posteriores numerum colligit ex Apocalypsis 13. ubi dicitur numerus bestie esse DC. LXVI.

Potest refelli duobus modis hæc opinio. Sequitur enim primò, iam Antichristum non solum esse natum, sed etiam mortuum; & proinde mundi finem iam aduenisse. Nam Phocas rex Romanus cœpit gladium temporalem; id est, temporale dominium habere saltem ab anno DC. XCIX. Tunc enim Aripertus donauit Pontifici Romano alpes Coctias, ubi nunc Genua est; & postea anno DCC. XIV. eam donationem confirmauit Luitprandus, vt scribit Ado Viennensis in Chronico horum annorum; Blondus lib. 10. decadis primæ; & idem fatentur Magdeburgenses, Centur. 8. cap. 12. col.

col. 685. & Theodorus Bibliander, qui hoc anno DCC. XIV. annotat, factam esse primam prouinciam Papisticam.

Non diu post, id est, anno DCC. LV. donauit Pipinus Romanis Pontificibus Exarchatum Rauennæ cum magna parte Italiae; vt testantur Regino, Ado, Sigebertus, Blondus lib. 1. secundæ decadis, P. Æmilius, & ipsi etiam Centuriatores. Cent. 8. cap. 10. col. 724. ac Theodorus Bibliander in Chronico. Si igitur hoc anno DCC. LV. cœpit regnum Antichristi, & durauit annis DCLXVI. Igitur finem accepit anno Christi M. CCCC. XXI. Igitur sunt iam anni plusquam C. L. ex quo obiit Antichristus. Quod si initium regni eius ponitur altius; id est, anno Domini DCXCIX. tunc finis ponendus erit anno M. CCC. LXV. & erunt nunc plusquam C. C. anni transacti post mortem Antichristi.

RESPONDEBUNT fortasse, post annum DC. LXVI. regni sui temporalis Antichristum non moriturum, sed tantum amissurum temporale dominium. Cùm enim ipsi dicant, regnum spirituale Antichristi duraturum M. CC. LX. annis, qui adhuc finiti non essent, & si cœpissent ab anno Christi DC. VI. consequenter dicere debent, duraturum regnum Antichristi spirituale aliquanto tempore post deletum regnum eius temporale: sed certè est absurdum, & contra omnes auctores; & præterea saltem sequitur, iam ante annos C. C. debuisse Pontifices amittere temporale dominium, quod est contra experientiam.

SECUNDO, idem error potest refelli, quia sequitur ex hoc errore, nosse Centuriatores exactè, quando finierur mundus, quod tamen est contra verba Domini, Actor. 1. & Matth. 24. quod sequatur, patet; nam ipsi sciunt, Antichristum cœpisse regnare gladio spirituali anno DC. VI. sciunt etiam regnaturum tantum annis M. CC. LX. & tunc statim venturum Dominum ad iudicium, vt ipsimet ex Paulo 2. Thess. 2. colligunt: Sciunt igitur iudicium extremum futurum anno Christi M. DCCC. LXVI. vel si hoc nesciunt, coguntur etiam nescire, an Antichristus venerit.

TERTIA opinio est Dauidis CHYTRAEI, qui in commentario, cap. 9. Apocalypsis cum Illyrico docet, Antichristum apparuisse circa annum Domini DC. & satis apertè significat, S. Gregorium fuisse I. Pontificem Antichristianum.

Idem verò Chytræus in comment. cap. II. & 13. non assentitur Illyrico, quantum ad tempus durationis Antichristi; sed prudenter monet, non esse id temerè definiendum. Probat tribus rationibus, Antichristum apparuisse anno D C.

PRIMO, quia eo tempore Gregorius stabilivit inuocationem Sanctorum, & Missas pro defunctis. SECUNDO, quia anno D C. VI. Papa Romanus Bonifacius III. impetravit Phoca titulum Episcopi vniuersalis. Addit TERTIAM rationem in comment. cap. 13. quia hoc tempus planè & perspicue congruit cum numero nominis Antichristi, quod continetur 666. vt in Apocal. cap. 13. habetur.

Addit ibidem Chytræus, ex hoc eodem numero nominis Antichristi colligi tempus, quo confirmatum fuit à Pipino Antichristi regnum. Nam tot ferè anni sunt ab anno XC VII. quo Ioannes scripsit Apocalypsim vsque ad Pipinum, nimirum D C. L X VI. Item colligi tempus, quo primum à Leone H v s s fuit Papa Romanus delectus & declaratus Antichristus. Sunt enim ferè anni D C. L X VI. à Pipino ad Leonem H v s s.

Hæc sententia facilè refelli potest; nititur enim solidioribus daciis. Nam in primis non fuit Gregorius primus, qui sanctos inuocare, & Missas pro defunctis offerre docuit. Docuerunt id ipsum omnes veteres, vt nos alibi demonstrauimus. Nunc vnus Ambrosius sufficit, qui CC. annis Gregorium precessit, in libro de viduis: *Obsecrandi*, inquit Ambrosius, *sunt Angeli, Martyres obsecrandi*. Et lib. 2. epist. 8. ad Faustinum de obitu sororis: *Itaque, inquit, non tam deplorandam, quam presequendam orationibus reor; nec mæstificandam lacrymis tantis, sed oblationibus animam eius Deo commendandam*. Denique Phocas non titulum, vniuersalis, Papæ tribuit; sed eum caput Ecclesiarum appellauit. Sed hoc idem multò antea fecerat Iustinianus in epist. ad Ioannem II. & antea etiam Concilium Chalcedonense in epist. ad Leonem. Sine causâ igitur, tempore Phocæ ponitur aduentus Antichristi.

Quod verò addit Chytræus de numero D C. L X VI. omnino ineptum est; quia non congruit præcisè numerus ille cum temporibus, quibus vult Chytræus Antichristum apparuisse, vel confirmatum, vel declaratum esse. Nam à Christo ad Phocæ sanctionem, sunt anni D C. VII. non D C. L X VI. Ab Apocalypsi

calypsi reuelata sunt ad Pipinum anni DC. LVIII. à Pipino ad Ioannem H v s s, sunt, vt ipse dicit, anni DC. XL. At certè Ioannes in Apocalypsi præcisum numerum norauit, cum etiam minutias addiderit. ADD E quod Ioannes H v s s non declarauit primus Papam esse Antichristum; id enim antea fecerat Wiclef. Immo nec vnquam dixit Ioannes H v s s, Papam esse Antichristum. Nam in art. 19. Constantiæ damnato dicit, Clericos per avaritiam suam parare viam Antichristo. Denique Lutherani omnes gloriantur, à Luthero Antichristum esse detectum.

QVARTA opinio est LVTHERI in supputatione temporum, qui duos aduentus Antichristi ponit. VNUM, cum gladio spirituali, post annum Domini DC. quando videlicet Phocas Pontificem Romanum caput omnium Ecclesiarum vocauit. Vbi etiam dicit, Gregorium fuisse vltimum Pontificem Romanum. ALTERVM, cum gladio temporali, post annum Domini millesimum. Idem prorsus docet Bibliander in Chronico tab. II. & 13. Itaque in primo aduentu conueniunt Lutherus & Bibliander cum Centuriatoribus & Chytræo; eo excepto, quod Lutherus & Bibliander dicunt, Gregorium fuisse sanctum & bonum Pontificem; Centuriatores autem Cent. 6. cap. I. col. 2. & Chytræus dicunt, Gregorium præ omnibus nauasse operam introducendo Antichristo; & proinde pessimum fuisse, quæ est blasphemia horrendissima: In secundo aduentu dissident apertè Lutherus & Centuriatores.

Hæc opinio præter argumenta communia, quæ postea fient, facile refellitur. Nam omnino sine ratione Lutherus ponit aduentum Antichristi anno DC. & anno millesimo. ac de anno quidem DC. iam diximus in refutatione Chytræi: de anno millesimo facile probari potest. Nam ideo Lutherus ponit eo tempore initium regni temporalis Antichristi, quia tunc Papa Gregorius VII. deposuit Imperatorem Henricum IV. & temporaliter dominabatur, & bella gerebat. Atqui hæc omnia etiam antea fiebant; nam Gregorius II. excommunicauit Leonem Imperatorem, eumque priuauit regno Italiae, anno DCC. XV. testibus Cedreno & Zonara in vita eiusdem Leonis. Dominium autem temporale iam ostendimus ab anno DCC. id est, trecentis annis ante annum millesimum habuisse Romanos Pontifices.

Denique

Denique testantur Magdeburgenses Cent. 8. cap. 10. Stephanum III. bella gessisse circa annum Domini DCC. L. idem dici potest fecisse Adrianum I. & alios eorum successores. Item circa annum DCC. L. Leonem IV. virum sanctum, & miraculis illustrem bellum gessisse contra Saracenos & insignem victoriam reportasse, & urbem Romanam turribus & propugnaculis muniuisse, nec non montem Vaticanum muro cinxisse, qui inde ab eius nomine ciuitas Leonina appellatus est, scribunt omnes ferè Historici eius temporis, ipsi etiam Magdeburgenses Cent. 9. cap. 10.

QVINTA opinio est Henrici BULLINGERI, qui prædicatione in homilias suas ad Apocalypsim scribit; Antichristum apparuisse anno Domini DCC. LXIII. quæ opinio diffuse ab omnibus superioribus; & inde facilè refelli potest, quoniam nititur debilissimo fundamento. Docet enim Bullingerus in Apocalypsi, cap. 13. vbi ponitur numerus nominis Bestiæ 666 significari eo numero tempus aduentus Antichristi; id est, quod annis post Apocalypsim scriptam, Antichristus venturus est. Et quoniam constat ex Irenæo lib. 5. Apocalypsim scriptam circa finem imperij Domitiani; id est, circa annum Domini XCVII. colligit ipse Antichristum venturum fuisse anno DCC. LXIII. Tot enim fiunt si addantur 666. ad 97.

Huc referri potest opinio quorundam Catholicorum, quæ vt refert Iodocus CLICTHOVAEVS in commentariis ad cap. 28. lib. 4. de fide Ioannis Damasceni, existimant Antichristum propriè dictum, fuisse Mahumetum; quia venit circa annum D. C. L. XVI. prout Ioannes prædixerat. At hæc ratio nihil valet. Nam in primis Magdeburgenses reclamant, & contendunt; numerum illum ex Apocalypsi non significare tempus natiuitatis Antichristi, sed tempus mortis. Ioannes autem Euangelista, cap. 13. Apocalypsis, tam Illyrici quam Bullingeri commentum reiicit. seipsum enim explicans dicit, illum numerum non esse numerum temporis, sed numerum nominis Antichristi; id est, Antichristum habiturum nomen, cuius literæ Græcæ efficient numerum 666. vt Irenæus lib. 5. & omnes alij exponunt.

Præterea isto anno DCC. LXIII. nulla mutatio facta legitur in Romanis Pontificibus. Mahumetus etiam non ventus nam natus est anno Domini D. XCVII. Cæpit se Prophetam dicere

dicere anno Domini DC. XXIII. Deinde obiit anno Domini DC. XXXVII. teste Palmerio in Chronico. Itaque non peruenit ad annum DC. LXVI.

SEXTA opinio est Wolfgangi Mvscvli, qui in locis tit. de Ecclesia, cap. 12. affirmat, Antichristum venisse paulò post tempora B. Bernardi; id est, circa annum M. CC. & probat, quia D. Bernardus serm. 6. in Psal. 90. enumeratis multis vitiis hominum, & præcipuè Ecclesiasticorum, & grauissimis Ecclesiæ persecutionibus, subiungit: *Superest, & reueletur homo peccati.* At hæc etiam opinio nullo negotio refellitur, nam B. Bernardus suspicabatur ex malis quæ videbat, Antichristum propè esse; sicut etiam diximus suspicatos suis temporibus Gyprianum, Hieronymum, Gregorium: & sicut illorum, ita & Bernardi suspicio falsa fuit. Præterea fuerunt Pontifices sine comparatione vlla peiores ab anno DCCC. ad millesimum, quàm à M. C. ad M. CC. Si ergo illi non fuerunt Antichristi, quare isti erunt?

CAPVT IV.

Explicatur prima demonstratio, quòd nondum venerit Antichristus.

EST igitur vera sententia, nondum regnare cœpisse, neque venisse: sed venturum & regnaturum circa mundi finem; qui quantum adhuc absit, nullo modo sciri potest. Hæc sententia, quæ destruit omnes superiores, & clarè ostendit, Romanos Pontifices non esse Antichristos, demonstratur sex rationibus.

Sciendum est enim, Spiritum sanctum indiuisis literis sex signa certa aduentus Antichristi nobis dedisse: Duo præcedentia ipsum Antichristum; nempe prædicationem Euangelij in toto mundo, & Imperij Romani desolationem: Duo comitantia; videlicet prædicationem Henoeh & Heliaz, & persecutionem maximam & notissimam, ita vt publica sacra omnino cessent: Duo sequentia; nimirum interitum Antichristi post tres annos cum medio, & finem mundi, quorum nullum adhuc videmus existere.

PRIMA

*1 Signum
predicatio euang.
in toto mundo.*

PRIMA ergo demonstratio sumitur ex primo signo antecedente Antichristum. Scripturæ testantur; in toto mundo prædicandum Euangelium, antequam veniat ultima persecutio, quæ excitabitur ab Antichristo, Matth. 24. Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus Gentibus. Quod autem hoc sit futurum ante aduentum Antichristi, probari posset ea ratione; quia tempore Antichristi, crudelitas persecutionis illius nouissime, impediens omnia publica exercitia veræ religionis.

Sed quia hanc rationem aduersarij non admittunt, nec tempus nunc eam deducendi ex suis principiis; probemus ipsum ex testimoniis Patrum. HILARIUS igitur cap. 10. Matth. exponens illa verba: Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, & tunc veniet consummatio: aperte docet, non venturum Antichristum, quem abominationem solutionis appellat, nisi præcedat Euangelij prædicatio in toto orbe.

Idem docent disertis verbis Cyrillus Catechesi 13. Theodor in 2. Theff. 2. Damascenus lib. 4. cap. 28. & alij, & idem colligitur ex textu: Nam dicitur prædicandum Euangelium, antequam veniat illa maxima & nouissima tribulatio, qualis nec antea fuit, neque postea erit. Quæ tribulatio significari Antichristi persecutionem, docent Patres, & precipuè Augustinus lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 8. & 19. Quod autem rem Euangelium non fuerit prædicatum in toto orbe terrarum, eo tempore, quo dicunt noui Samosateni venisse Antichristum, id est, circa annum Domini C C. vel C C C. patet Origene, qui tract. 28. in Matthæum asserit, tempore illius non fuisse adhuc vbiq; prædicatum Euangelium. Item ex Rufino, qui lib. 10. histor. cap. 9. testatur tempore Constantini Imperatoris; id est, post annum Domini C C C. Indis vltimis prædicatum fuisse Euangelium, cum antea nunquam illi de Christo quidquam audiuisent. Denique ex Augustino, qui in epist. 80. dicit experientia certissima se comperisse, eo tempore adhuc fuisse multas Gentes, quæ nihil de Christo audierant.

Quod autem neque completa fuit prædicatio Euangelij circa annum D C. vel D C C. quibus temporibus ponunt aduentum Antichristi Centuriatores, Chytræus, Lutherus, & Bulling.

Bullingerus; patet ex conuersione Wandalorum, Polono-
rum, Morauorum, & similibus; quos constat non audiuisse
prædicationem Euangelij, nisi post annum Christi DCCC.
vt etiam Centuriatores fatentur, Cent. 9. cap. 2. col. 15. & 18. &
Centur. 10. cap. 2. col. 18. & 19. Item, quod non fuerit completa
prædicatio tempore D. Bernardi, quo tempore ponit aduen-
tum Antichristi Wolfgangus Musculus, pater ex ipso Bernar-
do, lib. 3. de consideratione; vbi asserit, adhuc suo tempore fu-
isse Gentes, quæ non audierant Euangelium.

Denique, quod etiam nostro tempore non sit prædicatum
Euangelium in toto mundo, experientia docet. Inuentæ sunt,
enim in Oriente & Occidente regiones vastissimæ, in quibus
nulla exstat memoria Euangelij. Neque dici potest fuisse ibi
fidem, sed postea esse extinctam. Nam saltem aliqua vestigia
remanerent, vel ibi, vel in Scripturis veterum. Præterea sci-
mus, vbi prædicauerunt omnes Apostoli, fuisse loca multis
nota, ne dicam omnibus: at nouus orbis terræ nunc inuen-
rus, non fuit cognitus ab Apostolorum temporibus, nisi pau-
lò ante nostram ætatem.

CONTRA hanc demonstrationem vna tantum obiectio
fieri potest: quia nimirum fortasse Scripturæ, quæ dicunt Euan-
gelium in toto orbe prædicandum, non loquuntur de toto
orbe simpliciter; sed per figuram intellectionis accipiunt ro-
rum pro parte; sicut Luc. 2. cum dicitur: Exiit edictum à Casa-
re Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Alioquin falsum
erit, quod Paulus dicit Rom. 10. iam tunc tempore suo: In om-
nem terram exiuisse sonum Apostolorum. Et quod ait Col. 1.
A spe Euangelij quod peruenit & que ad vos; sicut & in toto
mundo est fructificans & crescens. Et infra: Quod prædicatum
est, inquit, in vniuersa creatura qua sub caelo est.

RESPONDEO, sine dubio, non per figuram, sed propriè &
simpliciter in toto mundo; id est, in omni Gente prædicari
debere Euangelium, & Ecclesias constitui. Nam imprimis id
expressè docet Augustinus epistol. 80. ad Helychium, & idem
sentiant alij Patres citati, & præterea Origenes, & Hierony-
mus, & alij in cap. 24. Matth.

Deinde, tribus rationibus id probari potest. PRIMO,
Christus ait, prædicationem in vniuerso mundo esse signum
consummationis seculi. Sic enim subiungit: Et tunc veniet
consum-

consum-

consummatio. At si non propriè, sed per synecdochen debet prædicari Euangelium in toto mundo; nihil valeret illud gnum. Nam eo modo primis XX. annis fuit prædicatum Euangelium ab Apostolis in toto mundo. SECUNDO, ut Augustinus ratiocinatur, propriè omnes Gentes sunt Christus promissæ, Psal. 71. *Omnes Gentes seruient ei.* Et Christus generaliter pro omnibus mortuus est; & ideo in Apoc. cap. 7. scribuntur electi ex omnibus Gentibus, & populis, & tribus, & linguis: igitur etiam prædicatio propriè debet esse generalis. DENIQUE, Matth. 24. dicitur prædicandum Euangelium in toto mundo, *in testimonium omnibus Gentibus.* est, ne vlla Gens in die iudicij possit excusare infidelitatem suam prætextu ignorantia: igitur ante generale iudicium generalis prædicatio debet præcedere.

Ad loca illa Pauli responderet Augustinus in epist. 80. ad Paulum, cum ait Rom. 10. *In omnem terram exiit sonitus eorum, accepisse præteritum pro futuro, sicut fecerat David.* illa verba sunt. Cum autem ait Col. 1. *Euangelium esse in toto mundo,* non voluisse dicere esse actu, sed virtute. quoniam iactum fuerat per Apostolos semen verbi diuinitatis, quod paulatim fructificando & crescendo, totum mundum repleretur erat: quomodo aliquis, qui ignem applicasset diuersis partibus ciuitatis, verè diceretur totam urbem incendisse; quia ignem applicauerat, qui paulatim crescendo, totam urbem absumpturus erat; & hoc idem Apostolus indicat, cum ait: *In toto mundo est fructificans & crescens.* Non enim mundum totum planè occupauerat, cum tunc propagaretur, & tamen suo quodam modo occupauerat, est, virtute, non actu.

Posset etiam responderi cum Hieronymo in cap. 20. Matth. & B. Thomas in cap. 10. ad Roman. duobus modis peruenisse Euangelium ad omnes Gentes: vno modo per famam, alio modo per proprios prædicatores, & Ecclesiarum fundamentum & quidem primo modo peruenisse Euangelium ad omnes Gentes totius mundi tunc noti, tempore Apostolorum, de hoc loqui Paulum: quomodo etiam debet intelligi Chrysostomus in cap. 24. Matth. Secundo modo non peruenisse tunc, sed peruenturum suo tempore; & de hoc loqui Dominum Matth. 24. Luc. vlt. & Act. 1.

Simile

Adde vltimò : non esse absurdum , si concedamus Dominum propriè ; Apostolum figuratè esse loquentum. Rationes enim, quibus cogimur Domini verba in propria significatione accipere, non eandem vim habent, si accommodentur ad verba B. Pauli ; præsertim cùm Dominus de re futura, Paulus de præterita sit loquutus.

CAPVT V.

Explicatur secunda demonstratio.

SECUNDA demonstratio sumitur ex altero signo antecedente tempora Antichristi, quod erit **DESOLATIO** omnimoda Romani Imperij. Sciendum est enim, Romanum Imperium tandem diuidendum in decem Reges, quorum nullus erit vel dicetur **Rex Romanorum**, etsi omnes occupabunt prouincias aliquas Romani Imperij : sicut modò Rex Gallia, Rex Hispania, Regina Anglia, & fortè aliqui alij tenent partes Romani Imperij ; & tamen non sunt Romani Reges, vel Imperatores : donec autem hoc non fit, non potest Antichristus venire.

Probat hoc **I R E N A E V S** lib. 5. ex Daniele, cap. 2. & 7. & ex Apocal. cap. 17. Nam cap. 2. Danielis describitur successio precipuorum regnorum vsq; ad finem mundi, per statuam quandam: cuius caput aureum, significat primum regnum ; id est, Assyriorum: Pectus argenteum, est regnum secundum; id est, Persarum: Venter æneus, regnum tertium; id est, Græcorum: Tibia ferrea, regnum quartum; id est, Romanorum : quod longissimo tempore fuit bipertitum ; sicut tibiae duæ sunt, & longissima. Porro ex duabus tibiis, oriebantur decem digiti, & in eis tota illa statua desinebat ; quia videlicet Romanum Imperium tandem in decem Reges diuidendum erat, quorum nullus erit Rex Romanorum, sicut nullus digitus est tibia. Iam verò capite 7. clarissimè Daniel per quatuor bestias eadem quatuor regna designat, & addit, ex vltima bestia proditura decem cornua, quæ decem vltimos Reges significant, qui orientur quidem ex Romano Imperio, sed non erunt Romani Imperatores; sicut cornua ipsa oriuntur ex bestia, sed bestia ipsa non sunt.

Denique Ioannes cap.15. Apocal. describit bestiam cum septem capitibus, & decem cornibus, super quam mulier quaedam sedebat, & explicat mulierem esse urbem magnam, quae sedet super septem colles, id est, Romam. Septem capita septem illos montes, & etiam septem Reges, quo numero intelliguntur omnes Romani Imperatores. Decem cornibus esse decem Reges, qui vno tempore simul regnabunt, & putemus hos fore Romanos Reges, addit; quod hi Reges die habebunt fornicariam, & desolatam facient; quia inter se diuident Romanum Imperium, vt illud penitus destruant.

Deinde idem probatur ex Paulo 2. Thessal. 2. vbi dicit: *Nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tempore, tunc veniet ille iniquus, &c.* Vbi Paulus non ausus aperte scribere de euersione Romani Imperij, quod tamen aperte illis coram explicauerat, sic loquitur, & sensus est; Scitis, quid impediatur aduentum Antichristi. Dixi enim vobis Romanum Imperium impedire, quia non sunt adhuc impleta eius peccata, & non ante veniet Antichristus, qui hoc imperium propter sua peccata tollat e medio. Ideo qui nunc tenet Romanum Imperium, teneat; id est, regnet, donec de medio fiat, id est, aboletur, & tunc reuelabitur ille iniquus. Ita exponunt Graeci & Latini. CYRILLVS Catechesi 15. de hoc loco dicit: *Veniet, inquit, praedictus Antichristus, cum impleverint tempora Romani Imperij.* CHRYSOSTOMVS in hunc locum: *Quando, inquit, e medio sublatum fuerit Imperium Romanum, tunc veniet Antichristus.* Similia habent Theophylactus & Oecumenius.

Ex Latinis. TERTULLIANVS in Apolog. cap. 32. dicit Christianos orare pro diuturnitate Romani Imperij, quod sciant illo Imperio euerso, imminere orbi summam calamitatem. & LACTANTIUS lib. 7. cap. 15. explicans ea quae praecedent Antichristum & mundi finem: *Romanum, inquit, imperium, quo nunc regitur orbis (horret animus dicere, sed dicam quia futurum est) tolletur de terra, & Imperium in Asiam reuertetur, ac rursus Oriens dominabitur, atque Occidentis seruet.* Ambrosius in 2. Thess. 2. post defectum & abolitionem Romani regni venturum dicit Antichristum.

HERO-

HIERONYMVS quæst. II. ad Algafiam, eundem locum Pauli enarrans: *Nisi venerit, inquit, discessio primum, et omnes Gentes, quæ Romano Imperio subiacent, recedant ab eis; Et nisi fuerit Romanum Imperium antea desolatum, Et Antichristus præcesserit, Christus non veniet: tantum et Romanum Imperium, quod nunc uniuersas Gentes tenet, recedat, Et è medio fiat, Et tunc Antichristus veniet.* Denique AUGUSTINVS lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 19. sic eundem locum exponit: *Tantum qui modo imperat, imperet, donec de medio fiat; id est, de medio tollatur, Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem significari Antichristum nullus ambigit.*

Quod autem hoc signum non sit impletum illis temporibus, quibus Transyluani Antitrinitarij dicunt venisse Antichristum; id est, circa annum C C. patet: quia tunc maxime florebat Romanum Imperium, & diu postea floruit.

Quod etiam non sit impletum vnquam hæctenus, patet; quia adhuc manet successio, & nomen Imperatorum Romanorum; & mirabili prouidentia Dei, quando defecit Imperium in Occidente, quod erat altera tibiæ statuæ Danielis, mansit incolume Imperium in Oriente, quod erat altera tibiæ. Quia verò Imperium Orientis destruendū erat per Turcas, vt nunc factum videmus; iterum Deus erexit in Occidente priorem tibiæ; id est, Imperium Occidentale, per Carolum Magnum, quod Imperium adhuc durat.

Neque obstat, quod Roma ipsa iuxta Ioannis vaticinium quodammodo ceciderit, & Imperium amiserit. Nam Imperium Romanum sine vrbe Roma bene consistere potest; & dici Romanus Imperator, qui Roma caret: modò succedat alteri Romano Imperatori in eadem dignitate & potestate, siue plures, siue pauciores prouincias sub Imperio suo habeat. Alioqui nec Valens, nec Arcadius, nec Theodosius iunior, nec alij eorum successores, vsq; ad Iustinianum, qui omnes Romanæ caruerunt, Romani Imperatores dici potuissent. Nec etiam Carolus Magnus, & successores, qui etiam vrbe Romana positi non sunt, vnquam fuissent Imperatores; quod falsum esse, ex duobus patet.

PRIMUM, quia hac sola de causa Imperator, qui nunc est, præcedit omnes Christianos Reges, etiam se alioqui maiores, & potentiores. DEINDE, quia constat, consentientibus

Romanis, Carolum Imperatorem creatum, teste Paulo Diacono, lib. 23. rerum Romanarum; & ab ipso Græco Imperatore, per legatos Imperatorem salutatum, teste Adone in Chronico anni DCCC. X. à Persis atque Arabibus, ut Imperatorem muneribus ornatum, teste Othone Frisingensi, lib. 5. cap. DENIQUE, Lutherani gloriantur se tres Principes habere electores Romani Imperatoris. Proinde negare non possum quin adhuc Romanum Imperium duret.

Rectè igitur Orosius lib. 2. cap. 4. comparans Babylonicum Imperium cum Romano, dicit; Deum longè mirius egisse cum Romanis, quàm cum Babyloniis. Nam post annos M.C. LXIV. ex quo Babylon condita erat, vno die capta est Babylon capit Imperij, necatus est Imperator, & Imperium delatum destructumque est. At post annos totidem; id est, M.C. LXIV. ex quo cœpit esse Roma, capta est Roma à Gothis sed incolumi Imperatore Honorio, qui tunc rebus præerat, & saluo Imperio Romano.

n inclinatio sufficit.
Hinc apparet deceptio aduersariorum. Illi enim putabant sufficere inclinationem Romani Imperij ad Antichristi aduentum: sed Paulus, Ioannes, & Daniel, & Patres, Irenæus, Cyrillus, Chrysostomus, Theophylactus, Oecumenius, Terentianus, Lactantius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, non inclinationem, sed desolationem dicunt necessariam.

obj.
Sed OBJICIUNT Lutherus, Illyricus, & Chytræus, hæc demonstrationem pro se maximè facere; nam prædictum narrat à Ioanne in Apocalyp. 13. Bestiam, quæ Romanum Imperium significabat, vulnerandam ad mortem, & ab Antichristo iterum sanandam; quod sanè tunc factum est, cum Papa Imperium Occidentale, quod iam ferè perierat, iterum instaurauit, collato in Carolum Magnum titulo ac dignitate Imperatoris. igitur ex hac ipsa translatione seu instauratione Imperij manifestè colligitur, Papam Romanum verè esse Antichristum. Vide Illyricum in libro contra primatum Papæ & Cent. 8. cap. 10. col. 751. & Chytræum in cap. 13. Apocal. Confirmat hoc argumentum Illyricus ex Ambrosio, qui explicans verba B. Pauli 2. Thess. 2. dicit Antichristum redditurum Romanis libertatem; sed sub suo nomine, quod Papa, videtur fecisse, cum Imperatorem Romanis creauit, qui tamen à se dependeret.

RESPON-

RESPONDEO; apud Ioannem nusquam legimus ab Antichristo sanandam bestiam, quæ Romanum Imperium significabat; sed hoc legimus, vnum ex capitibus bestię moriturum, & paulò post iterum resurrecturum, opera Draconis; id est, Diaboli. id quod omnes ferè veteres exponunt de ipso Antichristo, qui finget se mortuum, & arte diabolica iterum se ipse excitabit, vt imitetur veram Christi mortem & resurrectionem, & eo modo plurimos seducet.

Ita exponit B. GREGORIUS lib. II. epist. 3. necnon Primasius, Beda, Haymo, Anselmus, Richardus, & Rupertus in cap. 13. Apocal. Et textus ipse cogit planè, vt per illud caput Bestię, quod mortuum erat & reuixit, non intelligamus Carolum Magnum, sed Antichristum. siquidem illud caput, vt Ioannes scribit, potestatem habuit solum mensibus quadraginta duobus; & blasphemabat Deum, & eos qui in cœlo habitant; & imperauit in omnem tribum, & populum, & linguam, & Gentem; & adorauerunt illud omnes, qui habitant in terra. quarum rerum nullam vidimus, nec legimus in Carolo Magno, aut in aliquo successorum eius. Regnauit enim Carolus diutius quàm mensibus quadraginta duobus; nec Deum & Sanctos blasphemabat, sed eos potius mirificè coluit, & pietatem eius multi successorum eius imitati sunt.

Denique, nec ipse Carolus, nec vllus successorum eius, in omnem tribum, populum, linguam, & Gentem Imperium habuit; vt omnibus notum est. Porrò S. Ambrosius non ait nouum Romanum Imperatorem ab Antichristo creandum fuisse, quod Papa fecit; sed euerso Romano Imperio libertatem Romanis restituendam, quod Papa fecisse non legitur.

CAPVT VI.

Explicatur tertia demonstratio.

TERTIA demonstratio sumitur ex aduentu Henoch & Helię, qui adhuc viuunt; & ad hoc viuunt, vt venienti Antichristo se opponant, & conseruent electos in fide Christi, & tandem Iudæos conuertant: quod tamen certum est nondum esse implerum. Quatuor Scripturę exstant de hac re. PRIMA, Malachię 4. *Ecce ego mittam vobis Heliã Prophetã, antequam veniat*

22 3 *dies*

dies Domini magnus, & conuertet corda patrum ad filios, & corda filiorum ad patres eorum. SECUNDA, Ecclef. 48. ubi de Helia legimus: *Qui receptus es in turbine ignis, in turbine equorum igneorum. Qui inscriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Iacob.* Et cap. 44. *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum, & det Gentibus penitentiam.* TERTIA, Matth. 17. *Helias quidem & venturus est, & restituet omnia.* QUARTA, Apocal. II. *Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus M. C. C. L. X.*

Theodorus Bibliothecarius
Hæc omnia loca profert etiam Theodorus Bibliothecarius suo Chronico tabul. 14. sed ait, per Henoch & Heliam intelligi omnes ministros fideles, quos Deus excitat tempore Antichristi, qualis nimirum fuit Lutherus, Zuinglius, & ceteri & tandem concludit: *Quare, inquit, puerilis imaginatio est, & Iudaicum somnium, expectare vel Heliam, vel Henoch, & personas suis proprietatibus singularibus definitas.* Et idem docet Chytraeus in comment. ad hunc locum Apocalypsis. Et probant; quia quæ dicuntur de Helia à Malachia, Dominus docuit intelligi de Ioanne, Matt. 11. *Ipse est Helias qui venturus est.* Et Hieronymus in cap. 4. Malachia, exponit de omni choro Prophetarum; id est, de doctrina omnium Prophetarum.

Nobis verò non puerilis imaginatio, sed verissima sententia videtur, Henoch & Heliam in suis personis venturos, & contrariam, vel esse hæresim, vel errorem hæresi proximam probatur, PRIMO ex illis Scripturis quatuor. Nam quod verba Malachia non possunt intelligi de quibuscunque doctoribus, vt de Luthero, Zuinglio, & similibus, patet: nam Malachias dicit ab Helia conuertendos esse Iudæos, & propter Iudæos præcipuè mittendum, vt patet ex illo: *Mittam vobis, & Ecclesiastico: Restituere tribus Iacob.* at Lutherus & Zuinglius nullum Iudæorum conuerterunt.

Quod etiam non possint intelligi de Ioanne Baptista adli-
teram, sed solum de Helia, patet: quia Malachias loquitur de secundo aduentu Domini, qui erit ad iudicandum. Sic enim ait: *Antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Primus enim aduentus, non vocatur dies magnus & horribilis; sed tempus acceptabile, & dies salutis. Vnde etiam subditur: *Ne forte veniens feriam terram anathemate;* id est, ne veniens ad iudi-

judicium, & inueniens omnes iniquos, omnem terram con-
demnem; ided mittam Heliam, vt habeam aliquos, quos sal-
nem: At in primo aduentu Dominus non venit iudicare, sed
iudicari; nec perdere, sed saluare.

Ad verba Domini Matth. 11. paulò pòst respondebitur. Ad
Hieronymum dico, eum, etsi in commentario Malachię non
putauit Malachiam loqui de vero Helia; tamen in commen-
tario Matth. 11. & 17. contrarium sentire & docere. Denique,
hanc esse communem fidelium interpretationem, testatur
Augustinus lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 29.

Quod etiam Ecclesiasticus loquatur de personis ipsis He-
noch & Helia, non de aliquibus aliis, probatur; Nam Eccle-
siasticus dicit illum Henoch venturum, Et det Gentibus pe-
nitentiam, qui translatus est in paradysum, & illum Heliam
venturum ad restituendas tribus Israël, qui in curru equorum
igneorum raptus fuerat. Quę certè non conueniunt, nisi illis
particularibus personis.

Quo loco non possum satis mirari, quid Episcopo Iansenio
in mentem venit, vt exponens hunc locum scriberet; eti-
am si opinio sit omnium veterum, Heliam venturum; tamen
non conuinci ex hoc loco; Dici enim posse, Ecclesiasticum id
scripsisse secundum receptam suo tempore opinionem; qua
credirum fuit ex verbis Malachię, Heliam verè in sua perso-
na venturum ante Messiam, cùm id non esset implendum in
propria eius persona, sed in eo qui venturus erat in spiritu, &
virtute Helia. Si enim ita est, vt Iansenius dicit, sequitur Ec-
clesiasticum errasse, & falsa scripsisse. Sed, ni fallor, Iansenius
mutauit opinionem; nam scribens in caput 17. Matth. docet,
locum Malachię non posse intelligi ad literam, nisi de vero
Helia, quod idem cogitur dicere de loco Ecclesiastici, qui si-
ne dubio Malachiam exponit.

Iam quod verba Domini Matth. 17. intelligantur de vero
Helia, non de Ioanne, planum est; quia Ioannes iam venerat,
& absoluerat cursum suum, & tamen Dominus ait: Helias
venurus est. Quod verò non intelligantur de omnibus Do-
ctoribus, sed de vno vero Helia, probari potest. PRIMÒ, quia
Apostoli, qui mouerunt quæstionem de Helia, fuerunt Pe-
trus, Iacobus & Ioannes, & occasionem acceperunt, ex trans-
figuratione Domini, vbi Mosen & Heliam viderunt. Itaque

cum interrogant: *Quid ergo scriba dicunt, quia Heliam oportet venire primum*, loquuntur de illo Helia, quem viderant in monte cum Christo. Igitur Christus respondens: *Helias quidem venturus est, & restituet omnia*, loquitur etiam de illo Helia particulari, qui apparuerat in transfiguratione. **SECUNDO**, idem patet ex illis verbis: *Et restituet omnia*. Id enim non fecit Ioannes Baptista, nec ullus alius. Nam restituere omnia est omnes Iudæos, & hæreticos, & fortè multos Catholicos ab Antichristo deceptos reuocare ad veram fidem.

Sed instat Bibliander, quia Dominus Matth. II. de Ioanne Baptista dicit: *Ipsa est Helias qui venturus est*, quasi dicat. Ipse est Helias à Malachia promissus. **RESPONDEO**, Dominum velle dicere, Ioannem fuisse Heliam promissum, non à litera, sed allegoricè. Ideo enim præmisit, etsi vultis recipere; quasi dicat, *Helias quidem in sua persona promissus, venturus est in ultimo aduentu*: tamen si vultis etiam aliquem Heliam in primo aduentu, Ioannem recipite. Ideo etiam iunxit: *Qui habet aures audiendi, audiat*. Indicans mysterium fuisse, quod dixerat Ioannem fuisse Heliam.

Quod denique verba Ioannis Apocalyp. II. intelligantur de singularibus personis Henoch, & Helia, non de omnibus Doctoribus; patet ex eo quod ibidem Ioannes dicit, eos interficiendos ab Antichristo, & corpora eorum per tres dies mansura insepulta in platea Hierusalem, & post tres dies resurrecturos, & in cælum ascensuros; quæ nulli hæcena contigerunt.

Chytræus.
Respondere tamen conatur David Chytræus in commentario ad hunc locum, ac **PRIMO** ait; Ioannem significare voluisse multos Lutheranos Ministros à Papistis interficiendos, quibus tamen Deus vitam restituit, cum eos ad cælum euehit, in æternum victuros. **SECUNDO**, addit paulò infra, interfectis illis Ministris vitam corporis restituendam in die ultima resurrectionis. Denique **TERTIO**, ibidem addit, posse etiam significari per hanc vitæ restitutionem, quod videmus multos à Deo excitari alios ministros in locum interfectorum cum eodem zelo virtute.

At nimis leues sunt hæc responsiones. **PRIMA** enim defendi non potest, quia beatitudo animæ non est restitutio vitæ amissæ, sed novæ vitæ acquisitio. Deinde duo illi testes in Apocalyp.

calypsi coram omnibus resurgent, & corpore sursum versus eleuabuntur, quod certè in beatitudine animæ non impletur. **SECUNDA** solutio nihil etiam valet. Nam Ioannes dicit; Duos illos testes resurrecturos ante vltimum diem, durante nimirum adhuc statu huius mundi. Addit enim Ioannes, timorem magnum incutiendum inimicis eorum ex illa resurrectione: & paulò post terræ motum futurum, & septem millia hominum peritura. **TERTIA** denique solutio non est ad rem. Nam Scriptura dicit, illos eosdem qui mortui fuerant excitandos, & in cœlum assumendos. Nos autem non vidimus adhuc vllum Ministrum Lutheranum resurgere, vel in cœlum assumi. Quid, quod Ioannes dicit, Henoch & Heliam saccis indutos prædicaturos; & Lutherani saccos ita oderunt, vt si fortè eos habent, dum Lutherani fiunt, continuò eos abiciant.

Probatur **SECUNDO**; verè in suis personis Heliam & Henoch venturos tempore Antichristi, ex consensu Patrũ; Nam de Helia id asserunt Hilarius, Hieronymus, Origenes, Chrysostomus, & alij omnes Matthæi interpretes, in cap. 17. Item Lactantius lib. 7. cap. 17. & Theodoretus in caput vltimum Malachiæ, & Augustinus tract. 4. in Ioannem; & Primasius in cap. 11. Apocal.

De Henoch & Helia simul, id asserunt multi qui scribunt in Apocalypsim; vt Beda, Richardus & Aretas. ex quibus Aretas etiam addit, inuariòsilliter à rota Ecclesia credi; Henoch & Heliam venturos, vt se Antichristo opponant. Item Damascenus lib. 4. cap. 28. Hippolytus Martyr in oratione de mundi consummatione. Necnon B. Gregorius lib. 14. cap. 11. vel 12. & lib. 9. cap. 4. moralium, & B. Augustinus lib. 9. cap. 6. de Gen. ad literam.

Probatur **TERTIO**; quia alioquin non potest reddi ratio, cur isti duo sint rapti ante mortem, & adhuc viuant in carne mortali, aliquando morituri. Nam etsi Iudæi, vt Rab. Salomon in cap. 5. Gen. dicunt Henoch à Deo occisum ante tempus, quia leuis & mutabilis erat; & Heliam asserunt, cum in curru igneo sursum ferretur, ab illo igne toto corpore exustum. & fortè idem sentiunt Lutherani qui eos redituros negant: tamen Catholici omnes certa fide tenent vtrumque in suis corporibus viuere. Quod enim mortuus nõ sit Henoch,

Apostolus docet Hebr. II. Henoch translatus est, ne videat mortem. & quod tam ipse quàm Helias mortui non sunt, tamen morituri sint; clarè docent præter supra citatos, Irenæus, Tertullianus, Hieronymus, Augustinus, & Epiphanius.

I R E N A E V S lib. 5. loquens de Henoch & Helia: *Dicitur inquit, Presbyteri, qui sunt Apostolorum discipuli, eos, qui translati sunt, illuc (in Paradisum terrestrem) translatos esse, & manere & scilicet ad consummationem, conspicantes incorrupti.*
T E R T U L L I A N V S libro contra Iudæos, cap. 2. de Henoch sic ait: *Qui necdum mortem gustavit, & aternitatis candidatus.*
E P I P H A N I V S in Ancorato de Henoch & Helia sic ait: *Hi duo permanent in corpore & anima propter spem.*
H I E R O N Y M V S in epistola ad Pammachium contra Ioannem Hierosolymitanum: *Henoch, inquit, translatus est in caelum, Helias carnis raptus est in caelum, necdum mortui, & Paradisi iam coloni, &c.*
A V G V S T I N V S libro de peccatoribus, cap. 23. *Henoch, inquit, & Heliam non dubitamus, in quibus variis sunt corporibus vivere.*

CAPVT VII.

Explicatur quarta demonstratio.

QUARTA demonstratio sumitur ex eo, quod notum est Antichristi persecutionem fore gravissimam & notissimam; ita ut cessent omnes publicæ religionis ceremoniæ, & sacrificia, quorum adhuc videmus. Quod illa vltima persecutio sit futura gravissimam; patet ex illo Matth. 24. *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque erit.* Et ex Apocal. 12. legitur: *Tunc Satanam solvendum, qui usque ad illud tempus fuerat ligatus.*

De quo loco disputans **A V G V S T I N V S** lib. 20. de civitate Dei, cap. 8. & 9. dicit, Antichristi tempore Diabolum solvendum, & proinde tantò graviores fore illam persecutionem omnibus præcedentibus; quantò crudelius potest Diabolus sæuire solutus, quàm ligatus. Itaque, ait, tunc Diabolus omnibus suis & suorum viribus Ecclesiam vexaturum. Et Hippolytus Martyr in oratione de mundi consummatione, &c.

ne, ac Cyrillus Catechesi 15. dicunt; Martyres, quos Antichristus occidet, futuros illustriores omnibus præteritis: quia præteriti, contra homines ministros Diaboli; at futuri, contra ipsum Diabolum personaliter grassantem pugnabunt. At certè nihil tale experti sumus ab anno DC. vel etiam millesimo.

Dicunt quidem hæretici, se magnam persecutionem ab Antichristo pati; quia interdum comburuntur aliqui de ipsorum numero: at quæ comparatio est talis persecutionis cū persecutione Neronis, Domitiani, Decij, Diocletiani, & aliorum? Siquidem pro vno hæretico qui comburitur, mille Christiani olim interficiebantur: idque in toto orbe Romano exercebatur, non in vna solùm provincia. & cū modo summa pœna sit, comburi hominem; tunc incredibilia, & diuersissima tormentorū genera exercebantur. De quibus vide Cornelium Tacitum in Nerone, & ex nostris Eusebium in historia Ecclesiastica.

Scribit DAMASVS in vita Marcellini, supra XVII. millia Christianorum intra vnū mensem à Diocletiano interfecta; & Eusebius, qui tunc viuebat, scribit lib. 8. cap. 6. hist. ad eò fuisse omnes carceres plenos martyribus, vt nullus relinqueretur locus facinorosis. in toto verò eo libro, tot martyrio coronatos refert infra biennium, vt impossibile sit, numerū eorum inire. ADDE, quod multò plures Catholicorum hæretici nostri occiderūt, his decem vel quindecim annis, in Gallia & Flandria; quàm inquisitores combusserint hæreticorū, fortè in centum annis. Iraque non possunt appellare hanc persecutionem, sed potius bellum ciuile. Nam, vt Augustinus docet epist. 80. ad Hefychium, quando erit vera persecutio Antichristi, solis Ecclesiæ filiis erit tribulatio, non autem eorum persecutoribus; sicut tempore Diocletiani, & superiorū Principum, Christiani solùm cædebantur, non autem etiam cædebant.

Si verò persecutio dicenda est, Catholici potius eam patiuntur, quàm Lutherani & Calvinistæ. Catholici enim sunt, qui ex multis puinciis eiectione, Ecclesias, patrimonialia, & ipsam etiam patriam amiserunt; inuadentibus nimirum res alienas nouis istius Euangelij Ministris: & vt diximus, & ex commentario Laurentij Suriij, aliisque huius temporis historicis cognosci

gnosci potest; multò plures Catholicorum, furor Calvinianorum intra paucos annos absumpsit, quàm hæretici iudicium Principum Catholicorum, abnegatæ fidei pœnas dederunt.

Quod autem illa persecutio sit futura notissima & manifestissima, probat Augustinus lib. 20. de ciuitate Dei, cap. ex illis verbis Apocalypsis 20. *Et cinxerunt castra Sanctorum & dilectam ciuitatem.* His enim verbis significatur, omnino profus impios simul futuros in exercitu Antichristi, & aperto Marte oppugnaturus omnem Sanctorum Ecclesiam. Non enim sunt multi ficti in Ecclesia, qui tegentes malitiam suam corde sunt extra Ecclesiam, corpore intus: *At tunc erumpent omnes,* inquit Augustinus, *in apertam persecutionem ex rebris odiorum.* Hoc sanè aded non est impletum hoc tempore, vt nunquam ferè fuerit maior numerus falsorum fœtorum, & fictorum Christianorum: & aded non est nota manifesta hæc persecutio; vt nec illi, qui dicunt se eam posse nec nos qui dicimur eam inferre, possimus dicere, quæsi cœperit.

Certè persecutio Neronis, Domitiani, atque aliorum Principum Romanorum, ab Eusebio, Orofio, Sulpicio diligenter annotatæ fuerunt. neque est dubium quando cœperint, & quando desierint: sicut etiam de Christi aduentu, qui verus & manifestus fuit, optimè scimus quando fuerit, & quibus primùm manifestatus. Nec vllæ sunt inter nos de tempore opinioniones. At hæretici, qui dicunt Antichristum venissimum iam per tot annos persecutionem exercuisse; tamen non possunt proferre vnum auctorem, qui annotauerit quando Antichristus venerit; vel quibus apparuerit primùm; vel quando inchoauerit persecutionem. & ipsi inter se ita dissident, vt vnus dicat eum venisse anno C C. alius anno DC. VI. alius anno DCC. LXXIII. alius anno millesimo, alius anno M. CC. vt non tam vigilantes loqui, quàm per quietem somniantes videantur.

Denique, quod Antichristi tempore propter atrocitatem persecutionis cessare debeat publicum, & quotidianum Ecclesie officium, & sacrificium, apertè docet Daniel. cap. 12. *A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium dies M. CC. XC.* Vbi omnium consensu loquitur de tempore Antichristi: & vt exponunt Irenæus lib. 5. Hieronymus & Theodoretus in

*hæretici in ybat. A
dora plura de
hæretici in ybat.*

hunc locum, Hippolytus Martyr in oratione de consummatione mundi, & Primasius in cap. II. Apocal. sensus est; Antichristum interdicturum omnem diuinum cultum, qui in Ecclesiis Christianorum nunc exercetur. ac præsertim sacrosanctum Eucharistiæ sacrificium; Hoc autem signum nondum impletum, experientia testatur.

Ex quo tria colligi possunt. PRIMO, Antichristum nondum venisse: cum adhuc viget sacrificium iuge. SECUNDO, Romanum Pontificem non esse Antichristum; sed ei maximè contrarium: cum sacrificium, quod ille ablaturus est, hic maximè ornet & tueatur. TERTIO, huius temporis hæreticos, præ omnibus aliis Antichristi esse præcursores; cum nihil ardentius optant, quàm sacrificium Eucharistiæ penitus abolere.

CAPVT. VIII.

Explicatur quinta demonstratio.

QUINTA demonstratio sumitur à duratione Antichristi. Antichristus non regnabit, nisi tres annos cum medio: At Papa iam regnauit spiritualiter in Ecclesia plusquam M. D. annis, nec potest assignari vllus, qui sit habitus pro Antichristo, qui præcisè regnauerit tribus annis cum medio: non igitur Papa est Antichristus. Proinde nondum venit Antichristus.

Porro, Antichristi regnum trium annorum cum dimidio futurum, colligitur ex Daniele, cap. 7. & 12. Et ex Apocalypsi, cap. 12. vbi legimus; duraturum Antichristi regnum per tempus, & tempora, & dimidium temporis. Nam per tempus, intelligitur vnus annus; per tempora, duo anni; per dimidium temporis, medius annus: Sic enim explicat idem Ioannes. Nam Apocal. 11. & 13. dicit, Antichristum regnaturum mensibus XLII. qui rectè faciunt tres annos cum medio. Et cap. 11. dicit, Henoah & Heliam prædicaturos diebus M. CC. LX. qui idem tempus efficiunt. Nam Hebræi vtebantur annis & mensibus lunaribus, etsi eos reuocarent ad solares, addendo sexto quoque anno vnam lunationem. Tres autem anni lunares cum medio faciunt rectissimè XLII. menses, siue M. CC. LX. dies; siquidem annus lunaris plenus ac perfectus, constat

constat

constat ex duodecim mensibus; quorum quiber habet XX dies, vt Augustinus docet lib. 15. de ciuitate Dei, cap. 14.

Neque obstat quod Danielis 12. dicitur Antichristus regnaturus M. CC. XC. diebus, hoc est, diebus XXX. amplius quam dixerit Ioannes. Nam Ioannes loquitur de Henoch Helia, qui ab Antichristo occidentur vno mense antequam Antichristus pereat.

Ad hæc aduersarij respondent tripliciter. PRIMO Chytræus in cap. II. & 13. Apocalypsis, dicit non posse accipere tempora pro tribus annis cum medio; quia experientia arguat: & Paulus 2. Thessal. 2. ait, Antichristum duraturum que ad Christi aduentum.

SECUNDO dicit poni tempus certum pro incerto, & inde pro XLII. mensibus, vel M. CC. LX. diebus, intelligi debere plus quam mille annos. Idem dicit Bullingerus in Apocalypsim; cuius ratio videtur esse ea, quam in Lutherus in supputatione temporum; quia nimirum constat ex Apocalypsis 20. Diabolum soluendum anno millesimo. Igitur Antichristi aduentus cum gladio temporali, factus anno millesimo à Christo. iam igitur regnauit plus quam quingentis annis; Ergo oportet accipere illos menses pro certo tempore.

TERTIO, respondent Magdeburgenses Centur. 1. lib. 4. col. 438. Daniele & Ioannem accipere diem pro anno; & proinde pro mille & ducentis sexaginta diebus, intelligi debere, M. CC. LX. annos. Ratio esse potest, quia in Daniel. 9. septuaginta hebdomadæ, ab omnibus intelliguntur de septimanis annorum, non dierum. Et Ezechiel. 4. dicitur Diem pro anno dedi tibi. Et Luc. 13. Oportet mihi hodie, & cras, & perendie ambulare; id est, tribus annis viuere. Quam rationem ponit Chytræus in cap. II. Apocalypsi vbi eiusmodi annos, & menses, Angelicos vocari dicit, non humanos.

AT CONTRA est communis sententia veterum. Qui afferunt propter loca citata, solum tres annos cum medio Antichristum regnaturum. HIPPOLYTUS Martyr in oratione de consummatione mundi: Tres, inquit, annos cum dimidio regnabit Antichristus super terram, post auferetur regnum illius & gloria. IRENAEVS lib. 5. in fine: Regnabit, inquit, annis tribus, & mensibus sex, & tunc veniet Dominus de caelis. Et

Chytræus.

Bullingerus.
Lutherus.

Magdeburgenses.

Et HIERONYMVS in cap. 7. Danielis: *Tempus, inquit, annum significat; tempora, iuxta Hebraici sermonis proprietatem, qui & ipsi dualem numerum habent, duos annos praefigurant; Dimidium autem temporis, sex menses; quibus sancti potestati Antichristi permittendi sunt.* CYRILLVS catecheseos. *Regnabit, inquit, Antichristus tribus annis, & dimidio tantum; quod non ex libris Apocriphis dicimus, sed ex Daniele Prophetia.* Et AVGVSTINVS lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 23. *Antichristi, inquit, aduersus Ecclesiam seuissimum regnum, licet exiguo spacio temporis sustinendum, qui vel dormitans hac legit, dubitare non sinitur. Tempus quippe, & tempora, & dimidium temporis, annum unum esse, & duos, & dimidium: Ac per hoc, tres annos & semissem, etiam numero dierum posterius posito, dilucescit; aliquando in Scripturis & mensium numero declaratur.* Similia habent Theodor. in cap. 7. Dan. Primasius, Beda, Anselmus, Haymo, Arethas, Richardus, Rupertus in Apocalypsin.

SECVNDO idem probatur ex eo quod Scripturae dicunt; tempus Diaboli soluti, & Antichristi, fore breuissimum, Apoc. 12. *Va terra & mari, quia descendit Diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.* Et Apoc. 20. *Ligauit eum per mille annos, & post hac oportet eum solui modico tempore.* Quomodo, quaeso, hoc erit verum, si Antichristus regnabit M. CC. LX. annis? Sic enim diutius solutus erit, quam ligatus.

TERTIO, quia, vt Augustinus argumentatur, lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 8. & Gregorius lib. 33. moral. cap. 12. nisi illa seuissima persecutio esset breuissima, multi perirent, qui non sunt perituri. Vnde & Dominus ait: Matth. 24. *Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro.* At quomodo erit breuissima, quae supra mille annos durabit?

QUARTO, Christus praedicauit solum tribus annis cum medio; ergo decet etiam, vt Antichristus non permittatur diutius praedicare.

QUINTO, quia summa annorum, mille ducenti sexaginta, quam aduersarij constituunt, nullo modo potest accommodari ad illa verba Danielis, & Ioan. *Tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Nam per tempus debet intelligi sine dubio aliquis vnus numerus; vt vnus dies, vna hebdomada,

mada,

mada, vnus mensis, vnus annus, vnum lustrum, vnum
læum, vnum seculum, vnum millenarium: Sed si accipiamus
vnum millenarium, tunc Antichristus erit regnaturus tri-
millibus annorum, & quingentis; quod aduersarij non ad-
mittunt. Si accipiamus vnum seculum, tempus Antichristi
erit anni trecenti, quinquaginta; quod etiam non admittunt
& idem patet de vno iubilæo, &c.

Sexto. quia cùm Danielis 4. aliquoties legamus sepe
tempora transitura, quibus erit futurus extra regnum
Nabuchodonosor; per illa tempora omnes intelligunt sepe
annos. Si enim vellemus intelligere annos annorum, ut
intelligunt aduersarij, cùm de Antichristo agitur, oportet
dicere, Nabuchodonosor vixisse extra regnū bis mille & quin-
gentos quinquaginta quinque annos.

Neque difficile est ratiunculas eorum soluere; nam et
ait Chytraeus, non posse accipi tres annos cum dimidio,
quibus loquuntur Daniel & Ioannes, propriè pro annis
firis vsitatis; quia experientia testatur, Antichristum iam
tò longiori tempore esse grassatum: manifestè per
pium, vt Dialectici loquuntur. Assumit enim quod
trouersia. Idem quæritur, an Antichristus venerit. Cui ve-
rò addit, Antichristum ex Pauli sententia regnaturum
ad secundum Christi aduentum; & inde concludit, oportet
eum diutius regnare, quàm tribus annis cum medio;
det se aut iterum principium petere, aut nihil dicere. Nihil
nim illa consecutio efficere potest, nisi assumatur, Antichri-
stum iam venisse; quod tamen in controuersia est.

Ad id verò, quod tam ipse, quàm Henricus Ballingerus
cunt, numerum certum pro incerto hoc loco accipi, tempus
deo; rum solum certum numerum pro incerto poni, quatenus
ponitur aliquis numerus plenus & perfectus, vt 10. 100. mille.
non autem quando assignantur varij numeri, vbi sunt magis
& parui admixti. Tunc ergo accipiendus est certus numerus
pro incerto, quando Scriptura dicit Apoc. 20. Diabolum per
1000. annos fuisse ligatum, vt exponit Augustinus 20. de ci-
uitate Dei, cap. 8. & Gregorius 33. moral. cap. 12. non autem
quando assignat tempus, tempora, & dimidium temporis
ue dies M. CC. LX. vel menses XLII. Quorsum enim nume-
rorum varietas, si tempus incertum designatur?

ratiunculas.

*Christus. Ad. petri
principium.*

Ad argumentum **ILLYRICI** dico; in Scriptura inueniri quidem & rectè dici hebdomadas annorum; non tamen dies pro annis, vel menses annorum. Nam hebdomadas annorū legimus Leuitici 25. *Numerabis tibi septem hebdomadas annorum, &c.* Et rectè dici patet; quia hebdomada denominatur à numero septenario, Græcè, Latinè & Hebraicè; nam Hebræi dicunt **שבת** septimanam à **שבע** quod est septem, vt etiam Græcè dicitur **ἑβδομάς**, & Latinè septimana, à numero septenario: sicut ergo septem dies dicuntur hebdomada dierum; ita septem anni hebdomada annorum. At mensem annorum, vel diem pro anno nusquam legimus, nec rectè diceretur: Nam mensis non denominatur à numero aliquo, sed à cursu Lunæ, qui XXX. diebus absoluitur; Hinc enim Hebræi vocant mensem **יָרֵךְ**; id est, Lunam; vel **שָׁבַע**; id est, inuolutionem scilicet Lunæ. & Græcis mensis **μῆν** dicitur, quia Luna dicitur **μήνη**.

Similiter dies non significat numerum, sed tempus lucis, Gen. 1. *Vocauit Deus lucem diem, & tenebras noctem.* Neque obstat illud Ezech. 4. *Diem pro anno dedi tibi.* Nam non vult dicere, pro diebus ad literam significari annos; alioqui oporteret Ezechielem dormiuisse super latus suum sinistrum annos CCC. XC. quod est impossibile. Iusserat enim Deus, vt dormiret super latus sinistrum diebus CCC. XC. & addidit: *Diem pro anno dedi tibi;* Si ergo dies illi pro annis accipiuntur, debuit Ezechiel dormire super latus sinistrum CCC. XC. annis: at non tam diu vixit. Dicendum est igitur, dies ibi accipi verè pro diebus: sed dici pro annis datos; quia erant signū, illi 390. dies, quibus dormiuit Ezechiel, dormitionis Dei, per quam tolerauit peccata Israëlitarum, annis CCC. XC.

Ad id quod obiicit **CHYTRAEVS** ex Luc. cap. 12. *Oportet me hodie, & cras, & perendie ambulare,* respondeo, non significari illis verbis (vt aduersarij errantes dicunt) Christum tribus annis adhuc prædicaturū fuisse, cū ea verba loquutus est: siquidem ea verba Dominus pronunciauit vltimo anno vitæ suæ. Nam, vt Hieronymus scribit in libro de scriptoribus Ecclesiasticis in Ioanne, & res ipsa loquitur; Matthæus, Marcus, & Lucas non scripserunt acta, & verba Christi priorum duorum annorum; sed solū tertij anni: Dominus igitur

tur per tres illos dies, vel intellexit triduum, quod erat consumpturus in itinere Hierosolymitano, vt Albertus & Cyprianus exponunt; vel certè eo loquendi modo significauerunt, se adhuc modicum tempus superuicturum, & prædicaturum, vt Iansenius rectè docet. Itaque viderint Illyricus & Cyprianus, vbi nam dies, & menses Angelicos repererint; in Scriptura enim nusquam reperiuntur.

CAPVT IX.

Explicatur sexta demonstratio.

SEXTA demonstratio sumitur ex vltimo signo sequente Antichristum, quod erit mundi consummatio. Nam Antichristi aduentus erit paulo ante finem mundi: Ergo si Antichristus iam aduentu- nisset, vt aduersarij dicunt, deberet mundus iam dudum finitus. Daniel. cap. 7. bis loquens de Antichristo, semel tra- rans visionem suam, & semel exponens visionem, vixque re- ce subiungit; post Antichristum statim sequuturum mundum iudicium: *Considerabam, inquit, cornua, & ecce cornu ad- parvulum ortum est, & tria de cornibus primis enatis sunt in facie eius. Aspiciebam donec throni positi sunt, & ante- dierum sedit, &c.* Et infra, explicans visionem: *Bestia qua- ta, inquit, quartum regnum erit: Porro cornua decem, decem Reges erunt. & alius consurget post eos, & ipse potentior prioribus, & tres Reges humiliabit, &c.* Et tradentur vni- uersa uisus eius per tempus, & tempora, & dimidium temporis, & iudicium sedebit, &c.

Similis est propheta Ioannis Apocal. 20. *Post hac oportet illum solui modico tempore, & vidi sedes, & sederunt super illas, & iudicium datum est eis, &c.* Et rursus idem Daniel postquam dixerat, capite 12. Antichristi regnum duraturum diebus mille, ducentis & nonaginta, subiungit: *Beati qui exspectat & peruenit usque ad dies mille, trecentos & triginta quinque; hoc est, usque ad dies XLV. post mortem Antichristi: tunc enim Dominus veniet ad iudicium, & coronas iustitia victoribus reddet, vt exponunt Hieronymus, & Theodo- retus in comment. huius loci.*

Deinde

Deinde idem colligitur ex Matth. 24. Prædicabitur hoc Evangelium regni in vniuerso mundo in testimonium omnibus Gentibus; & tunc erit consummatio; id est, paulò post erit finis mundi. Et infra: Statim autem post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum; & tunc apparebit signum filij hominis, &c. Idem ex 2. Thessal. 2. Tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui, &c. Vbi Apostolus docet, ferè immediatè post Antichristum, vèturum Christum; quia nimirum intercedet breuissimū tempus, & doli ac fraudes Antichristi, quæ destrui cœptæ erunt per Heliam & Henoch, destruentur penitus per ipsum Christi aduentum, & horribilia signa præcedentia.

Idem denique habetur ex 1. Ioan. 2. Filsoli nouissima hora est, & sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt; Vnde scimus quia nouissima hora est. Vbi Ioannes dicit, hoc tempus à Christo vsque ad finem mundi esse nouissimam horam; id est, nouissimum tempus, siue vltimam æratem, vt Augustinus exponit. Et probat pulcherrimè ex hoc principio, quia scimus Antichristum venturum in fine mundi. facit enim Ioannes hoc argumentum. Scimus Antichristum venturum in fine mundi: ac nunc videmus iam adesse multos eius præcursores, siue minores Antichristos: Ergo signum est certum, hanc esse nouissimam horam, siue æratem. Quomodo posset aliquis sic argumentari de vltima hora noctis: scimus solem oriturum in ipso fine noctis: videmus autem nunc multos eius radios iam illustrare aërem: ergo scimus hanc esse vltimam horam noctis.

Denique idem habetur ex communi consensu Patrum, **Irenæi** lib. 5. in fine, Tertulliani libro de Resurrectione, **Augustini** 20. de ciuitate Dei, cap. 19. & aliorum; & confessione aduersariorum. Nam aduersarij fatentur, Antichristum regnaturum vsque ad finem mundi: Ac proinde paulò post eius interitum finem mundi futurum. Ex hoc igitur signo, coniuncto cum superiori, efficitur demonstratio insolubilis, qua probetur Antichristum nondum venisse, nec esse Romanum Pontificem. Nam si continuò post mortem Antichristi mundus finietur; & Antichristus non viuet, postquam apparuerit & regnare cœperit; nisi tribus annis cum dimidio: Ergo non

apparebit, nec regnare incipiet, nisi tribus annis cum die
 dio ante mundi finem. At Papa regnavit iam cum viro
 gladio, etiam ipsorum aduersariorum sententia supra
 annos; & tamen mundus adhuc durat.

CAPVT X.

De nomine Antichristi.

SEQVITVR quarta disputatio, quæ erit de nomi-
 proprio & caractere Antichristi. Fatetur om-
 pertinere omnino ad Antichristum verba illa
 annis Apocalypsis 13. *Et faciet omnes pessillos
 magnis, diuites & pauperes, liberos & seruos habere cha-
 cterem in dextra manu, aut in frontibus suis, & ne quis po-
 emere aut vendere, nisi habeat characterem aut nomē bestie
 aut numerum nominis eius: hic sapientia est. Qui habet
 lectum, computet numerū bestie. Numerus enim hominum
 & numerus eius 666.*

Sunt autem de hoc numero plures opiniones. *PRIMO*, a
 corū, qui dicunt hoc numero non designari nomen, sed
 pus aduentus vel mortis Antichristi. Ita Bullingerus quæ-
 fat. homiliarum in Apocal. vult designari tempus aduentus
 Antichristi. Item Magdeburgenses qui Centur. i. lib. 2. 2. 2.
 volunt designari tempus mortis Antichristi; Item quidam
 qui, teste Clithoueo in lib. 4. Damasceni cap. 28. volunt
 signari mortem Mahumeti, quem dicunt esse Antichristum
 quibus consentit LYRANVS in hunc locum, qui non putat
 quidem Mahumetum esse Antichristum; tamē existimat
 numero significari mortem Mahumeti futuram fuisse ante
 666. à Christi aduentu.

Hæc opinio est absurdissima. *PRIMO*, quia Ioannes dicit
 se loqui de numero nominis bestie. *SECUNDO*, quia bestia,
 cuius est hic numerus, præcipiet omnibus mercatoribus, vt
 eo pro signo vtantur in contractibus, vt patet Apoc. 13. Non
 ergo numerus est mortis bestie, sed ad ipsam viuentem perti-
 net. *TERTIO*, quia etiam est falsum, Mahumetum mortuum
 esse anno Christi 666. Quidam enim dicunt eum mortuum
 anno Domini DC. XXXVII. vt Matthæus Palmerius, quidam
 anno

anno Domini D C. XXX. vt Cedrenus in compendio historiarum; quidam anno Domini D C. XXVIII. vt Ioannes Vaseus in Chronico Hispania.

SECUNDA opinio est Davidis Chytræi in cap. 13. Apocal. qui docet nomen Antichristi esse $\lambda\alpha\tau\epsilon\acute{\iota}\nu\theta$ vel Hebraicè הַרְמַזְרַי Romanus. Proinde Papam qui princeps Latinus est, cum in Latio dominetur, & Romanus est Pontifex, esse Antichristum. Idem docet Theodorus Bibliander tab. 10. & propterea tabulam vndecimam suæ Chronologiæ, quæ incipit ab anno D C. inscribit, Latinos Papa. Rationes eorum duæ sunt; Vna, quia Irenæus lib. 5. docet, verisimile esse, hoc futurum nomen Antichristi; Altera, quia reuera literæ huius nominis efficiunt illum numerum, vt patet.

literæ huius nominis.

γ .	200.	λ .	30.	τ .	300.
γ .	6.	α .	1.	θ .	5.
μ .	40.	τ .	300.	ι .	10.
γ .	10.	θ .	5.	τ .	300.
γ .	10.	ι .	10.	α .	1.
μ .	400.	ν .	50.	ν .	50.
	666.	θ .	70.		666.
		ς .	200.		
			666.		

Hæc opinio est prorsus temeraria. Nam imprimis, Irenæus dicit quidem, nomen $\lambda\alpha\tau\epsilon\acute{\iota}\nu\theta$ probabiliter posse accommodari Antichristo; sed addit, multò probabilius esse, nomen Antichristi, non fore $\lambda\alpha\tau\epsilon\acute{\iota}\nu\theta$, sed $\tau\epsilon\iota\tau\acute{\alpha}\nu$; quod etiam exprimit illum numerum; & est nomen multò illustrius, cum solem significet.

Præterea coniectura Irenæi, quæ tunc aliqua erat, modò nulla est. Ipse enim dicit, probabile esse Antichristum vocandum Latinum, non quia dominabitur in Latio; sed quia Latini erant, qui tunc regnabant latissimè, & orbem totum tenebant. Cum enim Antichristus debeat esse Rex potentissimus, sine dubio occupabit potentissima regna, quæ tunc inueniet. Potentissimum autem regnum est Latinorum, inquit Irenæus. Ipsi enim nunc verissimè regnant. Sanè coniectura

ista hoc tempore nihil valet; Nam Latini non amplius regnant in toto orbe terrarum: Sed Turcæ sunt qui verissime regnant, & apud nos Hispani, & Galli; non Latini.

Præterea nomen Latini, ut significat Romanum, non dicitur per, *ei*, sed per simplex Iota; & runc non reddit illum numerum. Quomodo etiam refelli potest commentum de nomine *מלכות*. Nam Romanus non potest terminari cum sit nomen Masculinum. Illa enim fœmininorum terminatio est apud Hebræos. Remota autem littera *ק*, deest CCCC. ad numerum Antichristi. *ITEM* nomen *λατίνος* si erit Antichristi nomen, erit proprium ei, ut Aretas docet, vñtatum maximè; nam debet ostendi in signum ab omnibus qui emunt, aut vendunt: At nomen *λατίνος*, est commune. Nec enim vllus Papa vocatus est vnquã nomine proprio Latinus, nec est hoc nomen vñtatum; nunquam enim Papæ se Latinos vocant, sed solùm Episcopos aut Papas.

Porro Romanus, nomen fuit proprium vnus solius Pontificis; qui tamen non potuit esse Antichristus, cum non vñterit nisi mensibus quatuor; alioqui autè nomen est commune.

Denique, si solum hoc nomen *λατίνος* vel Romanus facerent numerum 666 aliquid dicerent aduersarij. Admirabilia nomina inueniuntur, quæ huc eundem numerum reddunt. *HIPPOLYTUS* Martyr, in oratione de consuetudine mundi, notauit aliud nomen, quod reddit illum numerum; nimirum *ἀρνέμαι*; id est, nego. *ARETAS* annotat præm. *λαμπέτης*, id est, illustris. *τητάρ*; id est, sol. *δ νικητής*; id est, victor. *κακὸς δὲ δηγός*; id est, prauus dux. *ἀληθὴς ἐλάτεις*; id est, verè nocens. *πάλαι βασκανός*; id est, olim inuidiosus. *ἀμνὸς ἀδικός*; id est, agnus nocens. *PRIMASIVS* addit aliud *ἀντεμ*; id est, contrarius. *RVPERTVS*, & ante eum *HAIMO*, excogitauerunt duo alia, nimirum *γνσηικὸς*, quod est nomen Gothicum, & *DIC LVX*, Latinum, quod facit 666 Latino more accipiamus, D. pro quingentis, I. pro vno, C. pro centum, L. pro quinquaginta, V. pro quinque, X. pro decem.

Ex recentioribus *GVLIELMVS* Lindanus lib. 3. Dabitur tñ notat Martin Lauter reddere numerum 666. si litteræ *Lat*

na accipiantur pro numeris more Græcarum & Hebraicarum, hoc modo; A. 1. B. 2. C. 3. D. 4. E. 5. F. 6. G. 7. H. 8. I. 9. K. 10. L. 20. M. 30. N. 40. O. 50. P. 60. Q. 70. R. 80. S. 90. T. 100. V. 200. X. 300. Y. 400. Z. 500. Gilbertus GENEBRARDVS libro vltimo Chronologiæ notauit etiam nomen Lutheri Hebraicè numerum illum efficere לרתר.

ג. 4. ס. 200.

ב. 2. א. 1.

י. 10. ז. 60.

ד. 4. ט. 70.

כ. 20. ו. 50.

י. 10. ח. 5.

ת. 400. י. 10.

ק. 200. ט. 70.

י. 10. ס. 200.

ו. 6.

666. 666.

Addo ego in gratiã Lutheri & Chyrræi duo alia, nimirum כרתרר דברר, id est, David Chyrræus, & סαξονεισ eundem numerum reddere, quod nomen ita conuenit Luthero, sicut Papæ nomen Latini.

TERTIA opinio est multorum Catholicorũ, qui suspicantur Antichristum vocadum ἀντεμ;

cum quia hoc nomen propriè illi conueniat; tum etiam quia reddat exactè illum numerum. Ita Primasius, Anselmus, & Richardus.

Refutatur rectè à Ruperto hæc opinio; quoniam nomen quod hic Ioannes insinuat, non erit nomen Antichristo ab aduersariis impositum, sed nomen quod ipse sibi vsurpabit, & in quo gloriabitur; adè vt iubeat inscribi in frontibus hominum. Non est autem credibile eum sibi assumpturum nomẽ aliquod odiosum aut vile, quale est ἀντεμ, & etiam omnia ferè alia suprà memorata.

QUARTA sententia est ipsius RUPERTI, qui existimat hoc numero non significari nomen Antichristi; sed significari, triplicem præuaricationem Diaboli in Antichristo complendam: Nam senarius numerus, quia non pertingit ad septenarium, in quo est requies & beatitudo, est numerus creaturæ per præuaricationem excidentis à requie; Diabolus autem triplicem præuaricationem incurrit, seu potius vnam triplicauit. Primùm enim præuaricatus est cùm in se pecca-

Verisimile est, quoniam Verisimum regnum hoc habet vocabulum. Latini enim sunt, qui nunc regnant. Sed non in hoc nos gloriabimur. Sed Θ ΤΙΤΑΝ, prima syllaba per duas Græcas Vocales Θ & ι , scripta, omnium nominum, qui apud nos inveniuntur, magis fide dignum est. Et infra: Cùm igitur tantum suasionum habeat hoc nomen Titan, tantam habeat Verisimilitudinem, ut ex multis colligamus, ne fortè Titan vocetur, quò Veniet: nos tamen non periclitabimur in eo, nec asseuerantes pronunciamus, hoc eum nomen habiturum; scientes, quoniam si oporteret manifestè presenti tempore præconari nomen eius, per ipsum & tique editum fuisset, qui Θ Apocalypsim viderat. Hæc ille.

Audiat igitur CHYTRAVS Irenæum verecundè, piè & eruditè discredentem, & non falsò illi imponat, quod nunquam dixit. Nec enim iudicauit Irenæus, Antichristum fore Latinum, seu Romanum; sed ait, & aliquoties repetiit, non posse hoc tempore sciri nomen Antichristi: Idque duplici ratione, eaque optima approbavit. PRIMA, quia multa inveniuntur nomina quæ numerum illum efficiunt: nec diuinare liceat ex tam multis similibus, quod sit illud vnum, quod prædictum est. DEINDE, quoniam si Deus vellet hoc tempore sciri, per ipsum Ioannem utique id prodidisset. Adidit verò, non inopia nominum se ita loqui; sed ex timore Dei, & zelo veritatis. Ac propterea tria nomina in medium attulit, *Ευάνδης*, *Λατίνος* & *Τιταν*, ex quibus secundum verisimilius primo, & tertium secundo esse affirmavit; nullum verò certum.

TERTIAM quoque rationem addere possumus ex eodem Irenæo, Nam paulò antè disputans aduersus eos, qui falsa nomina Antichristi ex propria sua inuentione colligebant; ait eos propterea in multa incommoda labi. Nam exponunt se periculo errandi, & alios decipiendi; atque id efficiendi, vt tam ipsi, quàm alij permulti ab Antichristo facillimè seducantur. Nam cùm venerit, & aliud nomen habuerit, quàm ipsi sibi persuaferunt eum habiturum, nõ habebitur ab eis pro Antichristo, atque ita non euitabitur. Quæ omnia incommoda sine dubio Lutheranis euenient, & præcipuè hoc postremum. Quia enim sibi persuaferunt, Romanum Pontificem esse Antichristum: cùm ille verus Antichristus aduenerit, non facile cognoscetur ab eis; proinde nec euitabitur.

Est autem hoc loco notandum; Antichristi nomen fore notissimum, cum ille venerit. Nam etiam antequam Christus veniret, Iudæi non certò nouerant quo nomine appellandus esset, etiamsi multa de eius nomine Propheta prædixerant. **Quin etiam Sybilla quædam, ut est in I. lib. carminum Sybillinorum, notauerat numerum nominis Christi futuri, ac dixerat esse 888. ut Ioannes de Antichristo scripsit, numerum nominis eius esse 666.** Et tamen nondum poterant homines ante Christi aduentum dicere, vocandum esse Iesum. At posteaquam Christus venit, omnis controuersia sublata est, et omnes omnino sciunt, eum Iesum appellari.

Sed (inquit Sybilla) que sit numeri totius 1. 10.

summa docebo.

Namque octo monadas, totidem decadas 11. 8.

super ista 6. 200.

Atque hecatontadas octo, infidis significabit 9. 70.

Humanis nomen, tu serò mente tene- 10. 400.

to. 6. 200.

800.

Accedat, commune esse omnibus vaticiniis Prophetarum, ut ambigua & obscura sint, donec impleantur. ut Irenæus etiam docet, & probat lib. 4. cap. 43.

Ex his argumētum insolubile sumi potest, ad probandum Romanum Pontificem non esse Antichristum; & ipsum Antichristum nondum venisse. Nam si Antichristus venisset, apparet esse Romanus Pontifex; certò constaret de nomine eius, a Ioanne prædicto: sicut quia Christus noster venit, iam nulla quæstio est, ne apud Turcas quidem, & Iudæos, & Paganos, quemadmodum appelleretur. At de nomine Antichristi adhuc maxima controuersia est; ut tot opinionibus recitatis & repetitis planum fecimus: Igitur Ioannis vaticinium nondum est impletum; proinde Antichristus nondum venit, nec est Romanus Pontifex.

Adde confirmationem ex Confessione Augustini **MALORATI**, qui in magna explicatione ex variis Lutheranis & Calvinistis collecta in testamentum nouum; de hoc loco ita scribit: *Loci huius tot ferè sunt expositiones, quot expositores: quo apparet, obscurissimum, & anigmaticum esse.* Hac ille. At si adhuc est obscurissimum, & anigmaticum vaticinium;

non

non igitur est impletum; non ergo Antichristus venit. Siquidem omnia vaticinia, cum impleta sunt, clarissima efficiuntur. Cur igitur, Marlorate, præfatione in Apocalypsim iactas; ita perspicuum esse, Romanum Pontificem esse Antichristum, ut si vos tacueritis, lapides sint clamaturi?

CAPVT XI.

De caractere Antichristi.

DE caractere Antichristi sunt etiam duæ vel tres opiniones. PRIMA est hæreticorum huius temporis, qui docent caractere Antichristi esse signum aliquod obedientie, & coniunctionis cum Romano Pontifice. Non tamen eodem modo explicant, quod sit illud signum. Henricus BULLINGERVS, serm. 61. in Apocalypsim, vult esse vnctionem Chrismatism, quo Christiani omnes Romano Pontifici obedientes in frontibus consignantur. Theodorus BIBLIANDER in Chronico, tabul. 10. dicit caractere Antichristi esse professionem Romanæ fidei; ita ut non habeatur verus Christianæ fidei cultor, qui non profiteatur, se Romanæ Ecclesiæ adherere. David CHYTRAEVS præter hæc duo addit iuramentum fidelitatis, quod multi Pontifici Romano præstare coguntur; Item vnctionem sacerdotalem, quæ in vertice & manu accipitur, *Et imprimit, & Papiſta*, inquit, *vocant, caractere indelebilem*: Deniq; procumbere ad statuas, & panem consecratum; & missis funebribus interesse.

Nec dissimilia sunt quæ docent Sebastianus MEYER, & alij apud Augustinum Marloratum in hunc locum Apocalypsis. Sed facile est has nugas refutare, tum quia non conueniunt cum verbis ipsius textus; tum etiam, quia ista omnia signa fuerunt in Ecclesia Catholica, antequam Antichristus eorum opinione apparuisset.

PRIMUM igitur ex textu habemus, caractere vnum futurum, non multos. Semper enim in numero singulari Scriptura loquitur tam de caractere, quam de nomine, & numero nominis Antichristi. Vnus igitur caractere erit; vnum item nomen Antichristi proprium; & vnus eius nominis numerus. Proinde cum aduersarij tot caracteres multiplicent,

cant, indicant se nescire quis ille sit, de quo Ioannes loquitur.

SECUNDO character ille omnibus hominibus communis erit, in Antichristi regno, vt planum est ex illis verbis; faciet omnes pusillos & magnos, & diuites & pauperes, & liberos & seruos accipere characterem. At iuramentum obedientie & vnctio sacerdotalis paucis conueniunt.

TERTIO indicat Scriptura, characterem eiusmodi fore, vt sine discrimine in manu dextera, vel in fronte geri possit. Sic enim ait: *Faciet omnes accipere characterem in dextera manu vel in frontibus suis.* Nihil autem eorum, quæ aduersarij proferunt, tale est. Nam chrismatis vnctio in manu dextera accipi non potest. PROFESSIO Romanæ fidei, nec in manu, nec in fronte; sed ore per confessionem, in corde per fidem habetur. IURAMENTVM fidelitatis manu, & ore præstatur; sed in fronte gestari nullo modo potest. VNCTIO sacerdotalis nec in dextera manu propriè, nec in fronte accipitur; sed supra caput, & in digitis vtriusque manus. DENIGRA interesse missis funebribus, procumbere ad statuas, & Antichristiam, non sunt frontis aut manuum officia; sed corporis totius, ac præcipuè cernuntur ingenibus.

QUARTO eadem Scriptura dicit, in regno Antichristi minem permittendum emere, aut vendere, nisi characterem ostenderit, aut nomen, aut numerum nominis eius. At quot emunt, & vendunt in ditione Romani Pontificis, qui necdum sunt Chrismate inuncti; nec iuramentum præstiterunt fidelitatis; nec sunt Sacerdotes? Nonne in ipsa vrbe Roma, vbi Romanus Pontifex sedem suam habet, plurimi Iudæi publicè negotiantur, emunt, & vendunt; cùm tamen nullum habeant eorum signorum?

Veniamus ad alteram rationem, ac probemus ista omnia signa Antichristo antiquiora esse. Antichristus, aduersariorum sententia, non venit ante annum Domini D C. VI. At TERTVLLIANVS floruit circa annum C C. & tamen meminit CHRISMATIS in lib. de resurrectione carnis: *Caro, inquit, abluatur vt anima emaculetur; caro vngitur vt anima consecretur.* CYPRIANVS floruit circa annum C C. L. & meminit Chrismatis lib. i. epist. 12. *Vngi, inquit, necesse est eum, qui baptizatus sit, vt accepto Chrismate; id est, vnctione, esse*

vnctus

Unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. AVGVSTINVS floruit circa annum CCCC. XX. & tamen ait tractatu in Ioan. 118. *Quid est quod omnes nouerunt signum Christi, nisi crux Christi? quod signum nisi adhibeatur siue frontibus credentium, siue ipsi aqua qua regenerantur, siue oleo quo Chrismate inunguntur, siue sacrificio quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur.*

Pari ratione, Romanæ Ecclesiæ ADHAERERE, ante annum Domini DC. signum fuit, & character hominis verè Catholicici. Scribit AVGVSTINVS in epist. 162. de Ceciliano, qui floruit circa annum Domini CCC. *Posses non curare multitudinem conspirantium inimicorum, cum se videret, & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolica Cathedra dignitè principatus, & ceteris terris, vnde Euangelium ad ipsam Africam venit; per communicatorias literas esse coniunctum.* AMBROSIVS, qui floruit circa annum Domini CCC. XC. in oratione de obitu Satyri fratris sui: *Percontatus, inquit, Episcopum est, an cum Episcopis Catholicis; id est, an cum Ecclesiæ Romanæ sentiret.*

VICTOR Vticensis, qui floruit circa annū Domini CCCC. XC. in libro 1. de persecutione Wandalica scribit; Arianum Presbyterum, cum Regi persuadere vellet, ne Catholicum quendam hominem interficeret, his verbis usum: *Si peremeris eum gladio, incipient Romani eum martyrem predicare.* Quo loco, Romanorum nomine, Afri Catholici designantur: qui certè non alia de causa Romani dicuntur ab Arianis; nisi quia Romanæ Ecclesiæ fidem, non Arianam perfidiam sequebantur.

IVRAMENTVM obedientiæ Romano Pontifici factum, inuenitur tempore S. Gregorij lib. 10. epistolarum eius, epist. 31. ac proinde ante annum Domini DC. VI. Non enim ad eum annum S. Gregorius peruenit.

De VNCTIONE sacerdotali habemus testimonium Gregorij NAZIANZENSIS, qui floruit circa annū CCC. LXXX. Is in Apologetico ad patrem suum, quando Episcopus Saffimorum creatus est: *Super me, inquit, iuratus vinctus & spiritus: & rursus ego lugens & tristis incedo* Quo loco duplicis vntionis meminit, vnius, qua antea vinctus fuerat, cum Presbyter crearetur, & alterius, qua tum vngendus erat in ordinatio-

ne Episcopali. Item orat. i. de pace, de Basilio loquens, qui Episcopus creatus prouinciam recusabat: *Cum creditum, inquit, sibi spiritum, talentorumque negotiationem, gregeque curam commissam habeat, oleoque sacerdotij, & perfectiorum delibutus sit, adhuc tamen pro sua sapientia praefecturam suscipere cunctatur.*

Iam de SACRIFICIO pro defunctis, satis erit hoc loco Augustini testimonium, qui libro de haeresibus cap. 53. dicit, proprium dogma Aërij haeresiarchæ fuisse; oblationem pro mortuis offerre non oportere.

De ADORATIONE imaginum vnus HIERONYMVS, qui circa annum CCCC. floruit, nobis sufficit. Is in vita Prae-
læ: *Prostrata, inquit, ante crucem, quasi pendentem Deum cerneret, adorabat.* Denique de adoratione Eucharistiae S. AMBROSIVS merito sufficere debet, qui lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 12. explicans illud; Adorate scabellum pedum eius. *Itaque, inquit, per se scabellum terra intelligatur; per terram caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Iesu, & supra diximus, adorant.* Quod idem ferè iisdem verbis dicit AVGVSTINVS in interpretatione Psal. 98.

Cum igitur ista omnia, quæ aduersarij characteres Antichristi esse volunt, in vsu Ecclesiae Catholicae fuerint multis annis antequam Antichristus nasceretur; Oportet necesse aut Antichristum ea ab Ecclesia didicisse; & hoc dicere, est Antichristum cum Christo confundere. Aut nihil eorum ad Antichristi characteres pertinere. Atque hoc est quod nos contendimus. Atque hæc sufficiunt de temeraria ista, & absurdissima aduersariorum sententia, quam ipsi nullis testibus, nullisque rationibus probauerunt.

ALTERA opinio est Catholicorum quorundam, qui putant characterem Antichristi esse literas, quibus scriberetur nomen Antichristi. Ita Primasius, Beda & Rupertus, qui videntur decepti ex eo, quod legunt: *Nisi qui habuerit characterem nominis bestiae, aut numerum nominis eius.* At Ioannes non sic ait, sed hoc modo: *Nisi qui habuerit characterem, aut nomen bestiae, aut numerum nominis eius.* Et consentit Graecus textus; *εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, ἢ τὸ ὄνομα τῆς θηρίας, ἢ τὸ ἀριθμὸν τῆς ὀνόματός αὐτῆς.*

TERTIA

TERTIA sententia est Hippolyti martyris in oratione de consummatione mundi, & aliorum quorundam; characterem bestiae futurum, non uti signo crucis, sed illud potius execrari & abolere. In quo egregie Antichristum praecurrunt Calvinistae. Crediderim ego, etiam positivum characterem excogitandum ab Antichristo, sicut Christus habet signum Crucis omnibus notum; sed ignorari, quisnam sit iste character, donec Antichristus veniat, sicut de nomine diximus.

CAPVT XII.

De generatione Antichristi.

VANTVM ad quintum, de generatione Antichristi, sunt quaedam aperte erronea à quibusdam asserta: quaedam probabilia: & quaedam explorata ac certa. PRIMVM ergo, de Antichristo plures errores fuerunt olim. PRIMVS, quod Antichristus sit nasciturus de virgine opera Diaboli; quomodo Christus de Virgine natus est, opera Spiritus sancti.

Refert hunc errorem auctor opusculi de Antichristo, quod habetur sub nomine Augustini in fine tomi IX. quod opusculum probabile est esse Rabani; certe Augustini esse non potest. Error est manifestus; nam producere hominem sine semine viri, est opus solius Dei, qui potest supplere omnes efficientes causas; quia ipse est solus infinitae virtutis; & continet virtualiter omnem perfectionem creaturarum. Diabolus autem qui creatura est, potest quidem mira opera facere, applicando celerrimè actiua passivis: At supplere virtutes actiuas causarum non potest. Quare S. Augustinus in epist. 3. ad Volusianum, dicit; nasci de Virgine, tale miraculum fuisse in Christo, ut maius à Deo expectari non poterit.

Non esset tamen error, si quis diceret, Antichristum nasciturum ex Diabolo, & muliere, eo modo, quo dicuntur quidam nati ex incubis demonibus. Nam etsi Diabolus non possit per se sine semine viri hominem producere, tamen bene potest in corpore assumpto in forma mulieris exercere cum viro actum carnalem, & semen recipere; ac deinde ipse idem in forma viri cum muliere similem actum exercere, & semen

semen

semen à viro acceptum in uterum mulieris iniicere, & eodem hominem gignere. Testatur hoc Augustinus lib. 15. de Civitate Dei, cap. 23. & addit, tanta experientia id comprobatum est, ut adhuc velle negare impudentiæ videatur.

SECUNDVS error fuit B. Martyris HIPPOLYTI, qui in oratione de consummatione mundi docet, Antichristum se ipsum Diabolum, qui de falsa Virgine falsam carnem assumpsit. Ut enim verbum Dei, quod est ipsa veritas, de vera Virgine veram carnem assumpsit: Ita probabile existimavit Hippolytus, Diabolum qui est pater mendacij, simulaturnam carnem humanam ex Virgine assumpsisse. Refellitur hæc sententia, tum quia 2. Thess. 2. vocatur Antichristus homo, tum etiam quia Patres ceteri communi consensu scribunt, Antichristum verum hominem futurum.

TERTIVS error est, Antichristum futurum quidem verum hominem, sed simul etiam Diabolum, per incarnationem Diaboli, quomodo Christus per incarnationem est Deus & homo. Referunt & refellunt hunc errorem Hieronymus in cap. 7. Daniel. Beda in cap. 13. Apocal. & Damascenus lib. 4. cap. 27.

Hanc sententiam Origenes possibilem esse credit, quippe qui tomo 5. in Ioan. asseruit, aliquot Angelos vere esse incarnatos. quem refellit Hieronymus in præfatione in Michiam, & in cap. 1. Aggæi. Ac sine dubio erronea est necesse est, potest persona aliqua creata, ac proinde finita duas naturas perfectas sustentare; ut potest verbum Dei, quod infinitum est. Neque de hoc iam inter Theologos controversia est. Non etsi alij doceant, id omnino implicare contradictionem, sed verò doceant, non implicare: tamen in eo omnes conveniunt, non posse id fieri viribus solius creaturæ, qualis Diabolum est.

QUARTVS error est, Neronem resurrecturum, & ipsum futurum Antichristum, vel certè illum adhuc vivere & servari occultè in vigore iuuenilis ætatis, & suo tempore appariturum. Insinuat hunc errorem Sulpitius lib. 2. sacræ historiarum: tamen in 2. lib. Dialogi de virtutibus S. Martini scribit aperte, non ipsum Neronem fore Antichristum, sed cum Antichristo venturum, & ab Antichristo tandem perimendum. Sed, quia hæc omnia sine vlla ratione dicuntur, merito hæc senten-

sententiam miram præsumptionem vocat B. Augustinus lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 19.

Præter hos errores sunt duæ sententiæ probabiles sanctorum Patrum de generatione Antichristi. PRIMA est, Antichristum de fornicaria muliere nasciturum, non ex legitimo matrimonio. Docent hoc DAMASCENVS lib. 4. cap. 27. & quidam alij, sed cum non possit ex Scripturis ostendi, est quidem probabile, non tamen certum.

SECUNDA sententia est, Antichristum nasciturum de tribu Dan. Asserit hoc IRENAEVS lib. 5. Hippolytus martyr in oratione de mundi consummatione. Ambrosius lib. de benedictionibus Patriarcharum, cap. 7. Augustinus quæst. 22. in Iosue. Prosper de promissionibus, & prædictionibus Dei, parte 4. Theodoretus quæst. 109. in Gen. Gregorius lib. 31. moralium, cap. 10. Beda, Rupertus, Aretas, Richardus, & Anselmus in Apocal. cap. 7. Probant ex illo Genes. 49. *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, &c.* Item ex illo Hierem. 8. *Ex Dan audiui mus fremitum equorum eius, &c.* Denique ex eo quod Apocal. 7. vbi signantur ab Angelo duodecim millia ex omnibus tribu filiorum Israël, omittitur tribus Dan: quod videtur factum in odium Antichristi.

Hæc sententia est valde probabilis propter tantorum Patrum auctoritatem, non tamen omnino certa; tum, quia plerique eorum Patrum, non dicunt hoc se scire, sed probabile esse insinuant; tum, quia nulla earum Scripturarum conuincit. Nam in primis Gen. 49. videtur Iacob ad literam loqui de Samson, cum ait: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, & mordeat ungulas equi, ut cadat ascensor eius retro.* Samson enim fuit de tribu Dan, & fuit verè Philistæis tanquam coluber in via. Nam vbiq; eis occurrebat, eosq; vexabat. Ita exponit Hieronymus in quæstionibus Hebraicis. Et videtur sanè Iacob benè precari filio suo, cum hæc dicit, & proinde non malum, sed bonum prædicere.

Quod si ad Antichristum allegoricè id accommodetur, non poterit argumentum duci nisi probabile, quale ex mysticis sensibus ducitur. Hieremias autem cap. 8. sine dubio non loquitur de Antichristo, neq; de tribu Dan; sed de Nabuchodonosor, qui venturus erat, ad Hierusalem euertendam, per eam regionem quæ dicebatur Dan; vt ibi Hieronymus rectè

bbb

exponit:

exponit. Cur autem Apocal. 7. omittatur Dan, non satis est
stat; præsertim cum etiam Ephraim sit omisus, cuius tribus
vna est ex maximis.

Præter hæc duo probabilia, sunt alia duo certissima: Vnum
Antichristum præcipuè propter Iudæos venturum, & ab
tanquam Messiam recipiendum: Alterum, ex Gente Iudæo-
rum nasciturum, & circumcidendum, & Sabbathum obli-
uaturum, saltem ad tempus. Illud primum, habetur tum
Euangelio Ioan. 5. vbi Dominus Iudæis dicit: *Ego Veni in
nunc nomine Patris mei, & non recepistis me: Si alius Venierit in
nunc nomine suo, illum recipietis.* Quem locum de Antichristo acci-
dere, supra demonstrauimus in secundo capite, tum ex Apo-
stolo 2. Thess. 2. *Eo quod caritatem veritatis non receperunt,
& saluti suæ, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut
credant mendacio, &c.* Hunc locum CALVINUS, & alij heretici
in commentariis horum verborum, de nobis exponunt,
qui, quia non recepimus ipsorum Euangelium, ab Antichri-
sto Romano seduci sinimur. At in primis nullos profertur
testes: Nos verò habemus à nostra parte omnes interpretes, qui
de Iudæis exponunt. Vide Ambrosium, Chrysostrum, Theo-
doretum, Theophylactum, Oecumenium.

Præter hos sic ait HIERONYMUS quæst. II. ad Augustinum
*Faciet, inquit, hæc omnia Antichristus, non cum virtute, sed
concessione Dei propter Iudæos. Et quia noluerunt recipere ve-
ritatem veritatis; hoc est, spiritum Dei per Christum, sed
uatore suscepto salui fierent; Mittet illis Deus non operationem
sed ipsam operationem; id est, fontem erroris, ut credant men-
dacio, etc.* Et etiam sine commentariis tot Patrum res ipsa
testatur, Apostolum loqui de Iudæis. Ipse enim dicit mittendum
Antichristum ad eos, qui Christum recipere noluerunt. *Quis
sunt autem qui magis debuerunt, & noluerunt Christum re-
cipere, quam Iudæi? Vbi etiam est annotandum, Apostolum
non dixisse, quia veritatem non recipient; sed quia non rece-
perunt. Loquitur igitur de illis qui prædicatæ Christo & Apo-
stolis credere noluerunt. Constat autem Apostolorum tem-
pore Gentiles cupidissimè Euangelium recepisse: Iudæos au-
tem recipere noluisse.*

Ad hæc, præter Hieronymum & alios iam citatos, idem
docent omnes alij Patres, vt Irenæus lib. 5. Hippolytus martyr

in oratione de consummatione mundi. **Theodoretus** in Epitome diuinorum decretorum, cap. de Antichristo. **Sulpitius** ex B. Martino libro 2. Dialogi. **Cyrillus** catechesi 15. **Hilarius** can. 25. in Matth. **Ambrosius** lib. 10. in Luc. in cap. 21. **Chrysostomus**, **Augustinus**, & **Cyrillus Alexandrinus**, in cap. 5. Ioan. **Gregorius** lib. 31. moral. cap. 10. **Damasceus** lib. 4. cap. 27. Et ratio etiam id suadet.

Nam Antichristus sine dubio illis in primis se adiunget, qui parati sunt eum recipere: At Iudæi sunt eiusmodi, qui expectant Messiam Regem temporalem, qualis erit Antichristus; Gentiles enim neminem expectant. Christiani autem expectant quidem Antichristum, sed cum metu & terrore, non cum gaudio & desiderio. Sicut ergo Christus primùm ad Iudæos venit, quibus erat promissus, & à quibus expectabatur, & deinde adiunxit sibi etiam Gentes: Ita quoque Antichristus ad Iudæos primùm accedet, à quibus expectatur, & deinde paulatim omnes Gentes sibi subiiciet.

Antichristi Iudæus In reg.
IAM verò quod Antichristus sit futurus Iudæus, & circumciscus, certum est, & deducitur primùm ex dictis. Nam Iudæi nunquam reciperent hominem non Iudæum, aut incircumciscum pro suo Messia. Immo etiam quia Iudæi expectant Messiam ex familia Dauid, & tribu Iuda, sine dubio Antichristus, licet verè sit de tribu Dan, finget se esse de familia Dauid. **DEINDE** omnes veteres clarissimè docent, Antichristum fore Iudæum; vt illi duodecim paulò antè citati, qui dicunt eum futurum ex tribu Dan. Et præterea **Ambrosius**, qui in 2. Thesal. 2. asserit, eum fore circumciscum; & **Hieronymus**, qui in cap. 11. Daniel. dicit, eum de populo Iudæorum nasciturum; & **S. Martinus** apud **Sulpitium** lib. 2. Dialog. qui ait, Antichristum imperaturum, vt omnes secundum legem circumcidantur; & **Cyrillus**, qui catechesi 15. asserit, eum valde studiosum futurum templi Hierosolymitani, vt se de progenie Dauid esse ostendat. Denique & **Gregorius**, qui lib. 11. epist. 3. dicit, Antichristum futurum etiam Sabbathi, & aliarum cærimoniarum Iudaicarum cultorem.

Ex his habemus demonstrationem euidentissimam, quòd Papa non sit Antichristus. Nam ab anno sexcentesimo sexto, quo aduersarij dicunt Antichristum venisse, constat nullum Pontificem fuisse Iudæum, nec Gente, nec religio-

ne, nec villo modo: Constat etiam Pontificem nunquam ha-
ctenus à Iudæis fuisse pro Messia susceptum, sed è contrariis
pro hoste & persecutore præcipuo haberi. Vnde ipsi in oratio-
nibus quotidianis Deum precantur, vt det Pontifici vni-
ti bonam mentem erga Iudæos, & vt in diebus illius mittat
Messiam, qui nimirum eos liberet de potestate Pontificis, &
Episcopum, qualis in primis est summus Pontifex, ipsi vocant
קַדְשֵׁי, quod Syriacè caudam significat, & opponitur capiti.
Quia enim nos Episcopum vocamus caput populi, illi è con-
trario caudam per contumeliam vocant, tantum abest, vt pe-
rati sint Pontificem summum pro Messia recipere.

Denique R. Leui Gerson, cap. 7. & 11. Danielis, omnia que
dicuntur de Antichristo, exponit de Pontifice Romano, quem
etiam, alterum Pharaonem appellat, & Messia venturo op-
ponit. Vide orationes Mahasor, fol. 26.

CAPVT XIII.

De sede Antichristi.

VANTVM ad sextum, aduersarij audacter asserunt, sedem præcipuam Antichristi esse Romam, siue Cathedram Apostolicam Romæ fundam. Dicunt enim, Antichristum inuasurum sedem beati Petri, & eam euecturum ad summum quoddam fastigium, & inde toti Ecclesiæ præsideat, & tyrannicè dominetur. Eodem quod Roma sit vrbs regia Antichristi, probant ex Apocal. 17. vbi Ioannes loquens de sede Antichristi, dicit esse urbem magnam, quæ sedet super septem colles, & quæ habet regnum super Reges terræ.

Quod autem Romæ, non in Palatio Neronis, sed in ipsa Christi Ecclesia, sedem suam sit habiturus Antichristus, probant ex Paulo, qui 2. Theff. 2. dicit, Antichristum *sedesurum in templo Dei*. Cùm enim absolutè dicit, *in templo Dei*, intelligit verum templum veri Dei. tale autem non est, nisi Christi Ecclesia. Nam templa Gentilium sunt vera templa, sed demonum, non Dei; templum autem Iudæorum erat quidem Dei, sed iam desierat esse templum, cùm desisset sacrificium & sacerdotium Iudaicum. Hæc enim tria ita sunt coniuncta, vt vnum sine alio esse non possit. Præterea templum illud Iudæorum

dæorum paulò post erat desolandum, & nunquam in æternum reædificandum, dicente Daniele, cap. 9. *Et usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio*; ergo non potest Apostolus de eo loqui.

Et confirmatur argumentum ex Patribus. **HIERONYMVS** quæst. 11. ad Algasiam: *In templo Dei, inquit, sedebit, vel Hierosolymis, & quidam putant; vel in Ecclesia, & serius arbitramur.* Et **OE CUMENIVS**: *Non dicit, inquit, templum Hierosolyma, sed Ecclesiam Christi.*

Addit **THEODORUS BIBLIANDER** testimonium Gregorij, qui lib. 4. epist. 38. ad Ioan. Constantinopolitanum: *Rex, inquit, superbia propè est, & quod dici quoque nefas est, sacerdotum ei preparatur exercitus.* Ex quibus verbis duplex argumentum sumitur. Vnum est tale: Ioannes Constantinopolitanus dicitur præcurrere Antichristum; quia vult appellari Episcopus vniuersalis: ergo Antichristus ille erit, qui re ipsa se faciet Episcopum vniuersalem, & sedebit in Ecclesia tanquam omnium caput. Alterum est, exercitus Antichristi erunt sacerdotes: igitur Antichristus erit Princeps sacerdotum. Ex quibus putant hæretici se euidenter ostendere, Romanum Pontificem esse Antichristum, quando quidem Romæ dominatur, in templo Dei sedet, Episcopus dicitur vniuersalis, & Princeps est sacerdotum.

At nihilominus vera sententia est, Antichristi sedem foro Hierusalem, non Romam; & templum Salomonis, ac solium Davidis, non templum S. Petri, aut sedem Apostolicam. Id quod dupliciter probare possumus: Primùm, argumento ad hominem: Deinde, ex Scripturis & Patribus.

PRIMVM igitur hoc argumentum instituo. Antichristus in Ecclesia Christi sedebit, eiusque Ecclesiæ Princeps & caput habebitur, & in ea magistratum & officia geret, vt docent **Philippus Melancthon** in apologia art. 6. Confess. Augustinæ. **Calvinus** lib. 4. Institut. cap. 2. §. 12. & cap. 7. §. 25. **Illyricus** Centur. 1. lib. 2. cap. 4. col. 435. & omnes alij huius temporis sectarij: est autem Papa Romanus Antichristus, vt ipsi iisdem in iisdem locis docent: igitur Papa Romanus in vera Christi Ecclesia sedet, & eius Ecclesiæ Princeps & caput est. Sed Ecclesia Christi vna tantùm esse potest, sicut Christus vnus est, vt etiam **Calvinus** docet, lib. 4. Institut. cap. 1. §. 2. Igitur Lutherani &

Caluinistæ, & quotquot ab Ecclesia, quæ sub Papa est, alii sunt, extra veram Christi Ecclesiam sunt.

Vidit hoc argumentum CALVINVS, ac respondit: lib. 4. de pa non tam Ecclesiam, quàm ruinas Ecclesiæ Christi tenet. Sic enim loquitur lib. 4. Institut. cap. 2. §. 11. Ut manebant inter Iudæos peculiæ quædam Ecclesiæ prerogatiuæ: ita hodie Papiistis adimimus, quæ superesse ex dissipatiõne veræ Ecclesiæ inter eos Dominus voluit. Et infra: Sua prouidentia Deus effecit, ut alia quoque reliquæ exstarent, ne Ecclesiæ prorsus interiret. Ac quemadmodum ita saepe diruntur ædificia, ut fundamenta & ruine maneat; ita non passus est Ecclesiam suam ab Antichristo vel à fundamento subuerti, vel solo æquari, vel ab ipsa quoque dissipatiõne semirutum ad dissolutionem esse voluit. Et infra §. 12. Hinc igitur patet, nos minime nosse, quin sub eius quoque tyrannide Ecclesiæ maneat.

At hæc solutio duo nobis argumenta suppeditat. Primum: Si Ecclesiæ Christi solum ruinae supersunt: igitur ruit Christi Ecclesiæ; proinde mentita est veritas, quæ dixit Matth. 16. Et porta inferi non preualebunt aduersus eam. ALTE- rum: Si Ecclesiæ & ruinas eius, ac fundamentum, quin etiam adificium ipsum semiturum Papiistæ tenent: igitur Lutherani & Caluinistæ nullam Ecclesiam habent. Nam Christi Ecclesiæ integram non habent; illa enim iam ruit, & ruinae adhaerens supersunt: sed nec semirutam habent; illa enim apud Papiistam sub Antichristo est. Quid igitur habent? fortè nouum adificium; sed hoc ipso quod nouum est, Christi non est. Quæ- rero, nisi planè cæcus, non videat, tutius esse in vera Christi Ecclesia, quamuis semirutam, manere, quàm in nulla?

VENIO nunc ad Scripturas, quibus probatur, sedem Antichristi Hierusalem esse futuram, non Romam. PRIMA est in cap. 11. Apocalyp. vbi Ioannes dicit, Henoch & Heliam regnatos cum Antichristo in Hierusalem, & ibi occidendos ab eodem Antichristo: Et corpora, inquit, eorum iacebunt in plateis ciuitatis magna, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Aegyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus est. In quem locum ARETAS: Corpora, inquit, ipsorum insepulta proisiet in plateis Hierusalem: in ea enim regnabit tanquam Rex Indæorum. Similiter exponunt omnes alij interpretes. & hæc

tempore illi
mebat Ecclesia
& Christus cum
Iug non habu-
it Ecclesiam

hæc de Hierufalem dici, nullo modo negari potest. Quæ enim est ciuitas, vbi Dominus crucifixus est, nisi Hierufalem?

Quare CHYTRÆVS, qui vult hanc urbem esse Romam, illa verba: (*Vbi & Dominus eorum crucifixus est*) prætermittit, quasi ad rem non pertinerent, vel ipse ea non legisset. Neque obstat quod Hieronymus in epist. 17. ad Marcellam, conatur ostendere, Hierufalem non posse vocari Sodomam, cum passim in Scriptura vocetur ciuitas sancta. Nam in ea epistola suadet Marcellæ, vt relicta Roma veniat in Palæstinam; & idè congerit omnia quæ potest in laudem Hierosolymæ, & reprehensionem Romæ, & conatur omnibus modis excusare Hierosolymam. Neque id facit nomine suo, sed nomine Paulæ & Eustochij, quibus veniam dandam esse putabat, si aliquid explicarent paulò aliter, quam res se habeat. Nam quod terrena illa Hierufalem dici possit Sodoma propter libidinem, & flagitia Iudæorum, patet ex Isaia, qui primo capite cum præmisisset titulum: *Visio Isaia, quam vidit super Iudam & Hierufalem*, mox subiungit: *Audite verbum Domini Principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei mei populus Gomorrha.*

Neque valet argumentum illud, Hierufalem dicitur sancta; ergo non potest dici Sodoma. Nam sicut in eadem epistola idem Hieronymus dicit, Romam vocari à Ioanne Babilonem, & purpuratam meretricem, propter Ethnicos Imperatores; & tamen eandem esse sanctam propter Ecclesiam Christi, & sepulcra Petri & Pauli; Ita etiam Hierufalem est ciuitas sancta, propter Prophetas & Apostolos, qui ibi prædicauerunt, propter Christi crucem, & sepulcrum, & similia; & tamen etiam est Sodoma & Ægyptus, propter infidelium Iudæorum flagitia, & cæcitatem.

SECVNDVS locus est Apocal. 17. vbi Ioannes dicit, decem Reges qui sibi diuident Romanum Imperium, & quibus regnantibus veniet Antichristus, odio habituros purpuratam meretricem; id est, Romam, & eam desolatam facturos, atque etiam igne crematuros. Quomodo ergo erit sedes Anrichristi, si illo ipso tempore deber euerti, & comburi?

Adde, quod, vt supra demonstrauius, Antichristus erit Iudæus & Iudæorum Messias, & Rex; ergo sine dubio sedem suam constituet in Hierufalem, & templum Salomonis re-

stitueret aggredietur. Nihil enim aliud somniant Iudaei quam Hierusalem, & templum; neque videntur vnquam accepturi pro Messia vllum, qui non sedeat in Hierusalem, & templum aliquo modo restituat. Quare Lactantius lib. 7. cap. 14. dicit tempore Antichristi summum regnum futurum in Asia, & Occidentem seruiturum, Orientem dominaturum. & cap. 17. determinat partem Asiae, in qua erit hoc regnum, ac dicitur se Syriam; id est, Iudaeam, quae Syriae pars est, & quae à Latinis semper vocatur Syria. Item Hieronymus & Theodoretus in cap. 11. Daniel. ex ipso Daniele colligunt, Antichristum futurum tentoria sua in regione Hierosolymorum, & tandem in monte Oliueti occidendum. Et Irenaeus lib. 5. clarè dixit, Antichristum regnaturum in terrena Hierusalem.

TERTIVS locus est in verbis illis Pauli: *Ita erit in templo Dei sedeat*, 2. Thessal. 2. Nam etsi variae dantur expositiones à Patribus, & quidam intelligunt mentes fidelium per templum Dei, in quibus Antichristus sedere dicitur, quando eas seduxerit, vt exponit Anselmus. Quidam verò per templum intelligunt ipsum Antichristum, cum toto populo sup. Antichristus enim volet se, & suos videri verum templum spirituale Dei; id est, veram Ecclesiam, vt Augustinus exponit lib. 2. de ciuit. Dei, cap. 19. Vbi deducit hanc expositionem ex modo loquendi Pauli, qui non dixit Græcè ἐν τῷ ναῶ, in templo, sed εἰς τὸν ναόν, in templum: quasi diceret, Antichristus sedebit in templo Dei; id est, quasi ipse cum suis esset templum Dei. Quanquam non est necessaria ista annotatio Augustini, nam etsi Latine non rectè dicitur sedere in templum, pro in templo; tamen Græcè, non dicitur malè καθεζομαι εἰς τὸν ναὸν κλησίαν, vel εἰς τὸν ναόν, immò sic communiter dicitur.

Quidam etiam intelligunt Ecclesias Christianorum, quas sibi seruire iubebit Antichristus, vt Chrysostomus interpretatur: tamen expositio communior, probabilior, & literalior est eorum, qui docent, per templum Dei intelligi templum Salomonis, in quo vtrunque reparato sedebit Antichristus. Nam imprimis in Scriptura noui Testamenti per templum Dei nunquam intelliguntur Ecclesie Christianorum, sed perpetuò templum Hierosolymitanum; & quod maius est, veteres Patres Latini & Græci per aliquot secula, nunquam Ecclesias

clesias Christianorū templa vocauerūt, quæ dicuntur Græcè *υαδς*, vt hoc loco Pauli, sed vocabant *ευμηριας*; id est, oratoria, vel Ecclesias, vel domos orationis, vel basilicas, vel martyria.

Certè nec Iustinus, nec Irenæus, nec Tertullianus, nec Cyprianus templi nomine vtuntur, cum de Christianorum Ecclesiis agunt; & Hieronymus in epist. ad Riparium dicit, Iulianum Apostatam iussisse, vt basilicæ Sanctorum, aut destruerentur, aut in templa verterentur.

Ratio autem, cur Apostoli non vocent templa Christianorum Ecclesias, duplex est. VNA, quia non habebant tunc vlla templa; sed solum in priuatis domibus loca quædam destinabant orationi, concioni, & sacris Missarum celebrationibus. ALTERA ratio est, quia adhuc vigeat memoria templi Iudæici, ne viderentur Apostoli simile aliquid introducere; & vt distinguerent Ecclesiam à Synagoga, abstinebant à voce templi: Sicut etiam propter eandem rationem Apostoli in Scripturis nunquam vocant sacerdotes Christianos, sacerdotes; sed solum Episcopos, & Presbyteros. At posteaquã fuit euersa Hierosolyma, & templum incensum, & abolita memoria veteris templi, & sacerdotij, passim cœperunt sancti Doctores vti nomine templi & sacerdotij.

Cum ergo Apostolus scribens Antichristum sessurum in templo Dei, diceret aliquid, quod vellet intelligi ab iis quibus scribebat; & illi tunc non intelligerent nomine templi, nisi templum Hierosolymorum; certum videtur, Apostolum de illo esse loquutum. Quod etiam confirmatur ex communi Patrum expositione. IRENÆVS lib. 5. *Cum Antichristus, inquit, sederit in templo Hierosolymis, tunc veniet Dominus, &c.* HIPPOLYTUS Martyr in oratione de mundi consummatione: *Templum, inquit, construet Hierosolymis.* Et idem docet S. Martinus apud Sulpitium, lib. 2. Dialog. CYRILLVS Hierosol. catechesi 15. *Quale, inquit, templum dicit Apostolus? In templo quod reliquum est Iudæorum. Absit enim vt in hoc id fiat, in quo sumus.* Et HILARIVS canon. 25. in Matth. *Antichristus à Iudæis susceptus, loco sanctificationis subsistet.* Vbi apertè loquitur de templo Iudæorum. vocat enim locum sanctificationis, id quod Christus Matth. 24. vocat locum sanctum, cum ait: *Cum videritis abominationem stantem in loco sancto.*

AMBROSIVS in cap. 21. Lucae dicit, Antichristum iam historiam sessurum in templo illo, in quod iniecerant Romani caput Porci, tempore Titi Imperatoris, secundum eorum mysticum sensum, sessurum in templo interiori Iudaeorum; id est, in eorum perfidis mentibus.

SECVLIVS in hunc locum Apostoli, explicat illud, in templo Dei: *Templum*, inquit, *Hierosolyma reficere tentabit*, & DAMASCENVVS lib. 4. cap. 27. *In templo*, inquit, *non reficitur sed Veteri Iudaico*. Chrysostronus, Theodoretus, ac Theophylactus, qui dicunt sessurum Antichristum in Ecclesiis Christianorum, dicunt etiam sessurum in templo Salomonis. Sic enim ait CHRYSOSTOMVS in hunc locum: *Iubebis sepeliri pro Deo coli, & in templo collocari, non Hierosolymitano sed etiam in Ecclesiis*. Idem dicunt Theophylactus & Theodoretus: Augustinus etiam lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 19. & Hieronymus q. II. ad Algasiam, non negant Antichristum in templo Salomonis sessurum.

Solus est OECUMENIVS, qui negat Antichristum sessurum in templo Iudaeorum; sed ipse omnium recentissimus, & nullo modo omnibus Patribus anteposendus. Foras etiam deprauatus est textus ipsius, & deest vna particula tantum; non enim credibile est eum à Chrysostrono, Theodoro, & Theophylacto, quos alioqui semper sequitur, non recedere voluisse.

NUNC ad argumenta aduersariorum, supra explicata respondeamus. Ad PRIMVM respondeo tripliciter. PRIMUM dici potest cum Augustino in Psal. 26. Areta, Haymone, Bede, & Ruperto, in caput 17. Apocalypsis, per meretricem, quae dicitur super montes septem, & habet regnum super reges terrae, non intelligi Romam, sed vniuersam Diaboli ciuitatem, quae in Scriptura vocatur saepe Babylon, & opponitur ciuitati Dei, id est, Ecclesiae, quae dicitur Hierusalem. Per septem autem montes intelligi vniuersitatem superbiorum, & praecipue regum terrae, &c.

SECVNDO, dici potest, & meo iudicio melius, per meretricem intelligi Romam, vt exponit Tertullianus libro contra Iudaeos, & lib. 3. contra Marcionem, & Hieron. epist. 17. ad Marcellam, & quaest. 11. ad Algasiam; sed Romam Ethnicam regnantem, idola colentem, & Christianos persequentem, non autem

autem Romam Christianam: sic enim iidem auctores exponunt.

Et sanè mirabilis est impudentia hæreticorum, qui vt probent Romanam Ecclesiam esse meretricem purpuratam, vtuntur Tertulliani & Hieronymi testimonio. Nam cum eo tempore Roma Ethnica cõtraria esset Romæ Christianæ, vttram, quæso, vocat illi Patres meretricem purpuratam? Si Romam Ethnicam; cur ergo hæretici eorum testimoniis abutuntur? Si Romam Christianam; ergo iam tunc Romana Ecclesia degenerauerat, & iam tunc regnabat Antichristus, quod ne ipsi quidem concedunt. PRAETEREA, si Roma Christiana tunc erat Babylon, cur Tertullianus de præscriptione dicit: *Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt.* Et cur Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum extremo, Romam alloquens ait: *Ad te loquar, quæ scriptam in fronte blasphemiam Christi confessione delēsti.* DENIQUE, idem patet ex ipso Ioāne, qui dicit se loqui de illa Roma, quæ tenebat Imperiū super Reges terræ; & quæ erat ebria de sanguine Sanctorum; & de sanguine Martyrum Iesu. Quæ certè non habent locum nisi in ea Roma, quæ regnantibus Nerone & Domitiano, Martyres trucidabat.

TERCIO dico, etiamsi illa mulier esset Roma Christiana, vt hæretici volunt, adhuc nihil omnino virium eorum argumentum habiturum. Nam, vt supra ostendimus, Antichristus odio habebit Romam, quomodocunque accipiat; & cum ea pugnabit, eamque desolabit, & incendet. Ex quo manifestè sequitur, non fore Romam Antichristi sedem.

AD SECVNDVM, iam diximus Paulum eo loco agere de templo Salomonis. Porro ad rationem, quam fecimus, respondeo; cessante sacrificio, & sacerdotio Iudaico, desuisse etiam templum illud esse templum Iudaicum; at non continuò desuisse esse templum Dei. Poterat enim idem templū esse templum Christianorum, & reuera erat; donec mansit. Apostoli enim in eo prædicabant, & orabant post Christi ascensionem, & aduentum Spiritus sancti; vt patet illis verbis Lucae ultimo: *Erant semper in templo laudantes & benedicentes Dominū.* Item Actor. 3. *Petrus & Ioannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam.* Et Actor. 5. dicit Angelus Apostolis: *Loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius.*

Ad

Roma Ethnica, et Christiana

Ad illud ex Daniele respondeo; vel Danielem voluisse
 cere, non esse reedificandum templum, nisi in fine mundi
 quod verum est; Antichristus enim in fine mundi primus
 aderit: vel desolationem mansuram in æternum; quia et si
 ædificaretur, nunquam tamen esset futurum templum non
 prophanatum, post euerfionem factam à Tito. quando eius
 erigeretur ab Antichristo, tunc maximè manebit in eo abomi-
 natio desolationis; id est, ipse Antichristus, vel eius imago
 denique nunquam reedificandum perfectè templum, sed ta-
 men inchoandam reedificationem, & in templo illo verus
 que inchoato Antichristum sessurum.

Ad loca Patrum iam respondimus, eos vel asserere, vel
 tem non negare, sessurum Antichristum in templo Salomo-
 nis. Quòd autem multi eorum addunt, sessurum etiam Anti-
 christum in Ecclesiis Christianorum; verum est, & nobis non
 contrarium. Non enim Patres dicere volunt, Antichristum
 sessurum in Ecclesia vt Episcopum, vt hæretici somniant; sed
 sessurum vt Deum. Iubebit enim Antichristus omnia templa
 totius mundi conuerti in cultum suum, & in eis seipsum ad-
 rari faciet: *Iubebit* (inquit Chrysostomus hoc loco) *seipsum*
pro Deo coli, & venerari, & in templo collocari, non solum in Hiero-
lymitano solum, sed etiam in Ecclesiis. Eodem modo loquuntur
ceteri.

Ad argumenta sumpta ex verbis B. GREGORII respo-
 deo; ex verbis eius contrarium deduci iis, quæ hæretici colligunt.
 Ipsi enim sic argumentantur: Episcopus Constantinopolitanus præcurrebat Antichristum, quia se faciebat Episcopum
 vniuersalem; igitur Antichristus erit aliquis Episcopus
 vniuersalis, qui sibi omnia vsurpabit. At contrarium colligitur.
 nam præcursor non debet esse idem cum eo quem præ-
 currit, sed longè minor: etsi in aliquo illi similis, vt apparet in
 Ioanne Baptista & Christo. Si ergo præcursor Antichristi est
 ille, qui se facit Episcopum vniuersalem, ipse Antichristus ce-
 rus non hoc se faciet, sed aliquid maius; nimirum se extollet
 super omne quod dicitur Deus. Vel si verus Antichristus so-
 lum se Episcopum vniuersalem faciet; ergo ille Ioannes Con-
 stantinopolitanus, qui hoc faciebat, non erat præcursor An-
 tichristi, sed ipse verus Antichristus. quod tamen neque Gre-
 gorius dicit, neque aduersarij. Sensus ergo verborum Grego-
 rij

rij est, quod quia Antichristus erit superbissimus, & caput omnium superborum, ita vt non patiatur consortes; ideo quicumque indebito modo sibi aliquid vsurpat, & vult excedere, & eminere super alios, eum præcurrit; & tales erant Episcopi Constantinopolitani, qui cum initio Archiepiscopi tantum essent, sibi primò Patriarchatum, deinde titulum vniuersalis vsurpauerunt.

Pari ratione, cum ait Gregorius: *Sacerdotum ei præparatur exercitus*; non vult dicere sacerdotes, vt sacerdotes, ad exercitum Antichristi pertinere; sic enim seipsum etiam in illo exercitu collocasset: sed sacerdotes, vt superbos, Antichristo exercitum præparare. loquitur enim de eodem Ioanne, & ei similibus sacerdotibus, qui supra ceteros iniuste eleuabantur. Hinc autem non sequitur, Antichristum fore principem sacerdotum; sed fore principem superborum.

Ex hoc capite 6. habemus insigne argumentum, quod Papa non sit Antichristus; quandoquidem sedes eius non est in Hierusalem, nec in templo Salomonis. immò credibile est ab anno DC. nullum Pontificem Romanum fuisse vnquam Hierosolymis.

CAPVT XIV.

De doctrina Antichristi.

DE doctrina Antichristi maxima est inter nos & hæreticos controuersia. Constat quidem ex Scripturis, etiam aduersariorum testimonio, quatuor esse futura capita doctrinæ Antichristi. **PRIMUM** enim negabit Iesum esse Christum; & proinde oppugnabit omnia Saluatoris nostri instituta, vt Baptismum, Confirmationem, &c. & docebit nondum cessasse Circumcisionem, Sabbathum, & alias legis veteris caerimonias. *1. Ioan. 2. Quis est mendax, nisi qui negat Iesum esse Christum? Et hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium, &c.* **DEINDE** vbi persuaserit nostrum Saluatorem non esse verum Christum, tunc asseret se esse verum Christum, in lege & Prophetis promissum. *Ioan. 5. Si quis venerit in nomine suo, illum recipietis, nimirum pro Messia.* **TERTIO** affirmabit se Deum esse, & pro Deo coli volet. *2. Thessal. 2. Ita vt in templo Dei sedeat, ostendens*

dens se tanquam sit Deus. POSTREMO se non solum Deum
sed etiam solum se Deum esse dicet; & oppugnabit omnes
alios Deos; id est, tam Deum verum, quam etiam Deos falsos
& omnia idola. 2. Thess. 2. *Qui extollit se super omne quod lo-
citur Deus, aut quod colitur.* Et Daniel. 11. *Et Deum Patrum
suorum non reputabit, nec quenquam Deorum curabit, quia
aduersum &niuersa consurget.*

Hæc omnia aliquo modo esse vera, & ad Antichristum per-
tinere, consentiunt nobiscum aduersarij; Sed quartio est
intelligentia horum quatuor capitum. Catholici enim sim-
pliciter intelligunt, ac vt verba Scripturæ sonant, Antichri-
stum negaturum verum Christum; seipsum Christum factu-
rum; se Deum prædicaturum; & omnes Deos alios, & idola
execraturum. Ex quibus sumuntur quatuor argumenta, quibus
Pontifex non sit Antichristus. Constat enim Pontificem nec
negare Iesum esse Christum, nec introducere circumcissionem
aut Sabbathum loco Baptismi, & diei Dominicæ; & similiter
constat Pontificem non se facere Christum, nec Deum; &
maximè constat, eum non se solum facere Deum, cum operetur
ipse colat Christum, & Trinitatem; & secundum aduersarios,
etiam idola colat; id est, imagines & Sanctos mortuos.

At aduersarij longè aliter hæc omnia interpretantur. *Et*
dicunt enim in primis Antichristum non negaturum verbo, &
palam Iesum esse Christum, & Baptismum, & alia Sacramen-
ta; sed negaturum opere: quia sub specie Christianismi, & Ec-
clesiæ, corrumpet doctrinam de Sacramentis, de Iustificatio-
ne, &c. Calvinus lib. 4. cap. 7. §. 25. *Colligimus, inquit, tyran-
dem Antichristi talem esse, qua nec Christi, nec Ecclesiæ moribus
aboleat; sed potius Christi prætextu abutatur, & sub Ecclesiæ
titulo velut larua delirescat.* Magdeburgenses Cent. 1. lib. 2.
cap. 4. col. 435. *Ita quidem, inquit, et constat, (regnum An-
tichristi) doctrina Christum profitente, sed tamen eius meriti-
sum, & officium abnegante.* Et infra: *Ioannes, inquit, asser-
dit Antichristum negaturum, Christum in carne & emisse; hoc
est, Christum in sua carne integrè nos redemisse, & saluasse,
sed propter nostra bona opera etiam aliquid ad salutem nos-
tram conferre.* Deinde dicunt, Antichristum non seipsum verbo
facturum Christum, vel Deum, sed opere; quia occupabit lo-
cum Christi, & Dei, in Ecclesia faciens se caput omnium fide-
lium,

num, quod est solius Christi. Ita Magdeburgenses loco notato: *Ostēdet, inquit, se pro Deo, et qui sit Christi vicarius, et caput Ecclesie, et possit figere, atque refigere articulos fidei.*

Denique, dicunt Antichristum non reiecturum idola; immò verò ea palàm adoraturum: quod probat ex Daniele, qui cap. 11. postquam dixerat Antichristum contra omnes Deos surrecturum, subiungit: *Deum autem Maozim in loco suo venerabitur, et Deum, quem ignorauerunt patres eorum, colet auro, et argento, et lapide precioso, &c.* Per Maozim autem intelligunt hæretici templorum ornatum, Missam, imagines, reliquias, & similia. Ita Illyricus in libro contra primum; & ceteri omnes.

Quod autem Apostolus dicit 2. Thessal. 2. Antichristum se eleuaturum supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur; exponunt de Romano Pontifice, qui se vicarium Christi facit, & tamen usurpat maiorem auctoritatem, quam Christus habuerit. Id probat Illyricus in Catalogo testium (nam cetera non vidi hætenus quomodo probent) pag. 3. Quia nimirum Christus Matth. 24. declaravit, nihil aliud esse, ostendere se esse Deum, immò efferre se supra Deum, & eius cultum, quam in nomine Christi venire: Ex quo sequitur, Papam, qui se pro Christi vicario venditat, ipsum esse verissimum Antichristum. I T E M, Christus subiiciebat se Scripturæ, dicens, se, quæ faciebat & patiebatur, facere, & pati, vt Scriptura impleretur; Papa autem dixit, se posse dispensare contra Apostolum & Euangelistam; recta facere praua, & contra. Hæc est summa præcipuæ partis doctrinæ aduersariorum de Antichristo, quæ tota nititur solis Scripturis per nouas glossas perperam explicatis. In cuius rei signum, ne quidem vnum interpretem aut doctorem pro se citant.

Incipiamus ergo à primo, quod Antichristus sit palàm, & ex professo negaturus Iesum esse Christum, & proinde omnia eius Sacramenta tanquam seductoris cuiusdam inuenta conculcaturus. Probatur PRIMO ex dictis cap. 5. & 6. Nam si Antichristus natione, & religione Iudæus erit, & à Iudæis pro Messia recipietur, vt ostendimus; certè non prædicabit nostrum Christum, sed eum palàm oppugnabit. Nam alioqui per Antichristum Iudæi Christum nostrum reciperent, quod est absurdissimum. Præterea cum non possint esse duo Christi,

Antichristus palàm negaturus Iesum esse Christum.

Christi, quomodo poterit Antichristus seipsum Iudæis pro Christo obtrudere, nisi prius doceat, nostrum Christum, quæ præcessit, non fuisse verum Christum?

Probatur SECUNDO ex illo 1. Ioan. 2. *Quis est mendax, nisi qui negat Iesum esse Christum? Et hic est Antichristus.* Nam omnes hæretici dicuntur Antichristi, qui aliquo modo negant Iesum esse Christum: ergo ipse verus Antichristus simpliciter & omnibus modis negabit Iesum esse Christum. Confirmatur, quia per hæreticos Diabolus operari dicitur mysterium iniquitatis, quia occultè illi Christum negant. At Antichristi aduentus dicitur reuelatio, quia ille palam Christum negabit.

Præterea ex Patribus. HILARIUS lib. 6. de Trinitate, dicit Diabolum per Arianos conatum esse persuadere hominibus, Christum non esse Dei Filium naturalem, sed adoptiuum. At per Antichristum conaturum persuadere, ne adoptiuum quidem esse, ut funditus extinguat nomen veri Christi. HIPPOLYTUS Martyr in oratione de mundi consummatione, dicit, characterem Antichristi fore, ut homines cogantur dicere, nego Baptismum, nego signum crucis, & similia. VOSTRINVS lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 8. quaerit, an sciant Antichristo credibile sit aliquos baptizandos? & tandem respondet: *Profecto, inquit, tam fortes erunt, & parentes pro parentibus suis baptizandis, & hi qui tunc primitus credituri sunt illum fortem vincant etiam non ligatum.* Vbi B. Augustinus præsupponit, Antichristum non permissurum illos baptizari, & tamen aliquos pios parentes quiduis potius passuros, quam ut filij eorum non baptizentur.

HIERONYMVS in cap. II. Daniel. *Consurgere, inquit, habet Antichristus de modica gente; id est, de populo Iudaorum. Et tam humilis erit atque despectus, ut ei non detur honor regius, & per insidias, & fraudulentiam obtineat principatum. Et hoc faciet, quia simulabit se ducem esse fœderis, hoc est, legis, & Testamenti Dei.* Vbi Hieronymus docet apud Iudæos regnum acquiraturum Antichristum, quia se ostendet zelatorem legis Iudaicæ. SEDVLIVS in 2. Thessal. 2. dicit Antichristum instauraturum omnes Iudaicas caerimonias, ut Euangelium Christi soluat. GREGORIUS lib. II. epist. 3. *Quia Antichristus, inquit, populum iudaizare compellit, et exterius legem*

legis ritum reuocet, & sibi Iudaorum perfidiam subdat, colit
Sunt Sabbathum.

Denique, tempore Antichristi ob vehementiam persecu-
tionis cessabunt publica officia, & sacrificia diuina, vt cap. 3.
ostendimus. Ex quibus euidens est, Antichristum non depra-
uaturum doctrinam Christi sub nomine Christianismi, vt hæ-
retici volunt; sed apertissimè Christi nomen, & Sacramen-
ta oppugnaturum, & Iudaicas cærimonias introducturum.
Quod cum Papa non faciat, euidens est, eum non esse Anti-
christum.

Iam verò quod Antichristus se palàm, & nominatim Chri-
stum esse dicet, non eius ministrum, aut vicarium, patet pri-
mò ex illis verbis Domini, Ioan. 5. *Si alius uenerit in nomine
suo, illum recipietis.* Vbi Dominus uidetur de industria addi-
disse, *in nomine suo*, præuidens dicturos Lutheranos, & Cal-
uinistas, Antichristum non venturum in nomine suo, sed in
nomine nostri Christi, quasi eius vicarium.

Præterea Patres passim hoc docent. IRENAEVS lib. 5. *Ten-
tabit, inquit, se Christum ostendere.* AMBROSIVS in cap. 21.
Luc. *Ex Scripturis, inquit, disputabit, se esse Christum.* THEO-
DORIVS in 2. Thess. 2. *Seipsum, inquit, Christum nomina-
bit.* CYRILLVS catechesi 15. *Inducet, inquit, quendam homi-
nem falsò seipsum Christum appellansem, ac per hanc Christi
appellationem Iudaos, qui venturum expectant, decipientem.*
Breviter omnes Patres, vt supra ostendimus, dicunt; Antichri-
stum pro Messia à Iudæis recipiendum: igitur se palàm & no-
minatim Messiam; id est, Christum faciet. Proinde Romanus
Pontifex, qui hoc non facit, vt notum est, nō est Antichristus.
Nam eo ipso quod se vicarium Christi dicit, asserit se non
esse Christum, sed eius ministrum.

Quòd verò Antichristus palàm nominabit se Deum, &
pro Deo colit: non solùm vsurpando aliquam Dei au-
toritatem, sed ipsum nomen Dei; probatur primò ex verbis
expressis Apostoli, 2. Thessal. 2. *Ita ut in templo Dei sedeat, o-
stendens se tanquàm sit Deus.* Vbi Paulus non solùm dicit An-
tichristum sessurum in templo; nam etiam nos sedemus in
templis, nec tamen Antichristi sumus: sed etiam explicat mo-
dum, quo sedebit; nimirum quod sedebit vt Deus, cui soli pro-
priè erigitur templum. In Græco autem textu clarius hoc ha-
betur.

Itaque omnes Græci, & ipse etiam Erasmus, cui multum tribuunt omnes hæretici, tam in versione, quam in annotationibus, docet *ὁ ἄνακτα* debere verti numen. Deinde verba Danielis, cap. II. clarissima sunt; *nec quenquam Deorum curabit, sed contra vniuersa consurget.* In quem locum Hieronymus scribens, dicit, non posse hæc intelligi de Antiocho, vt volebat Porphyrius; quoniam constat, Antiochum adorasse Deos Græcorum; sed intelligi de Antichristo, qui nullum Deum colet.

Accedat vltimò consensus veterum: IRENAEVS lib. 5. *Idola quidem, inquit, seponet, ad suadendum quòd ipse sit Deus: se autem extollet vnum idolum.* HIPPOLYTUS serm. de cõsummatione: *Antichristus, inquit, idololatriam non admit- tet.* CYRILLVS catech. 15. *Idola, inquit, odio habebit Antichristus.* CHRYSOTOMVS in hunc locum: *Extollitur, inquit, super omne quod dicitur Deus, aut numen. Non enim ad idololatriam adducet ille.* Idem docet in hunc locum Theophylactus, OEcumenius, Theodoretus, qui etiam pulchrè notat, Diabolum mirabiliter ludere, & lusurum cum filiis perditionis. Antiquis enim temporibus suadebat multos Deos falsos, & varia idola adoranda, & eo modo plurimos lucrabatur: Tempore autem Antichristi, quia videbit per doctrinã Christi toto ferè orbe exacta idola, & falsorum Deorum multitudinem; ipse etiam accusabit idola, & eorum multitudinem, & eo modo adhuc plures decipiet. Ex quo apparet, Pontificem, qui secundum Catholicos agnoscit Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum; & secundum hæreticos, adorat multa idola, nullo modo dici posse Antichristum.

At, inquit, Daniel capite II. affirmat, ab Antichristo colendum Deum Maozim auro, & argento, & lapidibus preciosis.

Respondetur PRIMO, per Deum Maozim, qui interpretatur fortitudinum; id est, fortissimus, posse intelligi ipsum Antichristum. Siquidem illud, *Venerabitur*, in Hebræo non est *שִׁתְּחַוָּהוּ* adorabit, sed *יִבְרַח* glorificabit; quomodo Psalmo 90. dicit Deus: *Eripiam eum, & glorificabo eum.* Hebraicè *אֲבַרְכָהוּ* & certè Deus non glorificat homines subiiciendo se illis, sed eos exaltando. Sic igitur Antichristus seipsum glo-

rificabit, cum se ab omnibus adorari faciet. Vnde & septuaginta verterunt *δοξάσει*. & hoc modo exponit THEODORUS TYRS: Deum, inquit, fortem & potentem, hoc enim significat Maozim, seipsum appellat. Illud enim in loco suo pro seipsum posuit. Eriget enim sibi ipsi templa, & auro, argento, & lapidibus preciosis ipse exornabit. Hæc Theodoretus.

SECUNDO dici potest, quod mihi magis placet, Antichristum Magum futurum, & more aliorum Magorum, occulte Diabolum ipsum, cuius ope mirabilia faciet, adoratum: hunc vocari Deum Maozim. Porro Maozim existimarem esse nomen Dei; sed loci cuiusdam munitissimi & secreti, in quo erunt præcipui thesauri Antichristi, & in quo, ut diximus, Diabolum ille adorabit. Sequitur enim apud Danielelem, & faciet, ut muniat Maozim cum Deo alieno, quem cognovit, & verè *מלך* tam fortitudinem, quam arcem significat. Hoc modo exponit Lyranus. Quod autem necessarium dicendum sit, Antichristum esse ipsum Deum Maozim; vel si est alius, alius, non nisi in occultissimo loco, & clam omnibus ab Antichristo adorandum; cogunt nos verba ipsa Danielelem, que alioqui secum ipsa pugnarent. Si enim nullum Deorum adorabit, quomodo palam idola colet?

Iam verò duo illa argumenta Illyrici leuissima sunt. Nam in primo argumento ter peccat Illyricus. PRIMVS, quod non ferat, à Christo verba Pauli explicari, cum Paulus postquam Christi verba explicare debuerit. DEINDE, quod dicit Matthæi 24. venire in nomine Christi, idem significare, atque esse Christi Vicarium. Repugnat enim huic Illyrici explicatio ipsa Christi explicatio. Nam ubi Dominus dixisset: *Multi venient in nomine meo*, mox addidit explicans, *dixentes: Ego sum Christus*. Itaque venire in nomine Christi, eo loco est vituperare sibi Christi nomen. Quod olim Simon Magus fecit, teste Irenæo lib. 1. cap. 20. & nostris temporibus David GEORGIVS. Et tandem id ipsum Antichristus faciet. Papa verò hoc ipso quod se Vicarium Christi nominat, se Christum non facit.

TERTIO peccat Illyricus, quod Christum ineptum interpretem Pauli facit. Nam non rectè exponit illud Pauli (*Extollit se super omnem Deum*) per istud (*multi venient in nomine meo*; id est, Vicarios meos se facient.) Nam Vicarius Dei

Dei non est super omnem Deum, sed infra omnem Deum: Sicut Vicarius Regis est infra omnem Regem. Nec enim potest cogitari aut fingi, quemadmodum qui se Vicarium Regis alicuius esse profiteretur, idem se supra omnes Reges esse gloriatur. Ex quo apparet cæcitas atque impudentia aduersariorum, qui ea interdum effutiunt, quæ vel ab ipso communi sensu abhorrent.

Ad illud autem argumentum Illyrici, quo probabat, Papam usurpare auctoritatē maiorem, quàm habeat Christus: **R E S P O N D E O**, propositionem & assumptionem argumenti illius duo esse mendacia; & præterea consequentiam nihil valere. **P R I M O** enim falsum est, Christum se subiecisse Scripturis; cùm constet, ipsum esse auctorem Scripturarum, & proinde super Scripturas. Cùm autem legimus, Christum fecisse quæ faciebat, ut implerentur Scripturæ; illud, & nō causam, sed euentum significat, ut Chrysostomus & Augustinus docent, in cap. 12. Ioan. Non enim Christus ideo mortuus est, quia Isaias hoc scripsit; sed ideo Isaias hoc scripsit, quia erat futurum.

D E I N D E falsum est etiam, Pontificem vnquā dixisse verbo, aut facto, se posse dispensare contra Euangelistam, aut Apostolum. Nam etsi potest dispensare in præceptis positivis Apostolorum, non tamen hoc est contra Apostolum, sed iuxta Apostolum; qui sine dubio nouerat Apostolicam potestatem, qua ipse præditus pro tempore aliquid in Ecclesia statuerat, futuram esse in successoribus, qua possent ipsi illa eadem moderari, vel mutare, prout Ecclesiæ expediret. In Euangelicis autem; id est, diuinis præceptis, nemo vnquam Catholicus dixit, posse Pontificem vllō modo dispensare.

Deinde consequentia etiam est mala. Nam in maiori propositione loquitur Illyricus de subiectione Christi sub Scripturis, nō quoad præcepta, sed quoad prophetias: Nec enim ignorabat Illyricus, Christum soluisse Sabbathum, & abrogasse legem cærimoniam: In minori autem loquitur de præceptis; atque ita argumentum habet quatuor terminos, & nihil inde concludi potest. Hæc de

doctrina Antichristi sufficiant
hoc loco.

CAPVT XV.

De miraculis Antichristi.

DE MIRACVLIS Antichristi tria habetur in Scripturis. Primò, multa miracula eum facturum. Secundò, qualia illa erunt. Tertiò, ponuntur tria exempla. Miracula facturum Antichristum, docet Apostolus 2. Thess. 2. *Cuius est, inquit, aduentus secundum operationem Satanae in signis & prodigiis.* Et Dominus in Euangelio, Matth. 24. *Dabunt signa & prodigia magna, ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Dabunt, inquit, non dabit. Quia non solus Antichristus, sed etiam ministri eius signa facient. Adeò, vt B. Gregorius dicat libro 14. moral. cap. 12. etiam tortores ipsorum sanctorum Martyrum, tunc prodigia & signa facturos. Denique Apocal. 13. *Et fecit signa magna in conspectu hominum.* Qualia erunt, explicat Paulus 2. Thessal. 2. vno verbo dicens, fore mendacia: *In omni virtute, inquit, & signis, & prodigiis mendacibus.*

Porro mendacia signa erunt ratione omnium causarum, finalis, efficientis, materiae, & formae. Finis enim eorum miraculorum erit, ostendere Antichristum esse Deum, & Messiam; quod erit perniciosissimum mendacium. Chrysostomus in hunc locum docet, mendacia vocari ea miracula, quae mendacium inducent. Et Ambrosius in hunc etiam locum docet, finem miraculorum Antichristi futurum, vt se probet Deum, sicut Christus noster veris miraculis diuinitatem suam demonstrauit.

Deinde, vocantur mendacia signa ab efficiente; nam causa efficiens principalis erit pater mendacij; id est, Diabolus. Sic enim ait Apostolus: *Cuius est aduentus secundum operationem Satanae.* Et omnes Patres asserunt, Antichristum futurum insignem Magum; immò Diabolum ab ipsa conceptione, vel saltem ab infantia in Antichristo habiturum, & per eum signa perpetraturum. CYRILLVS catechesi 15. vbi dixerat, Antichristum futurum Magum, & veneficiis, incarnationibus, ac malis artibus instructissimum, indicat; miracula illius dici mendacia, quia à patre mendaciorum proficiuntur.

Erant

Erunt etiam mēdacia multa ex illis, ratione materiæ; quia erunt phantastica & præstigiæ quædam, vt Cyrillus, vbi supra, & Theodoretus in hunc locum docent. Videbitur enim excitare mortuos, & sanare ægrotos, sed illusiones Dæmonū erunt; non veræ excitationes, aut sanitates. Propter quod in Apocalypsi cap. 13. dicitur Antichristus facturum miracula in conspectu hominum; id est, apparentia, & deludentia conspectum hominum; non solida & vera, vt Aretas in eum locum annotauit.

Denique, erunt quædam ex illis mendacia ratione formæ, licet vera ratione materiæ; quia interdum res veras operabitur, sed quæ non superabunt vires totius naturæ; & ideo non vera miracula erunt formaliter. Vera enim miracula sola dicuntur illa, quæ à solo Deo fieri possunt; id est, quæ non habent causas naturales, neque occultas, neque manifestas. Et ideo non solum in conspectu hominum, sed etiam in conspectu Dæmonum & Angelorum sunt mirabilia. At miracula Antichristi habebunt omnia causas naturales, sed hominibus occultas.

Exempla miraculorum Antichristi tria ponuntur Apocalypsis 13. Vnum, quod ignem de cælo descendere faciet. Alterum, quod faciet vt imago bestię loquatur. Tertium, quod finget se mori, & resurgere. Propter quod miraculum præcipue, totus ferè mundus eum admirabitur. Ex quibus miraculis duo priora erunt vera, ratione materiæ; non ratione formæ; tertium autem nullo modo.

POSSET autem obiici contra hæc, quia nō videntur hæc omnia miracula posse tribui Antichristo. Nam Ioannes in eo loco duas bestias introducit; Vnam, quæ habet capita septem, & cuius vnum caput visum est mori & resurgere; Alteram minorem, quæ fecit ignem de cælo descendere, & imaginem loqui. Si ergo Antichristus erit prior bestia, non ei tribuuntur duo illa miracula de igne & de imagine: Si erit posterior bestia, non potest ei tribui miraculum resurrectionis.

RESPONDEO; priorem bestiam significare vel Romanum Imperium, vel multitudinem impiorum, vt supra diximus: vnum autem, id est, præcipuum eius caput, quod visum est mori & resurgere, esse Antichristum. Erit enim Antichristus supremum & vltimum caput impiorum; & est vltimus

Rex, qui Imperium Romanum tenebit, tamen sine nomine Romani Imperatoris. Et hoc fictum miraculum resurrectionis, etiam omnino tribuendum Antichristo, docent Primasius, Beda, Haymo, Richardus, Rupertus, & Anselmus, in hunc locum, & Gregorius lib. II. epist. 3. quod est notandum contra Lyranum, qui exponit hoc de filio quodam Cosdroæ Regis Persarum, quem esse fingit in quodam conflictu vulneratum, & tamen non occisum. Nec enim vlla historia probata tale aliquid refert de filio Cosdroæ; neque potest filio Cosdroæ convenire, quod sequitur in Apocalypsi: *Et admirata est vniuersa terra post bestiam dicens; Quis similis bestie?*

Porro posterior illa bestia in Apocalypsi secundum Rupertum significat eundem Antichristum. Idem enim Antichristus per duas bestias exprimitur, per vnā, ratione regni potentie & tyrannidis, qua coget homines violenter; per alteram, ratione magicæ artis, qua callidè homines seducet. Ac secundum Richardum & Anselmum, & alios, posterior bestia significat prædicatores Antichristi, qui miraculis ostendere conabuntur, Antichristum verum esse Messiam. Itaque hæc omnia miracula, erunt vel Antichristi, vel ministrorum eius. Hinc sequitur, Pontificem non esse Antichristum; namquam enim vllus Pontifex finxit se mori & resurgere; nec vel ipse, vel vllus eius minister fecit ignem de cælo descendere, vel imaginem loqui.

At obiiciunt Magdeburgenses Cent. I. lib. 2. cap. 4. col. 436. Miracula mendacia multa facta esse à Pontificiis: *Quædam sunt, inquit, visiones animarum fabulantium de purgatorio, & petentium Missas pro se celebrari, & sanitates morborum; quæ acciderunt colentibus statuas, aut videntibus Sanctis.*

RESPONDEO in primis; non sunt ista miracula quæ Antichristum facturum scribit Ioannes; sed mori, & resurgere, ignem de cælo demittere, dare imagini vim loquendi. Ostendant ergo, ista facta esse à Pontifice, vel Pontificiis. Deinde illa tria genera miraculorum fuerunt in Ecclesia vilitata ante id tempus, quo aduersarij Antichristum apparuisse dicunt. Scribit enim beatus Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 40. Paschasij Diaconi, qui vixerat tempore Symmachi Papæ, circa annum Domini CCCC. animam apparuisse sancto Ger-

mano

mano Capuano Episcopo; ac, ut pro se oraret, petiisse, ut à purgatorij tormentis liberaretur. Certè hoc miraculum contigit centum annis antequam Antichristus apparuerat, ex sentètia omnium hæreticorum huius temporis. Nemo enim ponit aduentum Antichristi, nisi post annum D C. & Gregorij I. obitum. Idem Gregorius refert de aliis apparitionibus animarum, Missas petentium, eodem lib. 4. cap. 55.

De miraculis sanitarum propter imaginũ venerationem, exstat exemplum apud Eusebium, lib. 7. hist. cap. 14. vbi refert ab ea muliere, quam Dominus curauit à sanguinis fluxu, statuam æream Saluatori erectam; herbam autem quandam sub ipsa statua nasci consueuisse, quæ vbi creuisset vsque ad simbras imaginis, eamque attigisset, omnium malorum genera curabat. Quo miraculo euident est, Deum approbare voluisse sacrarum imaginum cultum.

De sanitaribus concessis diuinitus iis, qui Sanctis aliquid vouerant, sunt innumerabilia apud veteres testimonia, sed insigne testimonium exstat apud Theodoretum, qui lib. 8. ad Græcos, qui est de Martyribus, scribit, suo tempore templa Martyrum fuisse plena tabellis vel simulacris manuum, pedum, oculorum, capitum, & ceterorum humanorum membrorum; quibus indicabantur varia dona sanitarum, quæ homines rei votorum à sanctis Martyribus acceperant.

CAPVT XVI.

De regno & præliis Antichristi.

DE REGNO & præliis Antichristi, quatuor in Scripturis legitur. PRIMO, Antichristum ex humillimo loco prodeuntem per fraudes & dolos regnum Iudæorum adepturum. SECUNDO, pugnaturum, cum tribus Regibus, nimirum Ægypti, Lybiæ, atque Æthiopiæ; & eorum regna, illis deuictis, occupaturum. TERTIO, subacturum sibi alios septem Reges, & eo modo Monarcham totius mundi euasurum. QUARTO, cum innumerabili exercitu toto orbe Christianos persequuturum, & hoc esse prælium Gog & Magog. Quorum omnium cum nihil in Pontificem Romanum conueniat, sequitur manifestè, cum Antichristum nullo modo vocari posse.

ccc 5

De

De PRIMo sic loquitur Daniel, cap. II. *Stabis, inquit, in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius, & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulenta.* Quem in locum Hieronymus scribit, quod etsi hæc intelliguntur aliquo modo de Antiocho Epiphane, tamen longè perfectiùs impleta sunt in Antichristo: quemadmodum quæ dicuntur in Psalmo 71. de Salomone, intelliguntur quidem de ipso Salomone, sed perfectiùs impleta sunt in Christo. Propterea ibidem Hieronymus, posteaquam exposuerat hunc locum de Antiocho, sequutus Porphyrium, ita subiungit: *Nostri autem & melius interpretantur & rectius, quod in fine mundi hæc futurus Antichristus. Qui consurgere habet de modica gente; id est, de populo Iudaorum, & tam humilis erit atque despectus, ut ei non detur honor regius, & per insidias & fraudulentiam obtineat principatum, &c.* Vbi Hieronymus significat, hanc esse communem Christianorum expositionem. Qua etiam de causa cap. 7. comparat Daniel Antichristum cum cornu parvulo; nimirum propter ipsius vile & obscurum principium.

Et certè hoc primum nullo modo convenit Romano Pontifici; oporteret enim dicere, Romanum Pontificem usque ad annum DC. fuisse obscurissimum, & nullius nominis, & tunc repente, ac per fraudes locum aliquem excelsum occupasse. At hoc est apertè falsum. Nam, ut AUGUSTINVS epist. 160. ait: *In Romana Ecclesia semper viguit Apostolica Cathedra principatus.* Et PROSPER lib. 2. de vocatione Gentium, cap. 6. *Roma, inquit, per sacerdotij principatum amplior facta est arce religionis, quàm solio potestatis.* Et Concilium Chalcedonense in epist. ad Leonem, asserit, Romæ lucere Apostolicos radios, qui inde se ad omnes expandunt, & bona sua cum ceteris communicant. Denique, ipse etiam Ethnicus scriptor AMMIANVS MARCELLINVS lib. 27. scribens de schismate Damasi & Ursicini, dicit; se non mirari, si homines tanto studio contendunt pro Romano pontificatu, cum tanta sint eius opes & amplitudo.

De SECUNDO sic loquitur idem Daniel, cap. 7. *Considerabam, inquit, cornua, & ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum, & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius.* Et infra explicans: *Porro, inquit, cornua decem* Reges

Reges erunt; & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit. Et cap. II. explicans qui sint isti Reges tres: Mittet, inquit, manum suam in terras, & terra Aegypti non effugiet, & dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus preciosis Aegypti: Per Lybiam quoque, & Aethiopiam transibit. In quæ loca HIERONYMVS scribens, ac præcipuè in cap. 7. inquit: Dicamus, quod omnes scriptores Ecclesiastici tradiderunt, in consummatione mundi, quando regnum destruendum est Romanorum decem futuros Reges, qui orbem Romanum inter se diuidant, & undecimum surreturum esse Regem paruulum (Antichristum) qui tres Reges de decem Regibus superaturus sit; id est, Aegyptiorum, & Africa, & Aethiopia, quibus interfectis, etiam alij septem Reges victori colla submittent. Idem docent de tribus Regibus ab Antichristo occidendis Irenæus lib. 5. Lactantius lib. 7. cap. 16. & Theodoretus in cap. 7. & II. Danielis.

Hoc autem maximè refellit insaniam hæreticorum, qui Pontificem Antichristum faciunt. Dicant enim, si possunt, quandònam Pontifex Romanus occiderit Reges Aegypti, Lybiae & Aethiopiae, & eorum occupauerit regnum? Theodorus BIBLIANDER in suo Chronico dicit, Romanum Pontificem tanquam cornu paruulum, excussisse primum cornu de illis decem, quando Gregorius II. excommunicauit Leonem Imperatorem Græcum Iconomachum, & prohibuit, tributa illi ab Italis reddi, & paulatim principatum eius; id est, Exarchatum Rauennæ obtinuit. SECUNDVM cornu dicit excussisse, quando Zacharias Papa deposuit Childericum Regem Francorum, & Pipinum pro eo creari iussit. De TERTIO non apertè loquitur, sed videtur indicare, tunc fuisse excussum tertium cornu, quando Gregorius VII. excommunicauit, & deposuit Henricum IV. Imperatorem. Exstat etiam epistola quædam Friderici II. Imperatoris, contra Pontificem scripta; in qua asserit, tria cornua ab Antichristo euulsa, esse regnum Italiae, Germaniae, & Siciliae, quæ sibi potissimum Romanus Pontifex seruire coëgit.

At hæc vanissima sunt. Nam in primis Daniel nõ de regno Galliae vel Germaniae loquitur; sed de regno Aegypti, Lybiae & Aethiopiae. Deinde nullum eorum Regum Papa occidit,

Anti-

Antichristus autem tres illos Reges interficiet, ut Hieronymus dicit. PRAETEREA, Antichristus sibi illa regna vendicabit, non aliis tradet: At Pontifex regnum Galliarum non sibi, sed Pipino tradidit: Et Imperatore deposito, alium creauit, non sibi Imperium vsurpauit. Et similiter quando priuatum Leonem Imperatorem principatu Rauennae, non sibi vendicauit principatum illum, sed Regibus Longobardorum permisit: quae tamen postea Pipinus, deuictis Longobardis, Pontifici donauit. DENIQUE, si deponere Principes est cornua excutere, non erunt tria, sed multo plura ab Antichristo excussa. Constat enim, à Pontificibus fuisse depositos praeter Leonem III. Graecum, & Childericum Francum, etiam Henricum IV. à Gregorio VII. Othonem IV. ab Innocentio III. Fridericum II. ab Innocentio IV. Qui omnes re ipsa Imperium amiserunt.

De TERTIO habemus testimonia veterum apertissima. Lactantius lib. 7. cap. 16. & Irenaeus lib. 5. dicunt, Antichristo posteaquam occiderit tres Reges ex decem, reliquos continuo subiiciendos, & tum ipsum omnium Principem futurum. HERONYMVS in cap. II. Dani. in illud: Et faciet, quae non fecerunt Patres eius: Nullus, inquit, *Iudeorum absq[ue] Antichristo in toto & inquam orbe regnauit.* Chrysostomus in 2. Thimo. asserit, Antichristum Monarcham futurum, & successurum Romanis in Monarchia, sicut Romani successerunt Graecis, Graeci Persis, Persi Assyriis.

Denique, CYRILLVS catech. 15. dicit, Antichristum Monarchiam adepturum, quae antea fuerat Romanorum. Et satis aperte deducitur haec Patrum sententia, ex Apocal. cap. 17. ubi legimus: *Et decem cornua, quae vidiisti, decem Reges sunt. Hi unum consilium habent, & virtutem, & potestatem suam bestia tradent.* Hoc autem nullo modo conuenire Romano Pontifici, certum est. Nec enim vnquam Pontifex Rex fuit totius orbis terrarum.

De QVARTO loquitur Ioannes Apocal. 20. *Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur Satanus de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes, quae sunt super quatuor angulos terra Gog & Magog, & congregabit eos in praelium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terra, & circueverunt castra Sanctorum, & ciuitatem*

dilectam. Et descendit ignis de caelo, & deuorauit eos; & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, & sulphuris, & ibi & bestia & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. His verbis describitur vltima persecutio, & finis eius. De qua re sic loquitur **AUGUSTINVS** lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 11. *Hac erit nouissima persecutio, nouissimo imminente iudicio, quam sancta Ecclesia toto terrarum orbe patietur, & vniuersa scilicet ciuitas Christi ab vniuersa Diaboli ciuitate, quantacunque erit & traque super terram.* Similia habentur Ezech. 38. 39. quæ sunt breuiter exponenda propter multos, qui de hac re exstiterunt errores.

CAPVT XVII.

De Gog & Magog.

PRI MA igitur sententia, siue potius error est Iudæorum, qui docent, Gog esse Antichristum, Magog esse Gentes Scythicas innumerabiles, quæ latent intra Caspios montes. Venturum autem esse Gog; id est, Antichristum, cum Magog; id est, cum exercitu Scytharum, illo ipso tempore quo Messias primum apparebit in Hierusalem, & tunc prælium committendum in Palæstina, & tantam stragem futuram in exercitu Gog, vt per septem annos Iudæi nõ sint cæsuri ligna ex arboribus ad ignem struendum, sed crematuros hastas, & clypeos, & similia instrumenta, quæ iacebunt vbique cum cadaueribus, & deinceps futura secula antea, &c.

Refert hanc opinionem Hieronymus in cap. 38. Ezech. & Petrus Galatinus lib. 5. cap. 12. contra Iudæos, & Rabbi David Khimhi in commentariis Psalmorum passim. Sed Iudæi in duobus errant. **PRIMO**, quod putant prælium Gog & Magog futurum in primo Christi aduentu, confundentes primum cum secundo; cum tamen Scripturæ aperte doceant, in primo aduentu Christum venturum in humilitate, & tanquam ouem mansuetam immolandum, vt patet Isai. 53. & alibi. **SECUNDO**, quod putant, Antichristum venturum, contra se, & cum suo Messia pugnaturum; cum tamen Antichristus reuera ipsorum Messias sit futurus, & pro Iudæis contra verum Christum Saluatorem nostrum pugnaturus.

SECUN-

SECUNDA opinio est LACTANTI lib. 7. cap. 24. 25. & 26. qui existimat, prælium Gog & Magog futurum mille annis post mortem Antichristi. Docet enim ipse, finitis sex millibus annorum à mundo condito, venturum Antichristum, & regnaturum tribus annis cum medio; tunc occidendum Antichristum, appariturum Christum, futuram resurrectionem, & regnatos Sanctos cum Christo hinc in terris mille annis in summa pace & tranquillitate, infidelibus interim quidem non exterminatis, sed pacificè seruientibus. Quibus finititerum soluendum Diabolum, & excitandum bellum atrocissimum omnium Gentium, quæ per mille annos seruientur Sanctis, contra eosdem Sanctos; & hoc esse prælium Gog & Magog, de quo loquuntur Ezech. & Ioan. Sed paulò post diuinitus occidendos omnes impios, & tunc futuram secundam resurrectionem, & mundum penitus innouandum.

Hæc opinio fuit etiam multorum veterum, vt Papiæ, Irenæi, Irenæi, Tertulliani, Apollinaris, & quorundam aliorum, vt refert Hieronymus in cap. 36. Ezech. & Eusebius lib. 7. hist. cap. vlt. Sed iamdudum explosa est tanquam error exploratus. Dominus enim Matth. 24. & 25. apertè docet, post Antichristi persecutionem statim futurum iudicium vltimum, & ituros omnes bonos in vitam æternam, omnes malos in ignem æternum: ac proinde non futura post alios mille annos, ut vnquam deinceps, vlla prælia.

TERTIA opinio est EVSEBII, qui lib. 9. demonstrat. Euang. cap. 3. existimat, Gog esse Imperatorem Romanum, & Magog Imperium eius. Sed nititur falso fundamento. Deduci enim hanc opinionem ex cap. 24. Numerorum, vbi secundum versionem LXX. legimus: *Extolletur Gog regnum, & augetur regnum eius. Deus duxit illum ex Aegypto, &c.* Vbi videtur Scriptura dicere, quòd quando Christus redibit ex Aegypto tempore suæ infantie, tunc extolletur regnum Gog: Constat autem, Christo infante existente, nullum regnum fuisse extolatum, nisi Romanorum.

At sine dubio corrupta est in hoc loco editio LXX. interpretum. Hebraicè enim habetur non Gog, sed Agag אגג בן כנען. Et tollitur propter Agag, vel propter Agag Rex eius. Et sensus est secundum Hieronymum in cap. 38. Ezechielis; & tollitur Saul primus Rex Israël propter Agag.

id est, quia peccabit non occidendo Agag. Vel secundum alios; extolleretur Saul præ Agag; id est, præualebit & superabit ipsum Agag. Vtrumque est verum. Et certum est locum illum Numerorum intelligi de regno Iudæorum, non de Christo, vel Romanis. Incipit enim: *Quam pulcrata tabernacula tua Iacob, tentoria tua Israël, &c.*

QUARTA opinio est aliorum, qui per Gog & Magog intelligunt prælia Diaboli, & Angelorum eius, olim in cælo cum Angelis bonis patrata; quam Hieronymus refellit, tanquam destruentem literam, in cap. 38. Ezechielis.

QUINTA est Theodori BIBLIANDRI, quem sequitur Chytræus in comment. ca. 20. Apoc. Igitur Bibliander tab. 14. suæ Chronologiæ, ubi accuratè differit de Gog & Magog, & tandè docet, prophetiam Ezechielis & Ioannis non pertinere ad idem tempus; sed Ezechielis quidè vaticinium impletum esse tempore Machabæorum, & Gog ac Magog fuisse Alexandrum Magnum, & posteros eius Reges Syriæ & Ægypti, qui cum Iudæis multa prælia commiserunt, & à Machabæis tandem superati fuerunt. Ioannis autem prophetiam impletam esse tempore Gregorij VII. Pape, & sequentium aliquot Pontificum: Ac Gog & Magog fuisse Pontifices, & alios Christianorum Principes & exercitus, qui diu pugnaverunt contra Saracenos pro terra sancta, & sepulcro Domini recuperandis.

Prima pars huius opinionis est etiam Theodoret, in capite 38. Ezechielis; sed defendi non potest. PRIMO, quia sine dubio vna, & eadem est prophetia Ezechielis & Ioannis, & proinde vtraque implenda est post Christi aduentum. Nam imprimis Ioannes dicit, exercitum Gog à quatuor angulis terræ venturum: & idem dicit Ezechiel, nominatim exprimens in exercitu Gog futurus Persas ex Oriente, Æthiopas ex Meridie, Tubal; id est, Hispanos ex Occidente, & Togorma: id est, Phrygas à lateribus Aquilonis. Deinde Ioannes dicit, Igne de cælo demisso hunc exercitum perdendum, & idem asserit Ezechiel in fine, cap. 38. *Ignem, inquit, & sulphur pluviam super eum, & super exercitum eius.* Denique, Ioannes huic prælio subiungit continuè innouationem Hierusalem; id est, glorificationem Ecclesiæ, & similiter Ezechiel à cap. 40. vsque ad finem libri, nihil tractat, nisi mirabilem innouationem Hierusalem.

Præterea

Præterea SECVNDO probatur, prophetiam Ezechielis non fuisse impletam tempore Machabæorum. Nam Ezechiel dicitur ad Gog, in nouissimo annorum venies. At Alexander Magnus cum suis in medio annorum venit. Deinde Ezechiel apertè dicit, in exercitu Gog futuros Æthiopas, Lybicos, Hispanos, Cappadoces, &c. qui tamen nunquam pugnaverunt contra Hierusalem, ac præsertim tempore Machabæorum. Soli enim Syri & Ægypti pugnaverunt contra Machabæos. Denique Ezechiel describit talem victoriam contra Gog & Magog, vt deinceps nulli essent timendi hostes, sed esset futurus finis omnium præliorum. At non talis fuit victoria Machabæorum contra Reges Syriæ, & Ægypti. Nam nec Indus Regem Syriæ, & Ægypti vnquam penitus superauerunt, paulò post fuerunt Iudæi rursum à Romanis vexati, & capti, nec se vnquam de eorum manibus liberauerunt; vt Augustinus deducit, & probat lib. 18. de ciuitate Dei, cap. 45. Non ergo prophetia Ezechielis ante Christi tempora impleta fuit.

ALTERA pars opinionis BIBLIANDRI, quæ propria est eius, non solùm falsa, sed etiam impia est. Nam in primis Ioannes dicit, prælium Gog & Magog, futurum contra castra Sanctorum, & dilectam ciuitatem; id est, contra veram Dei Ecclesiam. At bellum Christianorum pro terra sancta terrena, & non eterna, & non contra Saracenos Mahumetanos, nisi tantummodo vellet Bibliander Mahumetanos esse veram Dei Ecclesiam, & castra Sanctorum. DEINDE Ioannes dicit, homines futuri in exercitu Gog, ex quatuor angulis terre: At in exercitu Christiano non erant nisi Occidentales, & Aquilonares; id est, Galli, Germani, Itali. PRÆTEREA Ioannes dicit, finito bello Gog & Magog, Hierusalem renouandam & glorificandam; Diabolum autem, & Antichristum, & Pseudoprophetas deiiciendos in ignem æternum: At bellum Christianorum pro terra sancta iam dudum est finitum, nec tamen videmus vllam Hierusalem innouatam, nec Diabolum, & Pseudoprophetas dissectos in Tartarum. Nunc enim, vt etiam aduertitur, fatentur, Diabolus & Pseudoprophetæ maximè vigent.

Præterea Deus ipse manifestis signis, & prodigijs tum ad Antiochiam Syriæ, tum in alijs locis manifestè ostendit, liberatum bellum illud fuisse. De quibus vide Gualtherum in Te-
 rum lib. 6. de bello sacro, & Paulum Æmilium lib. 4. de reb.
 Francorum. Denique

Denique S. BERNARDVS, quem Sanctum siue Dium nominat idem Bibliander in Chronico, vbi de Eugenij III. temporibus agit, præter alios sanctos viros vnus fuit ex præcipuis auctoribus illius belli. Ipse enim & verbis, & miraculis suavit in finitæ multitudini Gallorum, & Germanorum, vt ad bellum illud proficiscerentur, vt ipsemet indicat initio lib. 2. de confider. Et auctor vitæ eiusdem Bernardi lib. 2. cap. 4. scribit, B. Bernardum post prælium peractum cæcum quendam illuminasse in testimonium, quod nomine Dei bellum illud prædicauerat.

SEXTA opinio est Magdeburgensium, Cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 435. vbi docent, Gog & Magog esse regnum Saracenorum, siue Turcarum. Quæ sententia planè opponitur sententiæ Bibliandri, & ideo melior est, vel potius minus mala; Sed tamen absolutè est falsa. Siquidem Gog veniet in nouissimo annorum, nec diu durabit, vt ex Ioanne & Ezechiele aperte colligitur. Regnum autem Saracenorum iam dudum cœpit, & durauit hæcenus annos ferè mille. quod sanè modicum tempus dici nequaquam potest.

SEPTIMA est B. AMBROSII lib. 2. de fide, cap. vlt. Gog esse Gothos, qui multas prouincias populi Romani vastauerunt. Meminit huius opinionis B. Hieronymus in quæst. Hebraicis in Gen. cap. 10. & ait: *Verum & vera sit necne, exitus prælij docebit. Et nunc sanè exitus prælij docuit, non fuisse veram.* Neq; enim post bella Gothorum vlla innouatio Ecclesiæ sequuta est, neque bella omnia cessauerunt.

OCTAVA est ipsius S. HIERONYMI in cap. 38. Ezechielis, qui videns rei difficultatem, omisso literalis sensu mysticè exposuit de hæreticis. Vult enim Gog, quod Hebræis est tectum, significare hæresiarchas, qui instar tecti elati sunt ac superbi: Magog autem, quod interpretatur, de tecto, significare eos, qui hæresiarchis credunt, eisq; subiiciuntur, vt ædificium suo tecto. HÆC sententia pro mystico sensu accepta verissima est, non tamen ad literam. Nam Ezechiel cap. 38. dicit, Gog venturum in nouissimo annorum, & Ioannes Apocal. 20. dicit, post mille annos venturum eundem Gog; nomine autem mille annorum intelligunt omnes Catholici totum tempus, quod est à Christi aduentu vsque ad Antichristum. Cum ergo Gog non sit venturus nisi circa finem

ddd mundi,

*Hieronymi aplice
hebraice*

mundi, & hæretici initio Ecclesiæ adhuc Apostolis viu-
bus cœperint, constat propriè & ad litteram Gog non signifi-
care hæreticos.

Sciendum est etiam, Hieronymum cum dicit Gog inter-
pretari tectum, & Magog, de tecto, non velle dicere, sed
omnino esse Hebræis Gog & Magog, quod nobis tectum,
de tecto; sed velle dicere, esse quasi idem. Propriè enim He-
bræis tectum non est Gog, sed Gag גג, & de tecto non dicitur
Magog, sed Miggag מגג.

NONA sententia est B. A. V. G. V. S. T. I. N. I. lib. 20. de ciuitate
cap. 11. qui per Gog intelligit Diabolum, qui est instar magi
recti; id est, magnæ domus, in qua habitant omnes mali. Per
Magog autem intelligit Antichristi exercitum ex totius or-
bis nationibus collectum. Quæ sententia sine dubio veni-
sima est, & amplectenda, quatenus refert Gog & Magog ad
tempora Antichristi; tum quod eum sequuntur omnes Ca-
tholici auctores, qui scribunt in Apocal. vt Areras, Primarius
Beda, Haymo, Rupertus, Richardus, Anselmus, & alij; tum
etiam quod omnia quæ dicuntur ab Ezechiele & Ioanne, de
Gog & Magog, rectissimè conueniant Antichristo. Tunc e-
nim verè erit vltima & maxima persecutio; & posteam inno-
uabitur Hierusalem; hoc est, Ecclesia glorificabitur, & illa
deinceps prælia audientur. Quatenus autem per Gog intelli-
git Diabolum, non videtur vera. nam Ioannes dicit, Diabo-
lum solum conuocaturum esse Gog & Magog in prælium.
Igitur aliud est Diabolus, aliud est Gog.

NO STRA igitur sententia, quæ decima est, tria continet.
PRIMO, asserimus prælium Gog & Magog esse prælium An-
tichristi contra Ecclesiam, vt rectè Augustinus docuit. SE-
CUNDO, dicimus probabile esse admodum, per Gog signifi-
cari ipsum Antichristum; per Magog, exercitum eius. Nam
Ezechiel perpetuò Gog vocat principem, & Magog vocat
terram, siue nationem. TERTIO, dicimus probabile esse Gog
dici à Magog, nõ è conuerso; ita vt dicatur Antichristus Gog,
quia est princeps Gentis, quæ dicitur Magog. Porro exerci-
tum Antichristi vocari Magog à Gente Scythica, non quod
constet ex illis Scythis, quod Iudæi fingunt esse vltra Cauca-
sum & Caspium mare, sed vel quod magna pars exercitus An-
tichristi constabit ex barbaris à Scythia oriundis, vt Turci
Tarta-

Tartaris, & ceteris; vel (quod magis reor) quia erit exercitus immanis & crudelis valde. Quos enim sauos dicere volumus, Scythas vocamus.

Nam quod Magog reuera Scythicam Gentem significet, patet ex Gen. 10. vbi legimus filium Iaphet secundum, dictum esse Magog, ex quo dicta est Magog regio, quam eius posterii habitauerunt, quam esse Scythiam, docet Iosephus lib. 1. antiq. cap. 11. & Hieronymus in quaest. Hebraicis in Gen. ca. 10. Nam quemadmodum à tribus filiis Cham; id est, Chus, Mizraim, & Chanaham, dicta est Æthiopia Chus; Ægyptus Mizraim, & Palæstina Chanaham; sic omnino à Magog filio Iaphet dicta est Scythia Magog. Quod autem Ezechiel nominans Magog respexerit ad Gentem denominatam à Magog filio Iaphet, planum est; quia ibidem adiungit socios ipsi Gog alias Gentes denominatas ab aliis filiis, vel nepotibus Iaphet, vt Gomer, Togorma, Mosoch, Tubal, &c. Concludamus ergo, praelium Gog & Magog esse nouissimam persecutionem, quam in toto mundo contra Ecclesiam Antichristus excitabit.

Neque obstat quod Ezechiel, cap. 38. dicit, per septem annos cremanda arma Gog & Magog, cum tamen constet post Antichristi mortem non futuros nisi XLV. dies vsq; ad mundi finem, vt ex Daniel. 12. colligitur. Nam Ezechiel non loquitur proprie, sed figuratè more Prophetarum; nec vult dicere reuera per septem annos comburenda illa arma; sed tam insignem cladem futuram, vt longissimo tempore sufficere possent ad ignem fouendum hastæ, & clypei hominum occisorum, si opus esset.

VNUM superest dubium; Anne propter sauiissimam Antichristi persecutionem extinguenda sit penitus Christi fides & religio. Nam DOMINICVS à Soto in lib. 4. sent. dist. 46. q. 1. art. 1. id futurum omnino credidit: *Abscessio, inquit, & defectio totius orbis ab illa sede signum erit consummationis seculi.* Et infra: *Extincta fide per discessionem ab Apostolica sede, totus mundus sanus erit, ac deinceps in cassum processurus.* Et infra: *Expauescant ergo mortales, quam sit pestilens amor sui. Inde enim dimanat elatio & superbia, qua sub ductu tandem Antichristi ciuitatem Dei labefactabit.*

At hæc sententia meo iudicio defendi non potest. Nam in primis repugnat AVGVSTINO, qui lib. 20. de ciuitat. Dei, ddd 2 cap. 11.

Ezechiel loquitur figurate.

cap. II. dicit, Ecclesiam semper inuictam contra Antichristum futuram: *Nec militiam, inquit, suam deseret, quæ vocabulo est appellata castrorum.* DEINDE repugnare mihi videtur etiam Evangelio. nam Matth. 16. legimus: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam.* At quomodo non præualebunt, si eam penitus extinguunt? Item Matth. 24. Dominus ait de ministris Antichristi: *Dabunt signa magna, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Vbi Dominus significare voluit, electos multos eo tempore futuros, qui Antichristi miraculis seducti se non patientur. DENIQUE, scriptores omnes qui de Antichristi persecutione loquuntur, vt Ezechiel, Daniel, Paulus, Ioannes, & Patres omnes supra citati, victoriam illius belli seu persecutionis penes Ecclesiam tandem futuram dicunt. Et sanè ratio ipsa id ipsum docet. Quis enim credat in eo pælio, in quo totis castris Deus & Diabolus, Christus & Antichristus pugnabunt; Deum à Diabolo, & Christum ab Antichristo esse vincendum?

CAPVT XVIII.

Refelluntur deliramenta hereticorum, quibus non tam probat, quàm impudenter affirmant, Papam esse Antichristum.

ETSI sufficere poterant, quæ hætenus disserunt de Antichristo; siquidem euidenter ostendunt, nihil eorum summo Pontifici conuenire, quæ Antichristo Scripturæ diuinæ attribuunt; Tamen si aliquid desideretur, & impudentia aduersariorum manifesta fiat, proponam breuiter, ac refellam, quæ Lutherus, libellus Smalchaldicus, Calvinus, Illyricus, Tilemannus & Chytræus adferunt, vt probent Papam esse Antichristum.

Ac primum LUTHERVS, etsi passim Pontificem summum Antichristum vocet, ac præsertim in lib. de capt. Babylonia in libro contra execrabilem bullam Antichristi; in assertionibus articulorum; in lib. contra Ambrosium Catharinum: tamen vnum duntaxat argumentum eius reperire potui, quo id probare conatur. Nam in assertionibus art. 27. ita loquitur: *Damus præ-*

pradixit octavo capite, Antichristum fore Regem impudentem facie; hoc est, sicut Hebraeus habet, potentem speciebus, pompis, & carimoniis externorum operum, extincto interim spiritu fidei, sicut vidimus impletum tot religionibus, ordinibus, collegiis, ritibus, vestibus, gestibus, aedificiis, statutis, regulis, observantiis, et numerum nominum eorum sex recites. Atque has easdem Antichristi, ut ipse loquitur, facies, enumerat, & fulissimè explicat in lib. contra Ambrosium Catharinum de visione Danielis.

Sed hoc Lutheri argumentum in tribus peccat. PRIMVM in ipso fundamento. Nam verba Hebræa פנים על פנים ad verbum sonant, Robustus facie, & phrasi Hebraica significant hominem perfrictæ frontis, qui non nouit erubescere. Nam in primis ita verterunt LXX. ἀναδύς ἀεγώπρω inuerecundus facie: Ita Hieronymus vertit: Ita Theodoretus legit: Ita ex Rabinorum regulis explicat FRANCISCVS VATABLVS: Fortis facie, inquit, est qui non erubescit, & quem non pudet.

Denique idem colligitur ex verbis similibus Ezech. 3. Domus Israël attrita fronte est, & duro corde; ecce dedi faciem tuam valentiorē faciebus eorum, & frontem tuam duriorē frontibus eorū. Vbi in Hebræo est: Domus Israël robusti fronte sunt, & dedi faciem tuam robustiorē faciebus eorum. Quæ non habent alium sensum quàm istum (ut Hieronymus rectè explicat) illi quidem impudentes sunt, sed tu non cedas impudentiæ illorum: etsi illi audacter & sine pudore faciunt mala; tu audacter, & sine pudore reprehendas. Quæ cum ita sint, videat Lutherus ne ipse impudens facie sit, si suam interpretationem Rabinis, Theodoro, Hieronymo, LXX. interpretibus, & ipsi Ezechieli anteponere velit.

SECUNDO peccat Lutheri argumentum, quia ex hac sententia, quidquid tandem significet, non rectè colligitur, Papam esse Antichristum. Nam etiamsi constaret, Antichristum futurum potentem in pompis & carimoniis externis, non tamen continuò colligi posset, esse Antichristum quicumque est potens in pompis & carimoniis externis. Nam, ut Dialectici docent, ex particularibus affirmatiuis nihil colligitur; alioqui etiam Moses fuisset Antichristus, qui tot carimonias in Exodo & Leuitico instituit, ut vix earum numerus iniri pos-

fit. Et cum ibidem de Antiocho, & in eius figura de Antichristo dicitur, illum fore intelligentem ænigmatum; si ratio natio Lutheri valeret, sequeretur eos omnes qui ænigmata solvere possent, esse Antichristos. Quod certè falsum, & ridiculum est.

TERTIO peccat in eo, quod Pontifici Romano tribuit institutionem omnium ordinum, & cærimoniarum Ecclesiarum; cum tamen constet, plurimas earum non à Pontifice Romano, sed ab aliis sanctis Patribus institutas. Nam Ecclesia Græca semper habuit, & adhuc habet, monasteria, ritus, obseruationes, cærimonias, quas à sanctis Basilio, Pechomio, & ceteris Græcis Patribus, non à Romano Pontifice acceperant. Vide libros Cassiani de institutis renunciatorum, & S. Basilij constitutiones. In Occidente quoque S. Benedicti, S. Romoaldi, S. Brunonis, S. Dominici, & S. Francisci ordines à Papa quidem approbati, sed ab illis sanctis viris Spiritu sancto docente excogitati & instituti sunt: Ut si eiusmodi ordines ad Antichristi faciem pertineant, potius sancti illi Patres Antichristi dicendi sint, quàm Papa.

Adde vltimò, verba Danielis nulli hominum (vero Antichristo suo tempore reuelando excepto) aptius concurrens, quàm Luthero. Ipse enim supra omnes impudens factus, nam Presbyter & Monachus palàm vxorem sanctimoniam duxit, cuius rei nullum exemplum in tota antiquitate demonstrari potest. Item mendacia sine vlllo numero scripta, quæ à multis annotata, & literis prodita sunt. Scribit Iohannes COCHLAÆVS in actis Lutheri anni M. D. XXIII. à quodam notata, ex vno Lutheri libro, mendacia 50. Ab alio quodam eundem Lutherum conuictum mendaciorum 874. Quæ illis denique impudentia illa fuit, cum in libro contra Bullam Leonis X. idem Lutherus excommunicare ausus est Pontificem suum, cum vniuersa Ecclesia, quæ illi adhæret? Quis unquam audiuit, à Presbytero Episcopum excommunicari potuisse.

Exhorruit quondam Chalcedonense Concilium Dioscori audaciam, qui in Concilio Ephesino II. præsidens, Leonem Pontificem excommunicare præsumperat: At quæ comparatio esse potest inter Dioscorum, Patriarcham secundæ sedis, in Concilio generali præidentem, & Lutherum simplicem Mona-

Monachum in suo cubiculo scribentem? Sed iam Luthero dimisso ad Melanchthonem veniamus.

CAPVT XIX.

Refutantur nuga Synodi Smalchaldicæ Lutheranorum.

EXSTAT libellus de potestate & primatu Papæ, seu regno Antichristi, nomine Synodi Smalchaldicæ editus, qui quidem Melanchthonis mihi esse videtur; sed cuiuscunq; sit, nihil nisi verba, & inanem iactationem habet: *Constat*, inquit auctor libri, Romanos Pontifices cum suis membris defendere impiam doctrinam, & impios cultus, ac planè nota Antichristi competunt in regnum Papæ, & sua membra. Hactenus propositio, nunc probationes audiamus: Paulus enim ad Thessalonicenses describens Antichristum, vocat eum aduersarium Christi, extollentem se super omne quod dicitur, aut colitur Deus, sedentem in templo tanquam Deum. Loquitur igitur de aliquo regnante in Ecclesia, non de Regibus Ethnicis; & hunc vocat aduersarium Christi, quia doctrinam pugnantem cum Evangelio excogitaturus sit, & is arrogabit sibi auctoritatem diuinam.

Melanchthon

Quamquam hæc omnia, etsi vera essent, parum nobis officerent: peto tamen quo fundamento nititur hæc interpretatio? Paulus apertè dicit, Antichristum seipsum eleuaturum supra omnem Deum, & in templo sessurum, non vt Regem, non vt Episcopum, sed planè vt Deum; & hoc idem disertis verbis affirmant Chrysostomus, Ambrosius, & ceteri huius loci veteres interpretes. Quo iure igitur vos sine teste, & sine ratione affirmatis Antichristum esse eum, qui sedet in templo non vt Deus, sed vt Episcopus; & aded non se effert super omnem Deum, vt non solùm Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum adoret, sed etiam coram omni populo sese prosternat ante Sacramentum Eucharistiæ, ante sepulcra Apostolorum & Martyrum, ante crucem, & imagines Christi & Sanctorum, quæ vos ipsi, licet impiè, Deos alienos, & idola appellare soletis? Sed videamus hoc ipsum quemadmodum accommodetis ad Papam.

PRIMUM autem constat; Papam regnare in Ecclesia, & pretextu Ecclesiastica auctoritatis, & ministerij sibi hoc regnum constituisse. Pretextit enim hac verba: Tibi dabo claves.

Regnare Papam in Ecclesia, vos quidem dicitis, sed non probatis. Nos verò contrarium nullo negotio demonstrare possumus. Nam qui regnat, superiorem in regno suo non agnoscit; Papa verò Christi Regis vicarium se, & famulum profiteretur. Et quamvis in tota domo Dei, atque in vniuerso Christi regno amplissima potestate utatur; ea tamen potestas non excedit Oeconomij, ac serui conditionem. Nam & Moses (vt Paulus ait ad Hebr. 3.) *Fidelis fuit in tota domo Dei, sed tanquam famulus*; Christus autem tanquam filius in sua. Sed pergite.

DEINDE, doctrina Papa multipliciter pugnat cum Evangelio, & arrogat sibi auctoritatem diuinam tripliciter. PRIMUM, quia sumit sibi ius mutandi doctrinam Christi, & cultus à Deo institutos, & suam doctrinam, & suos cultus obseruari vult tanquam diuina.

Hoc item dicitis, & non probatis; neque solum id nobis falsum, sed mendacium etiam impudentissimum esse videtur. Nec enim ignoratis, in Ecclesia Catholica, omnium ore doceri, Christi doctrinam, & cultus non posse ab villo homine, sed nec ab villo etiam Angelo mutari; nec vnquam tantum nos & vos quæstio fuit, an debeat credi, aut fieri quod Christus docuit, aut iussit: Sed vos ne, an nos melius Christi doctrinam, & præcepta interpretemur. In qua quidem quæstione vos nihil ferè aliud afferre soletis, quam vestram ipsorum interpretationem; nos verò Patrum consensum, & Catholice Ecclesiæ, vel decreta, vel consuetudines. Nec enim (vt vos falsò iactatis) Patrum consensus atque Ecclesiæ decreta & consuetudines, verbo Dei opponimus; sed interpretationi & iudicio vestro. Sed audiamus secundam probationem.

SECUNDO, quia sumit sibi potestatem non solum ligandi, & soluendi in hac vita; sed etiam sumit sibi ius de animabus post hanc vitam.

Et hoc dicitur, sed non probatur. Nec enim Summus Pontifex ius sibi in animas defunctorum sumit. Cùm non ex auctoritate illas à peccatis vel pœnis absoluat, sed solum per modum suffragij preces, atq; opera bona fidelium viuorum

cum illis communicet. Prodesse autem defunctis viuorum preces & eleemosynas, ac præcipuè Missæ sacrificium, omnes veteres docent. De qua re cum nos alibi fusè disputauerimus, hoc loco vnum Augustini testimonium annotasse sufficiet. Igitur serm. 34. de verbis Apostoli ita loquitur AVGVSTINVS: *Orationibus Verò sancta Ecclesia & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuari. Sed pergite.*

TERTIO, quia Papa non vult ab Ecclesia, aut ab alio iudicari, & aufert suam auctoritatem iudicio Conciliorum & totius Ecclesie. Hoc autem est se Deum facere, nolle ab Ecclesia aut ab illo iudicari.

Hic quoque duo dicuntur, quæ non probantur. Nam imprimis, quibus Scripturis, quibus Conciliis, qua ratione probatis, debere Papam à Conciliis, vel Ecclesia iudicari? Nos enim legimus (vt alia prætermittam, quæ libro superiore satis disputata sunt) Petro dictum à Christo, Ioan. 21. *Pasce oves meas*; nec dubitari posse credimus, oves à pastore regendas, & iudicandas esse, non pastorem ab ouibus. Illud etiam legimus Lucæ 21. eidem Petro dictum: *Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quæ constituit Dominus super familiam suam?* Quo loco videmus œconomum quædam toti familiæ Christi præpositum, certè vt eam regat, non vt regatur ab ea.

Ac ne fortè obiiceret aliquis; quid si œconomus ille fuerit malus, à quo tandem iudicabitur, si omnibus præest, nulli subiicitur? Propterea subiicit Dominus continuò: *Quod si dixerit seruus ille in corde suo, moram facit Dominus meus venire, & ceperit percutere seruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: Veniet Dominus serui illius in die qua nò sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet.* Auditisnè quis iudex sit mali illius œconomi, quem constituit Dominus super familiam suam? Non enim ait Christus, à Concilio iudicetur, sed *veniet Dominus in die qua non sperat*, & quæ sequuntur. Itaque sibi Dominus seruat serui illius iudicium, quem super vniuersam familiam suam ipse constituit; proinde non aufert Papa auctoritatem suam iudicio Conciliorum, & totius Ecclesie, cum ab eo se iudicari non patitur. Non enim auferri potest quod nunquã est datum. Sed neque Concilia ritè congregata id sibi vnquã

assumpserūt, vt extra casum hæresis, in Pontificem summam sententiam dicerent. Sed de hac re satis multa suo loco.

ALTERVM quod dicitis, & non probatis, illud est, hoc esse Deum se facere, nolle ab Ecclesia aut ab vlllo iudicari. Nam cum (*ab vlllo*) dicitis, sine dubio ab vlllo homine intelligitis, nec enim ignoratis, Pontificem à Christo iudicandum se esse, & credere, & profiteri. Quo pacto autem se facit Deum, qui iudicandum se esse à Deo credit?

Deinde reges terræ certè iudicem in terris quoad res politicas attinet nullum agnoscunt; & sententia vestra, qui Episcopos coactiua potestate spoliatis, nec in Ecclesiasticis rebus verum aliquem iudicem habent. Num igitur tot erunt Dij, quot sunt Reges? Non existimo ita vos insanire, vt hoc dicatis. Restat igitur, vt verum non sit, qui à nullo homine iudicari velit, eum continuò Deum se facere.

POSTREMO additis; *hos tam horribiles errores, & hæc impietatem defendit summa sanctitas, & interficit dissidentes.*

Hic verò quàm impudenter mentiamini vel ex hoc vobis cognoscere potestis, quod ego ipse qui hæc scribo palam assero, idque in ipsa vrbe Roma (& Pontifice non ignorante) non licere Pontifici mutare Christi doctrinam, aut cultum, neque cultus novos instituere, qui habeantur pro diuinis, qui cum Euangelio vlla ratione pugnent; & tamen ab ipso non modò non interficior, sed nec aliquid molestiæ patior. Nimirum probè nouit Pontifex me vera dicere, vos verò mentiri. Quemadmodum etiam paulò post cum additis: *Doctrina de penitentiâ prorsus deprauata est à Papa, & à suis membris; docet enim remitti peccata propter dignitatem nostrorum operum; Item, nusquam docent, quod gratis propter Christum remittantur peccata.* Quæ sanè non sunt nostra dogmata, sed vestra mendacia. Nec enim id nos docemus, sed contrarium omnino, vt Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. 6. 7. & 8. apertè testatur.

Sed de his satis. Transeo ad Caluinum.

CAPVT XX.

Refelluntur Caluini mendacia.

HITVR IOANNES CALVINVS explanans lo-
cum Apostoli 2. Theff. 2. *Qui extollit se super omne
quod dicitur Deus. Multa quidem dicit, & magna
pompa verborum, sed nihil ferè probat: Significa-
uit, inquit, Paulus his verbis, Antichristū sibi rapturum qua
vnius Dei propria sunt, Et supra omne diuinum numē se effe-
rat, Et tota religio totusq; Dei cultus sub eius pedibus iaceat.*
Et infra: *Nunc quisquis e Scriptura edoctus erit, quanam Deo
maximè sint propria; Et ex aduerso intuebitur quid sibi Papa
Esurpet, etiamsi puer sit decennis, non multum laborabit in
noscedo Antichristo. Magnifica verò pollicitatio.*

Caluini.

Sed audiamus quibus tandē rationibus demonstrat, quod
proposuit. Forrè enim eiusmodi erunt, vt pueri etiam decen-
nes non multum laboraturi sint in iis dissoluendis: *Scriptura
pronunciat, Deum vnicum esse legislatorem, Esai. 33. & 22. qui
seruare potest, Et perdere, Iacobi 4. & 12. Vnicum Regem, cuius
officium est verbo suo regere animas, eundem facit omnium
sacrorum auctorem: Iustitiam Et salutem ab vno Christo pe-
tendam docet, modum simul Et rationem assignat. Nihil ho-
rum est quod non sui iuris Papa esse asserat: suum esse gloria-
tur ligare quibus visum est legibus conscientias, Et aternis
penis subiicere. Sacramēta pro libidine sua vel nona instituit,
vel quæ à Christo instituta erant, corrumpit, Et vitiat, immò
penitus abolet, Et in eorum vicem substituat quæ sinit ipse
sacrilegia: Media consequenda salutis aliena prorsus à doctri-
na Euangelij comminiscitur: Totam deniq; religionem pro suo
nutu mutare non dubitat. Quid, obsecro, est se efferre supra o-
mne quod numen reputatur, si hoc Papa non facit?*

puerij decennis

Nōne bene dixeram multa dici à Caluino, parum, aut
nihil probari? Nam quod Papa gloriatur suum esse ligare,
quibus visum fuerit legibus conscientias, quod Sacramenta
noua instituat, quod aboleat vetera, quod media ad salutem
comminiscatur aliena à doctrina Euangelij, quod omnem
religionem mutet: dicit quidem Caluinus, sed non probat.
sin autem dicere, apud eum probare est: pari ratione inficiari,
refutare esse debbit.

Certè

Certè quotquot Catholici sumus, & Romano Pontifici Christi Vicario obedimus, liberè dicimus, & sine ulla eius iniuria dicimus; non licere ei quibusvis legibus; hoc est, etiam perniciosis, & iniquis homines ligare; nec Sacramenta noua instituire; nec instituta à Christo corrumpere, vel abolere; nec media comminisci ad salutem, aliena à doctrina Evangelij; nec religionem Christianam peruertere, vel immutare. Id verò eo libentius dicimus, quod scimus eum quoque sentire, ac dicere. Nam si non ita sentit, si putat sibi licere leges iniquas condere, Sacramenta noua instituire, vetera abolere, & alia eiusmodi facere; quomodo patitur, nos ita loqui, qui tamen in eius potestate sumus, & non in angulo nascio quo, sed in ipsa vrbe Roma, eo sciente & volente, docemus?

Sed, inquit, non dicit Papa sibi ista licere, sed tamen in ipsa & factis sibi licere contendit. Proberur igitur aliquid horum fecisse. Nam alioqui assumere quod probandum erat, quod quidem solenne aduersariis est, petitio principij à Dialecticis vocatur.

Porrò duo illa loca Esai. 33. & Iacobi 4. quæ sola CALVINVS protulit, sententiæ nostræ nihil omnino officiant. Nam quod Esaias & Iacobus dicunt: *Vnum esse Regem, Iudicem, & Legislatorem nostrum*; certè nõ pugnat cum verbis illius Proverb. 8. *Per me reges regnant, & legum conditores iustitiam faciunt*. Et cum illis, Psalmi 2. *Et nunc reges intelligite, erubescite qui iudicatis terram*. Et cum aliis sexcentis eiusdem generis locis. Non igitur Esaias & Iacobus quocunque modo unicum Regem, Iudicem, & Legislatorem Deum faciunt; sed ea tantum ratione, quod solus ipse ita sit Rex, & Iudex, & Legislator, vt nulli rationem reddere debeat; à nullo pendeat; auctoritate propria, id est, non accepta ab alio regnet, & iudicet, ac leges ferat; ac denique quod solus ipse possit, etiam quoad executionem, perdere, & saluare,

vt Iacobus ait. Nihil enim horum aut
Papæ, aut aliis Principibus
tribuimus.

CAPVT XXI.
Refelluntur mendacia Illyrici.

I AM ILLYRICVS in libro quem scripsit aduersus primatum Papæ: *Sed, inquit, inter alia argumenta nobis illud firmissimum esse debet, quod verissime & clarissime hoc tempore à plurimis probatum est; Papam docere, & defendere impiam doctrinam, & esse ipsissimum Antichristum, cuius rei rationes hic repetam. Ioannes prima secundo defuit, Antichristum esse eum, qui negat Iesum esse Christum. Id planè Papa facit, nò verbis, sed re. Nam Meschias Hebraicè, Græcè Christus, est persona diuinitus Missa, ut sit populi Dei perpetuus Sacerdos & Rex. Sacerdotis officium est docere, orare, & sacrificare: sed Regis est regere, & defendere. Hæc ille.*

Audiamus nunc quomodo probet Papã hæc officia Christo eripuisse, & quæ testimonia, quas rationes adferat. Sed, ni fallor, sola verba inania audiemus. Sic igitur pergit: *Adimit ergo Papa Christo sacerdotium: Nam non solum dilectum filium vult audiri, sed magis se, suosque Pseudoapostolos, aliud Euangelium adferentes. Item, quia multos alios mediatores in cælo nobis pro Christo substituit, qui pro nobis coram Patre intercedant, neglecto Christo seuero iudice. Item, quia infinitos sacrificulos pro Christo substituit, qui generi humano Deum placent; ad quos dicit à Christo per Petrum sacerdotium translatum esse. Denique, quia per merita suorum spiritualium, sanctorumq; nos saluari vult.*

En quam clavis Scripturarum testimoniis Illyricus nos conuincit. Quid si hæc omnia merè esse mendacia demonstramus? Nam ubi, queso, legistis, Papam velle magis se, quam Christum audiri? Negamus, probate. Nos enim contra videmus à Papa summum honorem Scripturis deferri, & pro hæreticis haberi qui aduersus Scripturam aliquid docuerint. Deinde, nonne mendacium est clarissimum quod Papa mediatores pro Christo substituerit, & illos velit pro nobis ad Patrem intercedere Christo neglecto? Nonne Litaniam nostram ita incipiunt, Kyrie eleison, Christe eleison? Nonne omnes omnino Ecclesiam nostram preces, quas in Missa, & officio Ecclesiastico legimus, ad Deum diriguntur, & per Christum Do-

minum

minum nostrum terminantur? Nonne Christi mediationem & intercessionem agnoscimus, cum, quidquid à Deo petimus, siue à Sanctis pro nobis peti cupimus, id totum per Christi meritum petamus? Nec enim Sanctos Dei, aut Christi locos habemus; sed id ab eis petimus, ut suas preces cum nostris precibus coniungant, ut hoc modo facilius, quidquid volumus, à Deo per Christum impetremus.

Pari ratione mendacium est, quod Papa sacrificulos pro Christo substituerit; necnon quod sacerdotium Christi per Petrum ad sacrificulos translatum dicamus. Nec enim aliquid horum probatis, aut probabitur unquam. Nec dubium esse potest, quin si aliquid haberetis, in medium adferretis. Id verò est, quod nos dicimus; Christum, qui est sacerdos in æternum, & semper vivit ad interpellandum pro nobis, semel quidem seipsum Deo in hostiam placationis per mortem crucis obtulisse: Nunc verò per manus sacerdotum iterum æque iterum in mysterio se offerre.

Et quemadmodum cum multi hoc tempore baptizant, verum tamen est quod legimus, Ioan. I. *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Non enim translatum est officium baptizandi à Christo ad sacerdotes, sed ipse est qui per ministerium sacerdotum semper baptizat: sic etiam tametsi multi sacerdotes hodie Christum in tremendis mysteriis offerant, ipse tamen est primarius sacerdos, & verè summus Pontifex, qui per ministerium omnium sacerdotum semetipsum offert: *Non sunt, inquit CHRYSOSTOMVS homil. 83. in Matth. humane virtutis hæc opera. Qui tunc in illa cæna consecrati, nunc quoque operatur, ipse perficit: ministrorum nos ordines tenemus.*

Sed libenter à te discerem, Illyrice, cum omnes omnino veteres Scriptores, tum Græci, tum Latini sacrificij Eucharistiæ, & sacerdotum Christianorum mentionem faciunt, quod nemo negat nisi qui non legit: Cur tandem soli Pontifici Romano hoc tribuas, quod sacerdotium Christi in sacrificulos transfulerit? sed pergamus ad cetera.

Quod postremo loco addis: *Per merita suorum spiritualium, sanctorumque nos salvari vult.* Insigne quoque mendacium est. Alioqui profert locum, ubi Papa hoc dixerit: *Nos enim per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus salvari, quem-*

quemadmodum & Patres saluati sunt, vt S. Petrus ait Act. 15. Nec alium agnoscimus Saluatorem nisi Iesum, & hunc crucifixum; qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, 1. Timoth. 1.

Porro Sanctorum merita & preces suo etiam modo nobis prodesse, negare non potest, nisi qui nescit, aut non credit inter membra corporis Ecclesie communicationem & connectionem esse. De qua re cum nos alibi tractauerimus, duo solum testimonia hoc loco addidisse sufficet. Igitur S. Augustinus q. 149. in Exodum: *Vt eo modo, inquit, admoneremur, cum merita nostra nos grauassent, ne diligamur à Deo; releuari nos apud eum illorum meritis posse, quos Deus diligit.* Ac rursum lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 27. aliquoties repetit, nonnullos Sanctorum meritis indulgentiam adipisci; atque hoc significatum esse à Domino, cum ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Lucæ 16. *Sicut autem* (inquit S. Leo serm. 1. de natali Apostolorum) *& nos experti sumus, & nostri probauere maiores, credimus, atq; confidimus, inter omnes labores istius vite ad obtinendam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adiuuandos, vt quantum propriis peccatis deprimimur, tantum Apostolicis MERITIS erigamur.* Hæc ille.

Et quamuis non solemus ita loqui, vt Illyricus dicit, per merita videlicet spiritualium nos saluari: tamen si quis ita loqueretur, atque id solum significare vellet, meritis Sanctorum ad salutem per Christum obtinendam aliqua ratione nos iuari, non magis reprehendi posset, quam Apostolus Paulus, qui 1. Cor. 9. ait. *Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos.* Et Apostolus Iudas, qui similiter loquitur, cum ait: *Hos quidem arguite iudicatos, illos vero saluate de igne rapientes.* Atque hæc de sacerdotio Christi.

Pergit Illyricus: *REGNUM porro Christo aufert, quia in terris vult ipse esse caput Ecclesie: in cælo vero alios opitulatores, & seruatores nobis constituit, ad quos in miseris nos confugere iubet.* Negat ergo Papa, Iesum esse Christum.

Hic primum illud quæro, vbinam Papa, aut vllus Catholicorum, seruatores sanctos appellauerit. Deinde illud addo: si asserere, se caput Ecclesie esse sub Christo, vt eius vicarium

& mi-

& ministrum, quod Papa facit, est negare Iesum esse Christum, cur eadem ratione quicumque se Proregem, aut gubernatorem provinciae alicuius esse affirmat, non continuo cesset negare Dominum suum esse Regem?

Denique si ad Sanctos, tanquam opitulatores in tribulatione confugere, est negare Iesum esse Christum; quomodo, quod so, Paulus non negavit Iesum esse Christum, cum ait ad Romanos 15. *Obsecro vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per caritatem sancti Spiritus, ut adiuvetis me in orationibus pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Iudaea?* Quomodo magnus BASILIVS non negavit Iesum esse Christum, cum in oratione de XL. martyribus, ita loquutus est: *Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat; Quod rursum latatur, hos oret: Ille ut a malis liberetur; Iste ut carere in rebus latis?* Omitto ceteros Patres; vereor enim, ne licet excutiamus, nullum inueniamus qui non negauerit Iesum esse Christum.

Pergit Illyricus: DANIEL cap. II. *Antichristum plurimum notis insignit. Primum, inquit, faciet quod solet: faciet sicut Papa quod ei libet.*

At S. Daniel cum ait de Antichristo, *faciet quod solet*, significare vult ab Antichristo nullum omnino superiorum agnoscendum, ac ne Deum quidem. Sic enim sequitur: *Et habitabit aduersus omnem Deum.* Itaque Antichristus cum Dei lege, & imperio posthabito, pro arbitrio suo viuet, quod certe Papa non facit, quippe qui Dei lege se constringit, & Christum iudicem & superiorem agnoscit.

Constitetur, inquit Illyricus, id ipsemet dist. 40. si Papa ueniat animas secum in infernum traheret, tamen nemo daret ei dicere quid facis? Et glossa, inquit, Papa est pro ratione salutis.

Canon, qui incipit, *Si papa*, non est (vt falsò Illyricus dicit) alicuius Romani Pontificis, sed S. Bonifacii Episcopi Moguntini, Apostoli Germanorum, & Martyris: qui quidem non negat Pontificem summum, si malè vixerit, esse corripiendum atque admonendum ex fraterna caritate; sed negat, posse atque qui ex auctoritate, ac iudicari, cum sit ipse omnium hominum iudex. Qui etiam Bonifacius in iis verbis, quæ canonem illum antecedunt (vt videre est in noua editione decreti) Romanam

manam Ecclesiam disertis verbis CAPVT omnium Ecclesiarum appellat; & à Romani Pontificis incolumitate totius Ecclesie salutem, post Deum, pendere affirmat.

Quæro igitur ab Illyrico, vera sitne S. Bonifacii Germanorum Apostoli sententia an non? Nam si vera non est, cur nobis obiicitur? Si vera est, cur non recipitur? Dicam id ipsum planius: si vera non est ea sententia, non igitur verum est, Pontifici plurimas animas secum ad inferos trahenti non posse dici; quid facis? Si vera est, igitur verè caput est Romanus Pontifex omnium Ecclesiarum, & cunctos iudicaturus, à nemine est iudicandus. Quare desinat Illyricus iam canones allegare, qui nihil ei prodesse possunt. Quod ad glossam attinet, sciat Illyricus, eam vel ab ipso Pontifice, tãquam falsam, esse sublatam in noua editione decreti; vel nunquam in decreto fuisse. Ego certè eam reperire non potui.

Pergit Illyricus: SECVNDO (Daniel) dicit, quod se eleuabit supra Deum. id fecit (Papa) & ex præcedentibus apparet. Item quia vult se audiri plusquam Deum blasphemansq; Vociferatur: Scripturam esse fontem omnium hæresum & schismatum, ambiguam & obscuram, &c.

Atqui oportuerat fideliter Danielis verba referre. Non enim ille ait: Eleuabit se supra Deum, sed eleuabitur aduersus omnem Deum. Et infra: Nec quèquam Deorum curabit, quia aduersum &niuersa consurget. Quæ nota clarissimè demonstrat, Papam nihil habere commune cum Antichristo. Nam Antichristus nullum Deorū curabit; Papa verò vnum verum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, colit. Neque id solū facit, sed etiam (si vobis credimus) tot Deos palam adoratur, quot sunt in cœlis Sancti, in terris imagines, sub terram reliquiæ.

Iam verò quod addis: Papam Vociferari, Scripturam esse fontem hæresum & schismatum. Ego certè in nullius vnquam Papæ scriptis legi, sed Lutheri tui verbum esse audio, Scripturam esse librum hæreticorum. Lutherus præfatione historiae, quæ contigit in Stasfort anno 36. Quod quidem verbum si rectè accipiatur, non video cur meritò reprehendatur. Nam sanctus quoque HILARIUS in libro de Synodis extremo demonstrat, plerasque hæreses ex diuinis literis malè intellectis esse natas. Et TERTULLIANVS in libro de præscriptione

eee

magis

magis audacter: *Nec periclitator*, inquit, *dicere ipsas quoque Scripturas sic esse ex Dei voluntate dispositas, ut hæreticæ materias subministrarent, cum legam; Oportet hæreses esse, quæ sine Scripturis esse non possent.*

Porro ambiguas, & obscurissimas in plerisque locis Scripturas esse; non solum Papa verissimè docet, sed omnes etiam veteres Patres: atque ad eum ipse Lutherus, vellet nollet id teri coactus est, cum præfatione in Psalmos in hunc modum scripsit: *Nolim ab illo id de me præsumi, quod nullus ad præstare potuit sanctissimorum, & doctissimorum; id est, præteritum in omnibus suo legitimo sensu intelligere & docere. Non est aliquos & eosdem ex parte intellexisse. multa sibi referunt spiritus, quo nos semper discipulos habeat; multa solum ostendit; & alluciat; multa tradit, & afficiat.* Et infra: *Scilicet impudentissima temeritatis eum qui audeat profiteri, non Scripturæ librum à se in omnibus partibus intellectum.* Nam quoque Lutherus in lib. de Conciliis, & Ecclesia pag. 12. *Nonne aperte fatetur, se magno sudore veram, & germanam Scripturæ sententiam quaesivisse? Denique tot Scripturæ versiones, tot interpretationes, tot sectæ diversissimæ apud aduersarios, quid aliud clamant, quam Scripturam esse ambiguam, & obscuram?*

TERTIO (Daniel) dicit quod ei (Antichristo) prospiciet, donec finiatur ira Dei. oppressit Papa, & voluit tyrannide, & impietate tum politias plurimas, tum etiam numeras Ecclesias.

Et hoc qua ratione, quo auctore probatis? Potestis necesse, quas politias, quas Ecclesias Pontifex Romanus oppresserit? quid si nos contra demonstramus, huic terræ necesse Antichristi, notam planè contrariam, Papæ convenire? Nam ab eo tempore, quo per vos Papa Antichristus esse cepit, non modò non crevit eius imperium, sed semper magis, ac magis decrevit. LEONIS magni tempore; id est, annis centum quinquaginta antequam Antichristus vestra sententia nasceretur, Papa Romanus pluribus Gentibus præsidebat, quam sese Romani Imperij fines extenderent. Sic enim scribit idem LEO serm. i. de natali Apostolorum: *Per sacram B. Petri sedem caput orbis effecta (Roma) latius præsidet religione diuina, quam dominatione terrena. Quamuis enim multis annis*

Luth. in libro de Conciliis et Ecclia

Victoriis ius imperij tui, terra mariq; protuleris; minus tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quam quod pax Christiana subrexit. Et PROSPER in libro de ingratis:

Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.

At postea, Antichristo, (vt vos vultis) regnante, paulatim amisit Romana sedes Africam penè totam, Asiæ maximam partem, Græciam vniuersam. Nostri verò temporibus, quibus vos Antichristum maximè furere vociferamini, tam prosperè illi omnia successerunt, vt magnam Germaniæ partem amiserit, Suetiam, Gothiam, Noruegiam, Daniam vniuersam, bonam Angliæ, Galliæ, Heluetiæ, Poloniæ, Boëmiz, ac Pannoniæ partem. Itaque si prosperè agere, nota est Antichristi; non Papa, qui tot prouinciis exutus est, sed Lutherus, qui prædicatione carnalis libertatis tot populos seduxit, & tam prosperè egit, vt ex priuato Monacho totius Germaniæ Propheta & quasi Papa quidam euaserit, Antichristus meritò dici potest. Sed perge.

*vt Romanus pons apud
fuit regis Antichristi.*

QUARTO (Daniel) dicit eum non curaturum Deum suorum Patrum. Hoc de Papa verè dici, superius in loco Ioannis clarè probauimus. Et nos eodem in loco idipsum clarius reprobauimus. Perge igitur ad alia.

QUINTO, dicit non curaturum amorem mulierum: quod Papa fecit tum præcipiendo suis cælibatum, tum per suas sodomiticas libidines.

Hic omitto dicere de temeritate vestra qua quidlibet pronunciare audetis, parum pensi interim habentes, possint ne probari quæ dicitis, an non possint. Illud non omittam, verba Danielis etiamsi in textibus Græcis ita sonent, vt vos dicitis, tamè ex Hebraico fonte in contrariam planè sententiam à sancto Hieronymo esse translata: sic enim ille vertit; *Et erit in concupiscentiis feminarum.* Et quamuis verba Hebraica *עַשְׂיָהּ בְּזֵל הַמְּרָה* solum significant in concupiscentia foeminarum, & non habeant vllum verbum adiunctum, quo intelligi possit, vtrum erit aut non erit Antichristus in concupiscentiis foeminarum: duæ tamen coniecturæ sunt, quæ versionem S. Hieronymi probabiliorem faciunt.

*vt in concupiscentiis in gratia
traxit hinc.*

VNA, quod constet Antiochum, de quo ad literam Daniel loquitur, & qui Antichristi figuram gerebat, valde addictum amoribus fœminarum fuisse: *Antiochus*, inquit Hieronymus in comment. huius loci, *luxuriosissimus fuisse dicitur, & tantum dedecus per stupra, & corruptelas venisse regni iestatis, ut mimis quoque, & scortis publicè iungeretur, & libidine suam populo prasente compleret.* Quod cum ita sit, quo modo credibile est de tali Rege Danielem dicturum fuisse, concupiscentiis fœminarum non erit?

ALTEA coniectura est, quod cum Antichristus Iudæi Messias futurus sit, & Iudæi præter cetera bona, vxorum multitudinem à Messia suo expectent; non est vlllo modo probabile, Antichristum aut imperaturum, aut laudaturum celebratum.

Addo postremò, quod si nota est Antichristi cœlibetiam indicere sacerdotibus; non solum Papa, sed omnes veteres Patres, & ipsi etiam Apostoli, Antichristi quidam erunt. Nam (vt cetera prætermittam quæ suo loco adferentur) audi quod dicant Patres Concilij II. Carthaginensis, can. 2. *Omniaque placet, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui Sacramenta contrahant, pudicitia custodes etiam ab vxoribus se abstineant; ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruari iussit, nos quoque custodiamus.* Sed perge.

SEXTO dicit (Daniel) quod colet Deum Maozim, id est auro, & argento, quod fecit, dum totam pietatem in excolat, ut multa, magnaque, templa splendide extructa, omnique preciosis ornamentis niteant, cantuque, reboent.

De Deo Maozim supra multa dicta sunt, vbi ostendimus, Deum Maozim, aut ipsum Antichristum esse, aut ipsum Diabolum, quem occultè Antichristus colet. Sed videtur mihi noster Illyricus Iesum Christum facere Deum Maozim: que sanè intolerabilis blasphemia est. Nam templa omnia, que splendide extruuntur, & auro, atque argento à Romanis Pontificibus exornantur, Christo Deo sacrari, ac dicari nemo est qui nesciat. Igitur, si qui eiusmodi templis colitur, is est Deus Maozim, quis non videt, Christum ipsum esse Deum Maozim? Neque verò templorum extructio atque ornatus, ab anno 666. cœpit, quo anno aduersarij Antichristum apparuisse volunt; sed ante hoc tempus annis fermè trecentis.

Audi

Audi EVSEBIUM ex versione Ruffini lib. 9. historiae Ecclesiasticae cap. 10. *Ex quo aderat cunctis velut diuino munere infusa latitia, maxime videntibus ea loca, quae paulo ante impiis tyrannorum machinis fuerant destructa, rediuisa constructione clariora, & celsiora consurgere, templaque excelsa pro humilibus conuenticulis eleuari.* Audi CYRILLUM Hierosolymitanum catechesi 14. *Isti qui nunc sunt Reges, pietatis ergo, argento induentes & auro sanctam hanc Ecclesiam Resurrectionis, in qua nunc sumus, extruxerunt, & argenteis monumentis splendidam effecerunt.*

Vide praeterea, si libet, de templorum Christianorum magnificentia, & splendore sacrorum vasorum Ecclesiae, Eusebium lib. 3. & 4. de vita Constantini, Gregorium Nyssenum in oratione de sancto Martyre Theodoro, Gregorium Nazianzenum orat. 1. in Iulianum, Chrysofomum homil. 66. ad populum Antiochenum, Cyrillum Alexandrinum libro de recta fide ad Reginas, Damalum in vita sancti Syluestri, Ambrosium lib. 2. de officiis, cap. 21. Hieronymum in comment. cap. 8. Zachariae, Augustinum in Psalm. 113. Paulinum Natali tertio sancti Felicis, Prudentium in hymno de sancto Laurentio, & Procopium in libro de aedificiis Iustiniani. Hi certe omnes ante tempora Antichristi floruerunt, & tamen ea testantur fuisse sua quisque aetate aedificia, & ornamenta templorum Christianorum; vt ea quae nunc cernimus, cum illis nullo modo comparari possint.

SEPTIMO dicit Daniel fore, *vt Antichristus ditet suos socios; id Papa fecit.*

Scilicet valde ditauit Ioannem Eckium, Ioannem Cochlaeum, Ioannem Roffensem, Latomum, Driedonem, Tapperum, Petrum à Soro, & alios tam multos doctissimos viros; qui cum dies & noctes laborarent vt vestros furores comprimerent, ne obolum quidem vnquam à Romano Pontifice acceperunt: quanquam neque ipsi mercedem ab homine expectabant, qui pro Dei gloria potissimum laborabant. Quod si Romanus Pontifex opulenta sacerdotia Cardinalibus & Episcopis attribuit, non tam ipse eos ditare censendus est, quam fidelium pietas, quae eiusmodi prouentus Ecclesiis donauit.

Pergit Illyricus: *Paulus 2. Thess. 2. quinq; notas Antichristi praeter praedictas ponit. PRIMA, quod in templo Dei sedebit.*

Hoc facit Papa, se Christi Vicarium fingendo, & in consecutus hominum regnando. Si enim se Christi hostem profiteretur, & Mahometes, esset extra Ecclesiam.

Sed Paulus, Illyrice, non solum ait, Antichristum se siturum in templo Dei (omnis enim Episcopus sedet in templo Dei) sed explicat modum quo ille in templo Dei se siturus est, dicens: Ostendens se ipsum omni Dei Deos, Papa verò, se esse vicarium Dei se facit, ac per hoc non Deum. Nec enim vicarius Dei, Deus esse potest, nisi fingas Deos minores, & Deos maiores. Deinde quæro abs te, si Papa non est extra Ecclesiam, ut tu hoc loco dicis; ac proinde est intra Ecclesiam: vobis, quæso, tu es cum tuis? nonne extra Ecclesiam? Ecclesia enim una est, & in illa sedet Papa; Vos igitur qui in illa non estis, in illa estis. Sed audiamus cetera.

SECUNDA, quod ait, iam mysterium agit: id opinor esse operari, quod Episcopus Romanus, paulò post cepit caput effere supra alios.

Nimirum id est, quod ego supra breuiter annotavi, secutus Nicolaum Sanderum, qui antea id ipsum viderat, & descriperat, vobis S. Petrum Antichristum esse; Simonem vero Magum, aut Neronem, Christum. Paulus enim non ait, mysterium iniquitatis paulò post operabitur, sed iam operatur. Quare si hoc mysterium ad Romanum Pontificem pertinet, ad S. Petrum pertineat necesse est: & si B. Petrus, quod hoc animus cogitare, & manus trepidat scribere, Antichristus fuit; quis non videat Simonem, & Neronem S. Petri hostes Christum & Deum fuisse? Sed habeas tibi eiusmodi Deos & Christos, nec enim inuidemus. Pergit.

TERTIA, quod dicit, Antichristum venturum cum signis mendacibus: quod Papa, teste experientia, fecit.

QUARTA, quod mittet Deus efficaciam illusionis: quod de Papatu manifestè accidit. Omnia enim longè firmissis creditimus Papa, quàm Deo.

De miraculis Antichristi supra differuimus cap. 15. & mendacium est impudentissimum, quod de experientia Illyricus dicit; nam Pontifices nec vera, nec falsa vlla miracula fecerunt, neque hoc seculo, nec superiore, quibus tamè Antichristum maximè regnare dicunt. Quod verò addit de efficaciam illusionis, nemo non videt, quàm facilè in aduersarios retorquetur.

queatur. Quæ enim maior efficacia illusionis fingi potest, quam vt inueniantur hoc tempore qui malint duobus aut tribus apostatis fidem habere; quam Ecclesiæ vniuersæ, omnibus Conciliis, & omnibus Patribus, qui præter doctrinam admirabilem, & vitæ sanctitatem eximiam, signis etiam & miraculis plurimis, & maximis claruerunt?

Iam verò quod ex Ambrosio, vt **QVINTAM** notam explicet, adfert Illyricus, supra est refutatum in secunda demonstratione, qua probauimus Antichristum nondum venisse.

Addit postremò Illyricus quædam ex epistola ad Timotheum. 1. *Timoth. 4. postremis temporibus discedent quidam à fide. Papa negat esse aliam fidem præter historicam. Attendent spiritibus impostoribus: Papa omnia visionibus spirituum, & animarum probat. Prohibebunt coniugium, & ciborum & sum horum vitium, de Papa verissimum & notissimum est.*

Sed, bone vir, Papa vnã esse fidem à Paulo didicit; tu videris, vnde præter vnã fidem aliam didiceris: *Vnus Deus,* inquit Apostolus ad Ephes. 4. *Vna fides, & vnus baptisma.* Nec istam vnã fidem Paulus vnquam definiuit, esse fiduciam innitentem promissioni & verbo Dei; vt vos definitis Cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 262. Sed ait ad Romanos cap. 10. *Hoc est verbum fidei quod predicamus, quia si confitearis in ore, tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris.* Et ad Hebr. cap. 11. dicit: *Fide credimus aptat a esse secula verbo Dei.*

Quis autem nescit, ad sacram historiam pertinere, & Christum à mortuis resurrexisse, & secula verbo Dei esse aptata? Nec tamen nos istam vnã, solam, & veram fidem; qua certissime credimus, quidquid Deus per Apostolos & Prophetas reuelare dignatus est, fidem historicam, sed fidem Catholicam nominamus. Vobis enim relinquimus vocũ nouitates.

Quod addis, Papam omnia probare visionibus spirituum & animarum, nescio quis tibi spiritus reuelauerit. Nos enim ad ea confirmanda, quæ ad statum animarum pertinent, interdum aliquid ex animarum apparitionibus, à probatis ac vetustis auctoribus scriptis, adferimus. Quale est illud quod scribit Eusebius de apparitione sanctæ Potamienæ, lib. 6. hist. Eccles. cap. 5. & illud quod refert D. Augustinus, de apparitione S. Felicis Nolani, libro de cura pro mortuis, capite 16.

Ad alia verò confirmanda dogmata, nescio quis vnquam Catholicorum visiones animarum attulerit. Sed nō est hoc pium vestrum mendacium.

Quod vltimo loco adfers de prohibitionē ciborum, & coniugij, satis perspicuè refellitur ab AVGVSTINO lib. 30. contra Faustum, cap. 6. vbi sic ait: *Si ad virginatē sic hortamini, quemadmodum hortatur Apostolica doctrina; Qui de nuptum bene facit, & qui nō dat nuptum melius facit: Veritas esse nuptias diceretis, sed meliorem virginatē, sicut facit Ecclesia, quæ verè Christi est Ecclesia; non vos Spiritus sanctus ita prænunderet, dicēs, prohibentes nubere. Ille enim prohibet, qui hoc malum esse dicit, nō qui huic bono aliud melius antepōnit. Et infra: Videtis ergo multum interesse inter votantes ad virginatē, bono minori bonum amplius præferendo: & prohibentes nubere, concubitum propagationis, qui solus propriè nuptialis est, vehementius accusando: Multum interesse inter abstinētes à cibis propter sacram significationem, vel propter corporis castigationem; & abstinētes à cibis, quos Deus creauit, dicendo, quod eos Deus non creauit. Proinde illa doctrina est Prophetarum, & Apostolorum, hæc demoniorum mēdaci loquorum. Hæc Augustinus prole & pro nobis. Nec est opus aliquid addere.*

Concludit Illyricus: *Constat ergo ex hisce signis, præcipue se illum ipsum verum Antichristum, de quo Scriptura vaticinata sunt.*

Sed aptius fortasse conclusisset hoc modo; constat ergo ex hisce mendacijs, Illyricum esse vnum ex præcursoribus illius, quem impudentem ore futurum esse S. Daniel multò ante prædixit.

CAPVT XXII.

Refelluntur ineptiæ Tilemanni.

TILEMANNVS Heshusius in libro quem inscripsit de sexcentis erroribus Pontificiorum, cum debuisset inscribere, de sexcentis mendacijs Lutheranorum, proprium titulum de Antichristo fecit; is est 33. titulus, & complectitur errores quatuor. Sicigitur ait.

PRIMO,

PRIMO, Pontificij dicunt, Antichristum ex Babylonia de tribu Dan venturum esse. *Compendium Theologiae lib. 7. cap. 8.*

Habemus gratias Tilemanno, qui tam antiquos & tam sanctos Pontificios esse docet. Nam si Pontificij sunt, qui dicunt ex tribu Dan Antichristum venturum; certè Pontificij sunt Irenæus, Hippolytus, Ambrosius, Augustinus, Prosper, Theodoretus, Gregorius, Beda, Aretas, Rupertus, Anselmus, & Richardus: hi enim omnes, ut supra ostendimus cap. XII. communi consensu docent, Antichristum nasciturum de tribu Dan. Sed perge.

SECUNDO, Papista negant; Romanum Pontificem cum suo sodalitate esse verum Antichristum, cum id validissimis & apertissimis verbi divini testimoniis comprobetur & demonstretur.

Sed nos ista testimonia nondum vidimus: nec in nostris Bibliis Hebraicis, Græcis, Latinis, usquam exstant. Quæ enim à vestris testimonia adferuntur, Romanum Pontificem ne nominant quidem.

TERTIO, docent; Antichristum tantum tribus annis cum dimidio regnaturum. *Compendium Theologiae; &c.*

Hic verò immortales tibi gratias agimus, quod Papistas esse fatearis, non solum omnes veteres Patres; verum etiam Danielem Prophetam, & Ioannem Evangelistam. Et sanè miseret me tui & tuorum, quibus scæcem duntaxat Scriptorum referuas, omnibus doctis, & probatis Patribus ad Papistas ablegatis. Vide si placet quæ supra docuimus, cap. VIII. atque inuenies disertis verbis docuisse, quod tu Papistas docere affirmas, Irenæum, Hippolytum, Cyrillum, Hieronymum, Augustinum, Theodoretum, Primasium, Aretam, Bedam, Anselmum, Richardum, Rupertum, & etiam Danielem & Ioannem.

QUARTO, docent; Antichristum interfectum iri in monte oliueti. *Compendium Theologiae lib. 7. cap. 14.*

At hic quoque magnos viros Papistas facis. Siquidem Antichristum in monte oliueti interficiendum esse, ex ipso Daniele & Esaia colligit Hieronymus in commentar. cap. II. Danielis. Theodoretus quoque in eundem locum scribens, etiamsi montem oliueti non nominat, affirmat tamen Antichristum non procul à Hierosolyma esse necandum. Sed vi-

deamus iam quibus argumentis errores prædictos refellat. Subiicis enim continuò antidotum in hæc verba.

Nugæ Pontificia de Antichristo, quia nullo testimonio sacra Scriptura nituntur, reicienda & detestanda sunt. Nam, in Hieronymus rectè loquitur, quod in Scriptura auctoritas non habet, eadem facilitate contemnitur, qua asseritur. Et Paulus monet, ut nobis caueamus à traditionibus hominum. Col. 2. Hoc autem dico, ne quis vobis falsis rationibus imponat, &c. Item: Videte ne quis vos deprædetur per Philosophiam, &c. Ex verbo Dei petendū est quid sit de Antichristo sentiendum, ut 1. Ioan. 2. Quis est mendax, nisi qui negat Iesum esse Christum? hic est Antichristus. Itē 2. Thess. 2. Homo peccati & filius perditionis effert sese super omnem Deum, &c. Item Matth. 24. Exorientur Pseudochristi & Pseudopropheta, & edent signa, &c. Item Daniel. 11. Et faciet munitionem Dei Maorum, &c. Item Apocal. 17. Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Iesu. Ex his sacra Scriptura testimoniis liquido apparet, quæ sit fides Christiana de Antichristo, quem Christus, & Apostoli prædixerunt venturum. Et cum luce meridiana clarius sit singula exactissime congruere in Romanum Pontificem, dubitari non debet, quin Romanus ille tyrannus pessimus sit Antichristus. Hæc ille.

ad formam syllog.

Non erit molestum, credo, si hæc tua argumenta purioribus ad formam syllogisticam reuocemus, & inde confirmationem supra scriptorum errorum aperitissimè concludamus. Sic igitur refellitur error PRIMVS. Nugæ Pontificia, quia nullo testimonio Scripturæ nituntur, reicienda & detestanda sunt: At verbū Dei clamat: *Qui negat Iesum esse Christum, hic est Antichristus.* 1. Ioan. 2. Igitur error est dicere, Antichristum ex tribu Dan esse venturum.

ALTER error ita confutatur, vt Hieronymus rectè dicit, quod in Scriptura non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua asseritur. Sed Paulus ait: *Homo peccati & perditionis filius effert sese super omnem Deum.* 2. Thess. 2. Igitur errant Papistæ cum negant Papam esse Antichristum.

TERTIVS sic, & fortius, quia ex duabus Scripturis. Paulus ait: *Hoc autem dico, ne quis vobis falsis rationibus imponat, &c.* Coloss. 2. At exorientur *Pseudochristi, & Pseudopropheta, & edent signa, &c.* Matth. 24. Igitur error Pontificiorum

rum intolerabilis est, qui Antichristum tribus annis cum dimidio regnaturum dicunt.

POSTREMVS sic, & fortissimè, quia ex tribus Scripturis. Paulus monet: *Videte, ne quis vos depradetur per Philosophiam, &c.* Coloss. 2. Atqui Antichristus faciet munitionem Dei Maozim. Daniel. 11. & Ioannes vidit mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, Apocal. 17. Errant igitur toto cœlo Papiſtę cum dicunt Antichristum in monte oliueti esse occidendum.

Dabit veniam candidus lector, quod ita ridiculè Tileman- num exceperim. Coëgit enim me impudentia hominis, qui cum nihil adferat dignum confutatione, tamen ita garrat, ita gloriatur, ac si demonstrationes Mathematicis certiores & clariores in medium attulisset.

CAPVT XXIII.

Refelluntur mendacia Chytræi.

AVI D Chytræus in comment. cap. 9. Apocal. explicans visionem illam Ioannis, qua quinto Angelo tuba canente primùm visa est ingens stella de cœlo cadere in terram, cui data est clavis putei abyssi. Deinde visus est fumus ex abyſſo denſiſſimus aſcendere, qui ſolem & aërem obſcurauit: Poſtremò ex fumo viſæ ſunt prodire locuſtæ quædam admirabiles, quæ paulò poſt etiam equorum, & leonum, & ſcorpionum, & hominum armatorum ſpeciem præ ſe ferebant. Hanc, inquam, viſionem Chytræus explicans, ita eam Romano Pontifici conuenire exiſtimauit. atque ab aliis exiſtimari voluit, vt diceret: *Antichriſtum, ſeu ordinem Papatus Romani in hac viſione deſcribi, non dubium eſt.*

Et quidem initium huius viſionis ab anno Domini DC. ſumendum eſſe docet, ac ſtellarum illam de cœlo cadentem Gregorium magnum Romanum Pontificem, eiusque ſucceſſores eſſe, qui abiectis clauibus regni cœlorum clauis putei abyſſi receperunt. Fumum ex puteo prodeuntem eſſe corruptelas doctrinæ variasque traditiones Pontificum Romanorum. Denique examen locuſtarum vult eſſe Episcopos, Clericos, Monachos, &c. ac vt fumum iſtum aliquo modo diſſiparet, propoſuit antiſeſim doctrinæ Pontificiæ, & Euangelicæ.

ſeu

in istis Tilemanus

chytræus

Antichristus

feu Antichristianæ, & Christianæ, quæ duodecim articulis
quasi alterum Symbolum Apostolicum comprehendit.

Sed hæc eius sententia multis modis refelli potest. Præ-
quoniam nullo teste nritur. Veteres enim interpretes, ut A-
retas, Beda, Primasius, Anselmus, Rupertus, & alij in hunc lo-
cum per stellam illam, quæ de cælo cecidit, Diabolum intelli-
gunt, non Episcopum aliquem. De Diabolo enim dicitur
Isaia 14. *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane crebra-
ris?* Et quia Diabolus multò antè cecidit quàm Ioannes Apo-
calypsim scriberet, propterea notant Patres non esse dictam
à Ioanne; Vidi stellam de cælo cadentem; sed, *Vidi stellam de
cælo cecidisse in terram.* Vidit enim Ioannes stellam illam per
terram iam repentem, quæ olim in cælo clarissimè fulserat.
Diabolo etiam aptissimè conuenit, quod sequitur: *Et data
est ei clavis putei abyssi.* Ut enim Christus habet & commu-
nicat suis claves regni cælorum, & regnat in mentibus fide-
lium, & piorum: Ita Diabolus habet claves putei abyssi, & re-
gnat in filiis diffidetiæ; & in Scripturis passim vocatur: *Prin-
ceps tenebrarum, Princeps huius mundi, Deus huius seculi.*
Ioan. 12. & 14. 2. Cor. 4. Ephes. 6. Col. 1. & alibi. Ipse quoque est,
qui Deo permittente fumum ex puteo emittit errorum. Et
qui noua locustarum examina; id est, novos hæreticos
cum exercitibus suis singulis penè seculis in Ecclesiis suis
immittit.

SECUNDO, quia Chytræi sententiæ repugnat quod ait Io-
annes in hoc eodem capite de sexto Angelo, & sexta perfec-
tione. Nam S. Ioannes 8. & 9. cap. Apocal. describit per cubos
sex Angelorum, sex persecutiones hæreticorum, quæ futuræ
erant à tempore Apostolorum vsq; ad mundi consummationem.
Et ipse idem Chytræus per PRIMAM tubam intelligit
non malè hæresim Ebionitarum, quæ tempore Apostolorum
excitata est; per SECUNDAM intelligit hæresim, quæ postea
sequuta est Gnosticorum; per TERTIAM, hæresim adhuc pos-
tერიorem Samosatani & Arij; per QUARTAM, hæresim Pe-
lagij, quæ illis omnibus posterior fuit.

Iam verò si per QUINTAM intelligitur Antichristi Ro-
mani persecutio, quæ, ut ipsi etiam fatentur, nouissima per-
secutio est, quid intelligemus per sextam? RESPON-
DET Chytræus, per SEXTAM tubam significari persecu-
tionem

tionem Mahumeti & Turcarum. Sed hoc non rectè dicitur, tum quia Mahumetani non hæretici, sed pagani sunt; tum etiam quia Mahumeti persecutio non sequetur Antichristi persecuotionem, sed præcedet, vt nos existimamus, vel simul peragitur, vt Chytræus dicit. Itaq; confundere cogitur Chytræus tubam quintam cum sexta, cùm tamen reliquas ad diuersa tempora satis apertè retulerit. Melius igitur Catholici per sextam tubam intelligunt Antichristi persecuotionem, quæ verè postrema & grauissima erit; per quintam autem, hæresim aliquam valde perniciosam, quæ Antichristi tempora proximè anteceder, quam quidem esse hæresim Lutheranam multi valde probabiliter coniiciunt.

TERTIO, quia toto cælo aberrat Chytræus, cùm stellam cadentem S. Gregorium esse docet. Siquidem S. Gregorius, si vlla fides historicis haberi potest, non de cælo ad terram cecidit, sed de terra ad cælum ascendit. Nam ex Prætorè Monachus, ex Monacho Episcopus factus est; nec vnquam ab Episcopatu ad præturam, nec à monachatu ad seculum rediit. Quomodo etiam Basilius, Nazianzenus, Chrysofomus Greci, Martinus, Paulinus, & Augustinus Latini, ex secularibus Monachi, ex Monachis Episcopi facti sunt; nec vllus dixit vnquam eos propterea de cælo in terram cecidisse. Deinde Gregorius continentia, sobrietate, amore rerum cælestium nulli fuit secundus; humilitate autem penè omnibus præstitit: & tamen audet Chytræus dicere, eum de cælo; id est, à vita cælesti ad terram; hoc est, ad vitam terrenam, & deliciosam cecidisse.

Denique ipse quoq; Lutherus, Gregorium sanctum Pontificem fuisse, dicit in supputatione temporum; & Lutherum sequutus Theodorus Bibliander, tab. 10. Chronolog. eundem Gregorium miris laudibus effert, & quantum profecerit in studio pietatis & doctrinæ, ex libris eius cognosci posse, dicit. quod sanè verissimum est. Spirant enim scripta eius admirabilem sanctitatem.

Nec minus vanum est, quod addit de fumo putei idem Chytræus, quem interpretatur corruptelas doctrinæ à Gregorio & successoribus in Ecclesiam introductas. Gregorius enim nihil nouauit, quod attinet ad doctrinam; quod verò ad ritus & disciplinam pertinet, multa correxit, quæ per abusus

sum

sum irreperant; multa restituit, quæ negligentia temporum obliterata fuerant; pauca admodum, eaque maturo consilio instituit noua, ut cognosci potest, tum ex libris quatuordecim vita ipsius, à Ioanne Diacono scriptis, tum ex epistola eius lib. 7. ubi rationem reddit rituum, quos renouauit, vel instituit. Sed maximè hoc ipsum planum fiet, si percurramus ipsam antithesim doctrinæ Euangelicæ & Pontificiæ, quam Chrysostomus proponit, & ad quam sæpius postea lectores suos reuertitur. Sic igitur ait.

I.

De vera Dei agnitione & inuocatione.

EUANGELION docet, vnum solum Deum inuocandum & colendum esse, sicut se in suo verbo coli præcepit, & omnem fiduciam salutis nostræ in sola bonitate & misericordia Dei collocandam esse. Pontificij iubent, non vnum solum Deum, sed etiam homines mortuos, seu sanctos inuocare, & in periculis opem & auxilium petere & expectare, &c. Deinde etiam, planè Ethnicò more, alligant inuocationem & cultum Dei ad certas statuas, perinde ac si ad hanc, aut illam statuam inuocanti, Deus magis propitiuus sit, quàm alibi.

QVONIAM de his controuersijs, quæ in hac antithesi continguntur, nos alibi copiosè disseruimus: hîc solum breuissimè demonstrabimus, nec pugnare cum verbo Dei, nec cepisse tempore S. Gregorij eam doctrinam, quæ à Chrysostomo pontificia nominatur.

Igitur verbum Dei docet quidem, vnum solum Deum colendum & inuocandum, ea inuocatione & adoratione, quæ soli Deo debetur; nec enim patitur Deus verus, qui est etiam Deus Zelotes, ut creaturam quamlibet pro creatore habeamus. Interim tamen idem ipsum verbum Dei iubet, ut creaturas excellentiores honoremus, quasdam etiam inuocemus, non quidem ut Deos, sed ut Deo caras & familiares. Quæ admodum Reges molestè quidem ferrent, si regio honores in seruos suos conferri viderent: qui tamè libenter accipiunt, cum eisdem seruos honorari & obseruari conspiciunt. Adorate, inquit Dauid in Psalm. 98. scabellum pedum eius. Et Iob, ca. 5. Voca, inquit, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem Sancto-

Sanctorum conuertere. Quocirca Abdias vir magnus & sanctus, adorauit Heliam pronus in terram, 3. Regum 18. Et filij Prophetarum cum audiissent, requieuisse spiritum Heliae super Heliseum, accedentes, *adorauerunt eum proni in terram*, 4. Regum 2. Et Apostolus Paulus in singulis ferè epistolis implorat orationes Christianorum, vt per eas liberetur à multis periculis. *Nec vlla ratio reddi potest, cur minuatur honor Deo debitus, si à Sanctorum spiritibus postulemus, vt pro nobis Deum orent; & non minuatur, si illud idem à uiuentibus postulemus.*

Denique B. AMBROSIVS annis C. C. antiquior S. Gregorio fuit, & tamen in libro de viduis ita loquitur: *Obscrandi sunt Angeli, qui nobis ad praesidium dati sunt: Martyres obscrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare.* Et infra: *Non erubescamus eos intercessores nostrae infirmitatis adhibere, &c.*

Porro ad statuas Sanctorum, ad memorias Martyrum, & cetera monumenta religiosa non aliter alligamus cultum, & inuocationem, quam alligauerit olim Deus ad sanctuarium, siue ad templum Salomonis. Etsi enim vbique Deus nos audit, & in omni loco leuare possumus manus ad Deum; tamen non sine causa, Spiritus sanctus apud Isaiam, cap. 56. & Christus apud Matthæum, cap. 21. Templum Dei, domum orationis vocarunt: nec sine causa piissimus Imperator Theodosius (vt interim plurima alia antiquitatis exempla præteream) circuibat cum Sacerdotibus, & populo omnia orationum loca; ante Martyrum & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus, & auxilia sibi fida, Sanctorum intercessione, poscebat. Et certè Theodosius, qui hoc egit, & Ruffinus, qui hoc scribit lib. 2. hist. Eccles. cap. 33. S. Gregorium annis fermè ducentis præcesserunt.

II.

De officio & beneficiis Christi.

EVANGELION docet, propter vnicum & solum Filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum pro nobis crucifixum, mortuum, & resuscitatum, gratis, non propter vlla nostra opera, aut merita, nobis remissionem peccatorum, & salutem aeternam donari. Et quidem hunc solius Dei honorem proprium esse,

Et

Et dicitur Isaiæ 34. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates. Item; Non est in aliquo alio salus. Pontificij contra doctores non propter solius Christi meritum; sed partim propter Christum, partim propter nostram contritionem, & obedientiam seu bona opera nos iustificari, & saluos fieri, &c.

Non hoc habet Catholica doctrina, vt partim propter Christum, partim propter opera sua iustificentur peccatores quasi etiam sine Christo ipsa opera aliquid mereantur. Significaria distinguimus operum genera. VNUM eorum, quod sunt ex solis viribus naturæ, sine fide, & gratia Dei; & de his apertè pronunciamus cum Apostolo, quia ex operibus non iustificatur homo, sed ex fide; & si ex eiusmodi operibus iustificaretur, haberet gloriam, sed non apud Deum, vt de Abraham B. Paulus dixit, ad Rom. 4. Itaq; de his operibus sola est inter nos controuersia, tamen si passim impudenter mendacio id nobis tribuitis, quod opera sine Christi fide meritoria esse doceamus.

ALTERVM est operum genus, quod ex fide & gratia Dei procedit, & ad reconciliationem cum Deo, ac peccatorum remissionem disponit; qualia sunt Oratio, Eleemosyna, Ieiunia, Dolor de peccatis, & alia id genus. Quæ quidem opera non dicimus esse meritoria, ex iustitia ipsius reconciliantis, sed è contrario potius audimus Tridentinam Synodum dicentem, sess. 6. cap. 8. ideo gratis iustificari homines, quia nec fides, nec opera, quæ iustificationem præcedunt, ipsam mereantur, nimirum ex iustitia, quasi eiusmodi operibus esset debita iustificatio; fatemur tamen hæc ipsa opera, quatenus ex fide, & adiutorio diuino proficiscuntur, diuina esse opera, & suo modo mereri; hoc est, impetrare peccatorum remissionem. Id enim, etsi vos non conceditis, concedit tamen verbum Dei. Quid enim est, quod ait Ezechiel, cap. 18. Cum auerterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam conseruet? Quid est, quod ait Daniel, cap. 4. Peccata tua eleemosynas redime? Quid est, quod ait Ionas, cap. 3. Vidit Deus operatum (ieiunia & cilicium) & misertus est eis? Quid est, quod ait Christus, Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum?

Id ipsum quoque non solum GREGORIVS, sed ante eum multi Patres docuerunt. AMBROSIVS lib. 10. in Luc. Lactantius

me, inquit, veniam non postulant, sed merentur. HIERONY-
MVS lib. 2. aduersus Pelagianos: Qui peccata simpliciter confi-
tentur, merentur humilitate clementiam Saluatoris. AVGV-
STINVS epist. 105. Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo
merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est me-
ritum fides: qua fide ille dicebat; Deus propitius esto mihi pec-
catori, & descendit iustificatus merito fidelis humiliatus, &c.
Et epist. 106. Si quis dixerit, quod gratiam bene operandi fides
mereatur, negare non possumus, immò gratissimè confitemur.

POSTREMVM deniq; genus operum est eorum, quæ à iu-
stificato iam homine fiunt, & à Spiritu sancto inhabitate cor
hominis, & caritatem in eo diffundente procedunt. Quibus
operibus, velitis, nolitis, meritum attribuimus: non quo re-
missionem peccatorum, quæ præcessit, & quæ sub meritum
propriè cadere non potest; sed gloriam ac beatitudinem sem-
piternam, verè & propriè mereantur; alioqui enim quomodo
Paulus 2. Timot. 4. diceret: Bonum certamen certavi, cursum
consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi coro-
na iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus Iudex? Si enim
vita æterna non est verè merces operum bonorum, cur eam
vocat coronam iustitiæ, & non potius donum clementiæ?
Cur dicit reddendam, nõ donandam? Cur à iusto Iudice, non
à liberali Rege? Rectè igitur AVGVSTINVS in epist. 105. Un-
de, inquit, ipsa vita æterna, quæ utique in fine sine fide habebi-
tur, & ideo meritis præcedentibus redditur; tamen quia ea-
dem merita, quibus redditur, non à nobis parata sunt per no-
stram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa
gratia nuncupatur; nec ideo, quia meritis non datur, sed quia
data sunt & ipsa merita, quibus datur.

Neque verò terrent nos duo illa Scripturæ testimonia: Ego
sum qui deleo iniquitates. Et: Non est in alio aliquo salus.
Nam excludunt eiusmodi testimonia alium Deum, alium
Christum, alium Saluatorem, & Medicum animarum, qui
Deo vero & Christo Iesu Saluatore excluso, salutem pollicea-
tur: non tamen excludunt Fidem, Spem, Charitatem, Pœni-
tentiam, Sacramenta, quibus veluti quibusdam mediis & in-
strumentis, ipso Deo præcipuè operante, Christi nobis meri-
tum applicatur. Alioqui enim, qua ratione cum istis senten-
tiis: Ego sum qui deleo iniquitates; &: Non est in alio alio
fff salus;

salus; coherent ille: *Fides tua te saluam fecit*, Luc. 7. *Saluati sunt*
eos, quia sperauerunt in eo, Psal. 36. *Ipse animam suam*
conseruabit, Ezech. 18. *Timor Domini expellit peccatum*, Eccle.
Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, Marc.
Qui manducat hunc panem, & uet in eternum, Ioan. 6. Solu-
 his haec. Pergit Chytraeus.

III.

EVANGELION docet, agentem penitentiam, & audien-
 tem promissionem, debere credere promissioni; & statim
 peccata non tantum aliis, Petro aut Paulo, sed etiam sibi pro-
 pter Christum remitti, se Deo placere, à Deo recipi, & exau-
 diri; & hac fide in quotidiana inuocatione ad Deum accen-
 dendum esse. Pontificij contendunt, semper dubitandum esse,
 an habeamus remissionem peccatorum. Quae dubitatio semper
 citius pugnat cum fide, & plane Ethnica est. Haec ille.

Euangelium nostrum satis apertè docet, oportere fidem
 haberi promissionibus Dei; nec de iis ulla ratione dubitan-
 dum esse, Catholici omnes docent. At promitti hominibus à
 Deo absolutè remissionem peccatorum, in Euangelio nostro
 nusquam legitur. Multò verò minùs legitur, debere unum-
 quemque certò statuere, sibi peccata remitti, se Deo placere,
 à Deo recipi, & exaudiri. Et meritò id non legitur, quod
 destrueret cetera, quae in eo apertissimè clarissimeque leguntur.
 Quid enim illo clarius, quod scribit Sapiens Eccle. 4. *Sunt*
iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen
nescit homo, utrum odio, & amore dignus sit. Item illud quod
 est perspicuum, quod ait Iob, cap. 9. *Etiam si simplex fuerim,*
ipsum ignorabit anima mea. Et infra: *Verebar omnia opera*
mea, sciens quod non parceres delinquenti?

Quid, quod promissiones diuinae ferè omnes conditionem
 annexam habent, quam nemo certò nosse potest, an, ut opte-
 tet, impleuerit? Matth. 19. *Si uis ad uitam ingredi, serua man-*
data. Luc. 14. *Si quis uenit ad me, & non odit patrem, & ma-*
trrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem
& animam suam, non potest meus esse discipulus. Rom. 8. *Ipse*
Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij
Dei, sic autem filij, & haeredes, haeredes quidem Dei, cohaeredes
autem Christi, sit amen compatimur, & & conglorificemur.
 Deni.

Denique, S. AMBROSIVS Gregorio (vt supra diximus) mul-
 to antiquior, in serm. 5. super Psal. 118. *Sui volebat, inquit, au-
 ferri opprobrium; quod suspicatus est, vel quia cogitauerat in
 corde, & non fecerat, & penitentia licet abolitum, suspectus
 tamen erat, ne forte adhuc remaneret eius opprobrium; &
 ideo Deum precatur, vt illud auferat, qui solus nouit, quod
 nescire potest etiam ipse, qui fecit.*

IV.

EVANGELION docet, vnicū tantum in mundo sacrificium
 propitiatorium esse, &c. Hebr. 7. 10. *Christus semel oblatus
 est, vt tolleret peccatum, &c. Pontificij docent, quotidie in sa-
 crificio Missæ Christum à Sacerdotibus Deo Patri offerri, &c.*

Euangelium quidem docet, vnicū tantum in mundo es-
 se sacrificium propitiatorium; illud videlicet, quod in cruce
 semel oblatum est: neque id Catholici negant. At illud vni-
 cum sacrificium non posse quotidie repeti in mysterio ab ipsò
 eodem summo Pontifice Christo per manus Sacerdotum,
 Euangelium nusquam docet, & hoc Catholici affirmant.
 Neq; ij soli id affirmant, qui post Gregorij tempora fuerunt;
 sed omnes omnino Patres, etiam qui multis seculis Grego-
 rium præcesserunt. Audi, nomine ceterorum, vnum A V G V-
 STINVM in epist. 23. ad Bonifacium, sic loquentem: *Nonne
 semel immolatus est Christus in seipso? & tamen in Sacra-
 mento non solum per omnes Paschæ solennitates, sed omni die
 populis immolatur.*

V.

EVANGELION docet, peccatum esse, non tantum actiones
 externas pugnantem cum lege Dei, verum etiam dubitatio-
 nes de Deo, securitatem carnalem, & contumaciam, ac concu-
 piscentiam nobiscum nascentem, & in renatis reliquam, Ro-
 man. 7. Pontificij negant, hæc mala in renatis reliqua, esse
 peccata pugnantia cum lege Dei.

Nusquam Pontificij; hoc est, Catholici docent, solum a-
 ctiones externas esse peccata: sed vobis mentiri licet, id enim
 à patre vestro didicistis, qui in veritate non stetit. Porro du-
 bitationes de Deo, securitatem carnalem, contumaciam, &
 concupiscentiam, si voluntariæ sint, peccata esse, minimè du-
 bitamus; si verò sint inuoluntariæ, quales erant cupiditates

illa carnis contra spiritum, quas Paulus sentiebat, et si eis non consentiret, eas verò peccata esse, constanter negamus. Neque de Paulinis verbis vobiscum disceptamus, quasi Pauli verba vobis vera, falsa nobis esse videantur: sed de eorum verborum interpretatione. Nec molestè ferre debetis, si Augustinum, & omnem chorum Sanctorum vobis novis hominibus proponamus. Sic enim loquitur Augustinus lib. i. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 13. *Sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo. Vel fallere, cum qua necesse est, ut etiam beatus Zatus, & hoc si diligentissimè proficit, & spiritu Dei agitur, pia mente confligat. Sed hac, etiamsi vocatur peccatum, non quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur: sicut Scriptura manus cuiusque dicitur, quòd manus eam fecerit.*

VI.

EVANGELION docet, hominem in hac imbecillitate natura, nequaquam posse satisfacere legi Dei, & hac perfectæ impletione legis iustum, & omnis peccati expertem esse, Rom. 8. *Sensus carnis inimicitia est adversus Deum; legi enim Deus non obtemperat, ac ne quidem potest. Pontificij contendunt, hominem posse legi Dei satisfacere, & hac impletione legis iustum esse, & vitam æternam mereri.*

Non dicunt Pontificij; hoc est, Catholicæ Ecclesiæ filij, hominem in hac imbecillitate natura, omnis peccati expertem esse. Agnoscimus enim & profiteamur verissimum esse, quod ait Ioannes initio epist. i. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus.* Sed quoniam quotidiana ista peccata nec iustitiam tollunt, nec tam contra legem, quàm præter legem Dei sunt, cum pro remissione eiusmodi delictorum oret omnis Sanctus in tempore oportuno. Psal. 38. & omnes filij Dei iusti utique & sancti quotidie dicere doceantur; *Dimitte nobis debita nostra*, Matth. 6. Propterea non timemus asserere, posse hominem per gratiam Dei iustificatum, eiusdem gratiæ adiutorio, & legem implere, & ea impletionem vitam æternam promereri. Scimus enim quis dixerit: *Et mandata eius graviora non sunt*, 1. Ioan. 5. Et quis item dixerit: *Voca operarios, & redde illis mercedem*, Matth. 20. Et rursum: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum, &c. Esuriivi enim, & dedistis mihi manducare.*

Quare

Quare A V G V S T I N V S libro de gratia & libero arbitrio, cap. 16. *Certum est, inquit, nos mandata seruare, si volumus, sed qui a preparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus.* Et de spiritu & litera, cap. 10. *Ideo datur gratta, non quia legem impleuimus, sed ut legem implere possimus.* Neque mouet nos illud verbum Apostoli; *Sensus carnis inimicitia est aduersus Deum.* Nam idem Apostolus antea dixerat, ad Roman. 7. *Igitur ego ipse mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati.* Quod autem mente agimus, id verè nos agimus; quod autem carne agimus, si mens repugnat, nostrum non est, sicut idem Apostolus ait: *Si quod nolo, inquit, facio, iam non ego operor illud.*

VII.

EVANGELION docet, bona opera esse illa tantum, quæ à Deo præcepta sunt, &c. iuxta regulam, quæ tibi præcipio, hæc tantum facito Domino, non addas, neque minuas. Pontificij è contra totam Ecclesiam obruerunt traditionibus, &c.

Iam hæc sunt millies à vobis repetita, & à nostris refutata. Falsum autem est quod ais, in Euangelio haberi; illa tantum esse opera bona, quæ Deus præcepit. Vbi enim, quæso, præcepit Deus virginitatem? Nonne Paulus ait: *De virginibus autem præceptum Domini non habeo*, 1. Cor. 7. & tamen ibidem ait, bonum esse opus, virginem permanere. *Igitur, inquit, qui matrimonio iungit virginem suam, benefacit; & qui non iungit, melius facit.*

Neq; multum te iuuat regula illa; Quæ tibi præcipio, hæc tantum facito Domino. Non enim eo loco prohibet Deus aliud, quàm ne corrumpamus eius præcepta; sed integrè ea seruemus, ut ille præcepit, non declinantes ad dexteram, neq; ad sinistram. Itaque S. A V G V S T I N V S libro de sancta virginitate, cap. 30. distinguens à consiliis præcepta: *Neque enim, inquit, sicut non mæchaberis, non occides; ita dici potest, non nubes: illa exiguntur, ista offeruntur. Si sunt ista, laudantur; nisi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum imperat nobis, in his si quid amplius (N O T A) supererogaueritis, in redeundo reddet vobis.*

VIII.

EVANGELION docet, *utramque partem Sacramenti cœnæ Domini omnibus Christianis ministrandam esse. Et quidem de calice expressè inquit; Bibite ex hoc omnes. Pontificij contra decernunt, Et definiunt, Et c.*

Adhuc non vidimus locum illum Euangelij, vbi docemur, *utramque partem Sacramenti cœnæ Domini omnibus Christianis ministrandam esse. Nec enim de calice Dominus ait, Bibite ex hoc omnes Christiani; sed, Bibite ex hoc omnes qui verò essent illi omnes, Marcus explicuit, cum addidit, Et biberunt ex illo omnes. Non autem biberunt omnes Christiani, sed omnes Apostoli, qui soli cum Domino vescebantur.*

IX.

EVANGELION docet, *Veram pœnitentiam, seu conversionem ad Deum esse serium dolorem cordis de admissis peccatis, Et fidem statuentem sibi peccata propter Christum certi remitti, Et c. Pontificij contra, etsi contritionem inter partes pœnitentia numerant; tamen hanc remissionem peccatorum mereri singunt, Et addunt, confessionem auricularem non mandatam à Deo; Et satisfactionem, seu opera indebita, quibus pro æternis peccatorum pœnis satisfieri, Et hæc ipsa pœnis redimi, singunt. Quæ tota doctrina in meritum Filij Dei, qui solus pro peccatis nostris satisfecit, blasphemat.*

Hic nihil probari, nulla testimonia Euangelij adferri, tantùm inania verba mendacijs admista fundi, video. Nam quod dicitis, de conuersione, & serio dolore cordis, omittete potuissetis. Nos enim verè conuersionem, & serium dolorem cordis in pœnitentibus requirimus; cum vos nihil aliud, quàm nescio quos terrores pro contritione habeatis. Quod addis de fide statuentem nobis remitti peccata, supra refutatum est. Quod ais, apud Pontificios contritionem mereri remissionem peccatorum, mendacium est, supra etiam refutatum. Quod etiam dicitis, Pontificios dicere, satisfactionibus temporalibus pro pœnis æternis satisfieri, pariter est mendacium. Non enim satisfacere nos putamus pro æternis pœnis, quas nobis in iustificatione remitti non dubitamus; sed pro pœnis tēporalibus, quas vel hîc, vel in purgatorio Deus exigit

ab iis, qui post Baptismum ad pœnitentiam & reconciliationem veniunt: *Productior est*, inquit Augustinus in tract. 124. in Ioan. *pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum ea finiretur & pœna.*

Quod denique addis, confessionem auricularem non esse mandatum, & satisfactionem pugnare cum merito Christi, dicis quidem, sed non probas. Lege verò, si placet, sermo. 5. B. Cypriani de lapsis, & inuenies exomologesim necessariam, & satisfactionem; & has ipsas voces sepiùs repetitas. Porro pœcunia redimi satisfactionem (ne fortè hîc turpem aliquam negotiationem suspiceris) nihil est aliud apud Catholicos, quàm vnùm genus satisfactionis in aliud posse mutari iudicio Sacerdotis; vt ieiunium in eleemosynam. Pergamus ad cetera.

X.

EVANGELION docet, coniugium omnibus hominibus, laicis, & sacerdotibus concessum & liberum esse; & disertè inquit, prohibitionem coniugij, & ciborum, doctrinam diabolicam esse. Pontificij è contra magna parti hominum Sacerdotibus, & Monachis coniugium prohibent, & certis diebus à certis cibis abstinere iubent.

At vbi, quæso, Euangelium docet, concessum coniugium esse iis, qui votum continentie habent: fortasse ad Heb. 13. vbi legimus: *Honorabile coniugium in omnibus.* Ceterùm, si in omnibus, omnes omnino homines comprehendit; honorabile etiam erit coniugium in patre, & filia; in matre, & filio; in fratre, & sorore: vel si hoc vobis non placet, non placeat etiam honorabile debere coniugium dici inter Monachum & Sanctimonialem, & ceteros homines, quibus per votum, coniugium inire non licet. Apostolus enim id solum vult, vt coniugium honoremus in omnibus, ritè & legitimè copulatis. Vobis autem probandum superest, ritè & legitimè eos copulari, qui perpetuam continentiam Deo vouerunt.

Audi CHRYSOSTOMVM, quid Theodoro Monacho, qui uxorem ducere volebat, vel fortasse etiam duxerat, scribat in epist. 6. *Honorabiles, inquit, nuptia, sed te iam seruare non conuenit priuilegia nuptiarum: quamuis frequenter hoc ipsum nuptias vocet; ego tamen adulterio illud peius existimo,*

De loco Apostoli i. Tim. 4. *Prohibentes nubere, &c. ubi ego diximus supra cap. XXI. prope finem.*

XI.

EVANGELION docet, unum esse verum, & solidum fundamentum, supra quod edificata sit Ecclesia Dei, videlicet Dominum nostrum Iesum Christum, i. Cor. 3. Act. 4. & locum Matth. 16. *Augustinus ita interpretatur. super hanc petram quam cognovisti, dicens; Tu es Christus Filius Dei vivi; ego super me ipsum Filium Dei vivi edificabo Ecclesiam meam, super me edificabo te, non me super te. Pontifex e contra vociferatur, supra petram Ecclesia Romana, & ordinariam successorem Pontificum, totam reliquam Christiani orbis Ecclesiam esse edificatam.*

Augustinus. At non pugnat, credo, Paulus secum, cum ait ad Ephes. nos superadificari supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Nec pugnat cum Paulo asserente: *Nullum esse fundamentum Ecclesia, prater Christum, i. Cor. 3.* Ioannes in Apocal. cap. 21. cum ait: *Duodecim Apostolos, duodecim esse Ecclesia fundamenta.* Nam Paulus i. Cor. 3. de primario fundamento. Idem vero Paulus Ephes. 2. & Ioannes Apocal. 21. de fundamentis secundariis loquuntur. De quali etiam fundamento Augustinus loquitur in Psalmo contra partem Doctorum, ubi ait: *Numerate Sacerdotes, vel ab ipsa sede Petri, ipsa est petra, quam non vincunt superba inferorum porta. Sed de hac re satis multa supra dicta sunt, lib. I. cap. X. de Pontifice.*

XII.

EVANGELION docet, nullum Apostolum vel Episcopum, aut alium Evangelij ministrum, alio superiore, & maiorem potentiam, & dominatione habere; quod ad ministerium attinet. Sed omnes ministros parem potestatem docendi Evangelij, administrandi Sacramenta, ligandi sceleratos, & absolvendi agentes poenitentiam obtinere, ut clare docent Scripturae, Luc. 22. i. Corinth. 3. Versu 4. Ioan. 20. & Matth. 18. omnibus Apostolis pariter traduntur claves regni caelorum. E contra Pontifex Romanus iactitat, se supremam potestatem in omnes reliquos Episcopos, & totam Ecclesiam, & quidem sacrumque gladium, spirituale & politicum habere de iure divino, &c.

Vbi doceat Euangelium, non habere vnum Episcopum, vel ministrum maiorem potestatem, quam alium, adhuc non potui reperire. Nam loca quae citas, contrarium plane significant. Siquidem Luca 22. hortatur quidem Dominus suos ad humilitatem, & prohibet dominatum regium, atque tyrannicum iis, qui Ecclesiae praesse debent: interim tamen inter Apostolos vnum maiorem ceteris, immo & Ducem ceterorum esse affirmat. Ait enim: *Qui maior est vestrum, fiat sicut minor, & qui praecessor* (Graece ἡγούμενος, id est, Dux) *fiat sicut ministrator.* Apostolus autem 1. Cor. 3. vbi se plantasse dicit, Apollo autem rigasse; & iterum, se vt architectum fundamentum iecisse, alios autem superaedificare, nonne satis aperte se maiorem Apollo & ceteris coadiutoribus suis fuisse significat?

Porro Ioan. 20. dicitur quidem omnibus Apostolis: *Ecce, ego mitto vos; & Quorum remiseritis peccata, &c.* tamen capite 21. subiiciuntur Apostoli, & ceteri fideles omnes sancto Petro, vt oues suo pastori; cum soli Petro coram aliis Apostolis dicitur a Domino: *Pasce oues meas.* Denique etiam Matthaei 18. dicatur omnibus Apostolis: *Quaecumque alligaueritis, &c.* tamen soli Petro dicitur, Matth. 16. *Tibi dabo claves regni, &c.* & sine dubio non promitteret illi aliquid Dominus singulariter, nisi etiam illi aliquid singulare exhibere voluisset. Sed de his multa diximus supra lib. I. cap. XII. XIII. XIV.

Ad ea, quae obiicis de vtroque gladio contra extrauagantem Bonifacij VIII. vbi etiam rides argumenta Pontificis; id vnum hoc loco respondere liber: ea omnia ex B. Bernardo sumpta esse; quem virum & sanctum vocare, & non semel allegare solent Melanchthon, Calvinus, & alij ex vestris. Vide librum 2. & 4. de consideratione; vel si placet, vide quae de hac ipsa re in libro postremo de Pontifice differuimus. Atque haec de Antithesi tua hoc loco sufficiant.

Nunc breuiter demonstrandum erit, hanc ipsam visionem Ioannis, in Lutherum & Lutheranos optimè quadrare. Nam in primis Lutherum significari posse per stellam illam, quae de caelo in terram cecidit, planum est: cum ipse ex Monacho secularis, ex caelibe coniugatus, ex paupere diues factus sit; & victum sobrium ac tenuem, cum opiparis cenis ac

magis pontif.

*In antithesi quadra
re videntur hōmō*

prandiis commutauerit. Quid enim est hoc aliud, quàm
cœlesti vitæ consuetudine ad terrenam decidisse?

Deinde fumum putei abyssi, qui eius casum consequutus
est, planè est cœcus & stupidus, qui non sentit. Siquidem
requam Lutherus ab Ecclesia Catholica deficeret, totus fuit
Occidens eiusdem fidei & religionis erat; & quocunq; ab
quis iret, fratres suos continuò agnoscebat. Omnes enim
lumine erant. At post Lutheri casum tantus fumus errorum,
sectarum, schismatum exortus est, vt iam nec in eadem pro-
uincia, immò nec in eadem ciuitate, aut domo, vnus alium a-
gnoscat.

Obscurauit quoque hic fumus (vt in Apocalypsi dicitur)
Solem & aërem. Nam per Solem Christum; per aërem Scri-
pturas, per quas in hac vita quodammodo respiramus, & no-
stri, & aduersarij exponunt. Et quidem Christum quàm vehe-
menter iste fumus obscurauerit, testatur Transyluania, & vi-
cina regiones; vbi palàm negatur Christi diuinitas: testatur
etiam Germania; vbi Anabaptistæ apertè, Vbiquistæ obcu-
rius negant Christi humanitatem. Et sanè fuerunt olim multi
hæretici, qui similiter Christum oppugnarunt; sed nulli im-
pudentius, quàm hæretici huius temporis. Nam non solum
multi eorum negant esse Christum Deum; sed addunt etiam,
non posse inuocari, nec scire eum quid nos agamus. Horum
est audire vel legere, quanta temeritate de Christi mysterijs
hoc tempore disputetur.

Porro Scripturas, incredibile est, quàm vehementer iste
fumus obscurauerit. Tot enim iam exstât versiones, tot com-
mentaria inter se pugnancia; vt ea etiam quæ olim clarissima
erant, nunc obscurissima videantur. Quid potest dici clarius,
quàm quod Paulus ait: i. Corinth. 7. *De virginibus præceptum
Domini non habeo, consilium autem do.* Et tamen omnes huius
temporis hæretici constâter negant, vllum esse consilium
virginitatis; & Paulum non dare consilium eo loco ample-
ctendæ virginitatis, sed ab ea potius absterrere homines vo-
luisse. Quid potest planius dici quàm illud verbum Domini?
Hoc est corpus meum. Et tamen nihil hoc tempore obscurius.
Quid de Transyluanis dicam, qui Ioannis Euâgelium, quod
constat præcipuè aduersus Cherintum & Ebionem scriptum
esse, qui negabant Christi Diuinitatem, ita suis commenta-
rijs

rius peruerterunt, vt inde maximè probent, Christum non esse Deum?

Veniamus ad locustas, quæ de fumo putei exierunt. **CHYTRAEVS** quidem per locustas, Episcopos, Clericos, & Monachos intelligit, sed perperâ exponit; nam etiam ante Gregorij tempora erant Episcopi, Clerici, & Monachi in Ecclesia: nec tamen adhuc exorta fuerant istæ admirabiles locustæ. Aptissimè verò omnia, quæ de locustis Ioannes dicit, in Lutheranos & ceteros huius temporis hæreticos quadrant. Primùm enim locustæ semper in magna multitudine venire, & turmatim incedere solent. Prouerb. 30. *Regem locusta non habet, & egreditur & inuisa per turmas suas.* Ita Lutherani caput vnum propriè non habent, quia negant vnum esse debere caput totius Ecclesiæ: Nihilominus tamen breuissimo tempore in ingentem multitudinem creuerunt. nec mirum, nam aperuerunt ostium omnibus vitiosis hominibus. gulosi ad eos accurrunt, quia non sunt apud Lutheranos stata ieiunia: incontinentes, quia apud eos vota omnia continentia improbantur, & Monachis etiam ac Sacerdotibus, necnon Sanctimonialibus quibuscunque matrimonia conceduntur. Item Apostatæ omnes, quia apud eos claustra omnia referantur, & in palatia conuertuntur; Principes auari & ambitiosi, quia bona Ecclesiastica, & personæ etiam Ecclesiasticæ eorū potestati subiiciuntur: otiosi & inimici bonorū operum, quia apud eos sola fides sufficit, opera bona non sunt necessaria. Denique omnes improbi & scelesti, quia sublata est apud eos necessitas confitendi peccata, & rationem reddendi proprio suo pastori, quod maximum esse solet frenum peccatoribus. Hinc igitur ita multiplicantur locustæ.

Describuntur autem hæ locustæ à S. Ioanne mirabiliter. Nam dicuntur habere faciem humanam, immò etiam muliebrem, caudam scorpionum, corpus locustarum; item in capite gestant coronam, quasi auream; dentes habent leonum; pectus lorica ferrea armatum. Denique videbantur tanquam equi parati ad bellum, & sonitus alarum earum audiebatur quasi sonitus curruum currentium ad bellum, & habebant super se regem Angelum abyssi, qui dicitur exterminator. **FACIES** blanda significat initium prædicationis eorum, quæ semper incipit ab Euangelio; nihil enim se dicturos pollicentur,

*Principes Lutherani
Ambitiosi*

licentur, nisi purissimum Dei verbum. Ita facillimè afficiuntur simplices. CAUDA scorpionis significat exitum venenatæ & lætifera; nam postquam verbum Dei propositum peruersa interpretatione illud deprauant, & eo modo qua retorta cauda aculeum infigunt, & virus lætale infundunt. CORPVS locustæ, quod nihil ferè est aliud, quàm ventris animal, & ideo nec incedere, nec volare rectè potest, sed saltitando se erigit in altum, & mox ad terram recidit) significat hæreticos huius temporis esse homines ventri addictos, inimicos ieiuniorum & continentiarum, & ideo nec incedere posse per viam mandatorum, nec volare ad res cœlestes contemplandas.

Conantur quidem aliquando se erigere, & mores emendare, sed more locustarum, mox recidunt ad terram. Exemplo esse potest Saxonica visitatio; nam cum animaduertentes Lutherus ob Euangelicam libertatem à se prædicatam, & omnes Ecclesiæ leges abrogatas, populos sine vlllo frano in viam rucere, instituit visitationem, & monuit pastores, vt prædicarent pœnitentiam, timorè Dei, obedientiam, opera bona, &c. Sed nihil profecit; vide Cochlæum in vita & actis Lutheri anni M. D. XXVII.

Pari ratione conantur volare per contemplationem, & scribunt iam passim libros de Trinitate, de Incarnatione, deque aliis eiusmodi mysteriis, sed incidunt in errores grauissimos, immò hæreses perniciosissimas, vt patet de Vbiquitatis, quorum mysterium Incarnationis, & Trinitatis destruant.

GORONAE in capite locustarum, significant arrogantiam, & superbiam; qua sese efferunt super omnes homines. Exstat liber Lutheri ad Ducem Georgium; in eo sic ait: A tempore Apostolorum nullus Doctor, aut Scriptor, nullus Theologus, aut Iurisconsultus, tam insigniter & clarè conscientiam secularium statuum confirmant, instruxit, ac consolatus est, sicut ego feci. Per singularem Dei gratiam hoc certò scio, quoniam neque Augustinus, neque Ambrosius, qui tamen in hac re optimi sunt, mihi in hoc aequales sunt. Quid, quod non solum Lutherus, & Calvinus nihili faciunt mille Cyprianos, & mille Augustinos; sed etiam quiuis Ministellus Lutheranus habet pro asinis, & stipitibus omnes Papistas? Erant autem coronæ illæ quasi aureæ; id est, aureæ videbantur, sed non erant.

Saxonica visitatio

*in libro de
Duce Georgio*

*in libro de
Lutherano*

quia fingūt se zelo honoris Dei, & caritatis impelli ad ea quæ dicunt; cum tamen nihil minus, quàm zelum Dei nouerint.

DENTES leonini, significant detractiones, quibus assidue, & literis, & sermonibus lacerant famam Pontificum, Clericorum, Monachorum, & ipsorum etiam Sanctorum, qui cum Deo feliciter regnant. Et sanè detractionibus nutrirī videntur, & tam multa dicūt, quæ nec sunt, nec fuerunt, fortasse etiam nunquam erunt, vt videant omnem conscientiam penitus exuisse. Id satis patet, tum ex aliis, quæ in eorum libris passim leguntur; tum ex iis, quæ paulò antè citauimus ex Synodo Smalchaldica, Illyrico, Tilemanno, Caluino, & Chytræo.

P E C T V S lorica ferrea armatū, significat obstinationem. Sunt enim ita obdurati, vt etiam si apertissimè conuincantur, nunquam tamen cedant; & sæpe mori malint, quàm ab obstinatione sua recedere.

Similitudo equorum, qui parati videbantur ad bellum, significat audaciam & temeritatem. Prouocant enim audacissimè omnes ad bellum, cum tamen postea pro argumentis sola mendacia plerumque proferant. Lutherus in assertione artic. 25. *Adeste, inquit, huc omnes Papista in vnum: Conflata studia vestra in vnu, si fortè possitis hoc vinculum dissoluere.* Quo eodem modo loquuntur ferè omnes alij. Similitudo autem curruum volitantium, significat velocitatem, qua noua ista hæresis vititur in variis regionibus occupandis. Nam breui occupauit non solum multa regna in partibus septentrionalibus, sed etiam vsque ad Indos excurrere ausa est; quàmquam non permisit Deus, vt ibi hæresis posset. Nec enim tantum flagellum merebatur nouella adhuc, & tenera illa Christi Ecclesia.

Denique, Angelus abyssi dicitur Rex locustarum istarum, quia etsi Regem visibilem locustæ non habent, vt supra diximus; inuisibili tamen Rege; id est, Diabolo carere non possunt: *Ipsè enim est Rex super omnes filios superbia,* Job. 41. Dicitur autem Rex locustarum exterminator; quia per nullam vnquam hæresim, aut persecutionem Diabolus ita exterminauit, ac vastauit Ecclesiam, vt per Lutheranos. Nam ceteræ hæreses, vt plurimum, vnum, aut alterum articulum destruebant, sed non euertebant omnem ordinem, & disciplinam Eccle-

Eccle-

Ecclesiæ. At Lutherana hæresis partim per se, partim per
proles, Anabaptistas, Calvinistas, Trinitarios, Libertinos,
omnia omnino Ecclesiæ bona perdidit in iis locis, ubi gra-
potuit. Nam abstulit à Deo Trinitatem, per novos Sami-
tenos; à Christo Deitatem per eosdem; & humanitatem
Anabaptistas; ab Angelis, & Sanctis omnibus omnem cultum
& inuocationem; à purgatorio suffragia viuorum; imma-
gatorium ipsum planè exterminauit. Ab Ecclesia, qua est
terris, abstulit multos libros diuinæ Scripturæ; omnia Sac-
ramenta, omnes traditiones, sacerdotium, sacrificium,
vota, ieiunia, festos dies, templa, altaria, reliquias, cruce-
magines, monimenta omnia pietatis; item leges Ecclesiasti-
cas, disciplinam, atque ordinem vniuersum planè extermi-
nauit.

Sed fortè inferis pepercit, ne suo Regi, Angelo ab illi
iuriam faceret. Non ita est; nam etiam inferos veros & lac-
les, multi Lutheranorum negant, & imaginarios nescio quos
inferos fingunt; vt supra in disputatione de descensu Christi
ad inferos demonstrauius. Verè igitur exterminatrix hære-
sis hæc dici potest, & eo duce digna, qui Hebraicè אֲבִרְחָם
Græcè ἀπολλύων , Latinè exterminans dicitur. Et mirum ve-
nè esset, si non etiam Lutherani ipsi hoc exterminium min-
rentur, nisi à fumo illo, de quo supra diximus, planè essent
obcecati.

Sed vna in tot malis consolatio est, quòd (vt Ioannes dicit)
locustæ istæ non lædunt herbas, atque arbores virentes, sed
solùm homines, qui non habent signum Dei viui. Cùm enim
hæresis ista tota carnalis sit, nō facilè viros bonos, & in quo-
rum animis viret, ac floret religio, & pietas, decipere potest.

Ita videmus, rarò, aut nunquam accidisse, vt ad Luthe-
ranos ab Ecclesia aliquis defecerit, qui non prius
corruptæ, & perditæ vitæ inter Catho-
licos esse cœperit. Sed de his
hactenus.

CAPVT XXIV.

Refutantur argumenta Caluini & Illyrici, qui probare conantur, Papam non esse amplius Episcopum; ubi etiam refellitur fabula de Ioanne Papa femina.

RESTAT id, quod ultimo loco proposuimus; ut videlicet ostendamus, Romanum Pontificem non solum Antichristum non esse, sed nec villo alio modo amisisse pontificatum suum. Siquidem Caluinus & Illyricus, ille ratione; iste coniectura quadam probare conantur; non esse hoc tempore verum Episcopum.

An hoc tempore sit verus Episcopus

Atque ut à CALVINO incipiamus, ita ille loquitur in institut. lib. 4. cap. 7. §. 23. & 24. *Ipse vero Pontifex quid omnino habeat Episcopale, scire velim: primum in munere Episcopi caput est, plebem Dei verbo docere: alterum & proximū huic, Sacramenta administrare: tertium monere & hortari, corrigere etiam eos qui peccāt, ac in sancta disciplina populum continere. Quid istorum facit? immò quid facere se simulat? Dicant igitur, qua ratione velint haberi Episcopum, qui nullam officij partem minimo digito, vel in speciem saltem attingit. Non ita de Episcopo est, ut de Rege. hic enim etsi non exequatur quod proprium est Regis, honorem nihilominus ac titulum retinet. At in Episcopo diiudicando respicitur Christi mandatum, quod semper in Ecclesia valere debet. hunc ergo nodum mihi soluant Romanenses. Nego istorum Pontificem esse Episcoporum Principem, cum sit Episcopus.* Hæc ille.

Ni fallor, tota hæc ratiocinatio ad hunc breuem syllogismum reuocari potest. Cū hoc intersit inter Episcopum, & Regem; quod Rex, nomen est potestatis, & præfecturæ, cui annexum est officium regendi populum: Episcopus autem, est nomen solius officij, verbum Dei, & Sacramenta ministrandi: certè si neque Rex, neque Episcopus munere suo fungatur, Rex nomen, & dignitatem suam retinebit, Episcopus amitter: Romanus autem Pontifex officio Episcopali, ne in speciem quidem fungitur; quippe qui nec verbum, nec Sacramenta populis ministrat: Romanus igitur Pontifex nomen

men

men & dignitatem suam perdidit, atque adeò Episcopus dici non potest.

» Iam verò **MAGDEBURGENSES** Cent. 9. cap. 20. col. 90.
 » id ipsum coniectura & signo confirmare nituntur. Aiunt enim
 » signum euidens mutationis Romanæ Ecclesiæ in Babyloniam
 » cam meretricem fuisse, quod voluerit Deus, vt circa illa tem-
 » pora, in quibus hæc mutatio facta est, vera quadam mulier
 » meretrix in sede Pontificia sederet; quæ quidem Ioannes Ba-
 » pa VIII. dicta est.

» Id verò probant; **PRIMO**, ex auctoribus, Platina, Marino
 » Polono, Sigeberto, & Mariano Scoto. **SECUNDO**, ex vestigiis
 » eius rei, quæ ad nostra tempora remanserunt, nimirum
 » ex quadam sede porphyretica intus perforata, quæ manebat
 » in Palatio S. Ioannis Lateranensis, cuius vsus fuisse dicunt
 » institutum post flagitium illud detectum, ad explorandum
 » videlicet, an Pontifex recens creatus, esset masculus, nec ne.
 » **ITEM**, ex quadam statua mulieris cum puero, quæ usque ad
 » nostra tempora mansit in eo loco, vbi dicitur, Ioannes VIII.
 » peperisse. **DENIQUE**, ex eo, quod Romani Pontifices, quan-
 » do ex Vaticano ad Lateranum pergunt, solent declinare loco
 » cum illum, vbi ista mulier dicitur peperisse, in detestationem
 » facti; alioqui enim illa est recta via. Sed non est difficile hos
 » nodos soluere.

Ac vt **CALVINO** primùm respondeamus, vel Calvini
 loquitur de significatione nominis, vel de re ipsa; quando di-
 cit Episcopum esse nomen officij, Regem esse nomen digni-
 tatis. Si de nominis significatione, apertè decipitur, nam vt
 Episcopus dicitur ab ἐπίσκοπος; id est, à considerando, sive
 inspiciendo, & sonat officium inspiciendi; ita etiam Rex dicitur
 à regendo, & sonat officium regendi. Et sicut Rex est nomen
 magistratus; ita ἐπίσκοπος etiam apud Ethnicos erat nomen
 magistratus, nimirum Prætoris; vt patet ex Aristophane in a-
 uibus, & quod maius est, idem nomē pastoris, in diuinis liti-
 ris tribuitur Episcopo, & Regi; vt patet ad Ephes. 4. & Ilii. 44.

Si verò de re ipsa loquitur, non minus decipitur, nam, vt
 regia auctoritas non est simplex officium iudicandi, vt est iu-
 dicum aliorum, sed vera præfectura in rebus politicis; id est,
 potestas regendi homines sibi subiectos, imperando, & pu-
 niendo:

niendo: ita etiam Episcopatus non est simplex officium prædicandi, ut est aliorum multorum, qui concionantur, & non sunt pastores; sed est vera præfectura Ecclesiastica; id est, potestas regendi homines in rebus spiritualibus, & diuinis; ac proinde imperandi, & puniendi. De qua re & multa supra diximus, & plura adhuc infra dicemus in libro sequenti; nunc pauca loca, sed clarissima annotasse sufficiet. Apostolus Paulus 1. Cor. 11. *Cetera, inquit, cum uenero, disponam.* Et 2. Corinth. 13. *Ut non presens durus agam, secundum potestatem, quam dedit mihi Dominus.* Et Hebr. 13. *Obedite præpositis uestris, & subiaccete eis.* Et 1. Timoth. 5. *Aduersus Presbyterum accusatione noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.*

Adde huc quoque; falsum esse, Pontifices non fungi munere Episcopali. Nam non tenentur per se concionari, & Sacramenta ministrare, si iusta aliqua de causa impediuntur; sed satis est, si curent per alios ista omnia præstari. Alioqui Episcopi ad impossibilia obligarentur. Nullus enim est tam exiguus Episcopus, qui possit per se sufficere ad concionandum, & Sacramenta ministranda in tota sua diocesi. Sicut ergo satisfacit, si in eo loco, ubi per se non potest, per alium concionatur; ita satisfacit, si in omni loco per alios concionetur, quando in nullo per se id facere potest. Neque desunt exempla antiquitatis. Scribit enim POSSIDIUS in vita B. Augustini, sanctum Valerium Episcopum Hipponensem commississe S. Augustino Presbytero suo officium prædicandi; propterea quod ipse, cum Græcus esset, non posset Latino populo prædicare. Et ibidem Possidius refert, in Orientali Ecclesia plures Episcopos munus prædicandi, quod ipsi per se exequi nequibant, Presbyteris suis demandare solitos; nec tamè dicere possumus, vel S. Valerium, vel alios, qui per se non prædicabant uerbum Dei, Episcopos non fuisse.

Ad argumentum MAGDEBURGENSIVM dico; fabulam esse illam de Ioanne Papa femina, quam satis accuratè refellit Onuphrius in additione ad Platinam. Ac primùm apertè conuincitur esse fabula, ex testimoniis Scriptorum Græcorum & Latinorū. Primus omnium, qui de hac re scribere potuit, & qui rem optimè nouit, fuit Anastasius Bibliothecarius, qui illo ipso tempore uixit, quo fingitur Ioannes iste IX. pontificatum gessisse, nimirum circa annum DCCC.L. & in-

ggg   tersuit

fabula de Ioanne papa femina.

terfuit creationi Pontificum multorum, qui hunc Ioannem vel præcesserunt, vel sequuti sunt. Ille igitur scribit, post Leonem IV. vacasse sedem quindecim diebus, & mox communi consensu creatum fuisse Benedictum III. quibus verbis indicat, nullum fuisse Ioannem fœminam. Omnes enim, qui illum Ioannem admittunt, dicunt, eum sedisse post Leonem IV. ante Benedictum III. & vixisse in pontificatu duobus annis & quinque mensibus.

Dicent fortasse, Anastasium in gratiam Pontificum confisse istum Ioannem VIII. At **CONTRA**, nam saltem debet ponere, sedem vacasse post Leonem IV. duobus annis cum medio, ne errorem exploratum in Chronologia admittat, & errorem, qui poterat refelli ab oculatis testibus, qui tunc vivebant. **RESPONDENT**, non esse errorem in Chronologia, quia duo isti anni Ioannis adduntur annis Leonis IV. Leo enim IV. dicitur ab Anastasio sedisse annis VIII. qui ita accipiendi sunt, ut sex anni sint ipsius Leonis, alij duo addantur ex annis Ioannis fœminæ.

AT CONTRA; nam non solum Anastasius, sed etiam Martinus Polonus, & Platina, & Magdeburgenses, & Bithunder, & alij, qui ponunt Ioannem VIII. sedisse duobus annis, dant Leoni annos VIII. Igitur necessariò erit error in Chronologia Anastasij, si iste Ioannes ponatur fuisse Pontifex post Leonem. **DE INDE** non solum Anastasius, sed etiam Adalricus Viennensis, qui eodem tempore vixit, & de quo nulla suspicio est, quod in gratiam Pontificum voluerit mentiri, docet nullum fuisse Ioannem inter Leonem IV. & Benedictum III. Sic enim loquitur in Chronico anni DCCC. LXV. *Pontifex, inquit, Romanus Gregorius moritur, atq. eius loco Gregorius ordinatur: illo defuncto, succedit Leo. Quo obeunte Benedictus in sede Apostolica substituitur.* Et similiter loquuntur Regino, Lambertus, Hermānus Contractus, Abbas Vitergenensis, Otho Frisingensis; & omnes alij historici, qui plurimi sunt, vsque ad Martinum Polonum, qui fuit quadringentesimo annis posterior isto ficto Ioanne VIII. & ipse primus huius Ioannis VIII. meminit contra fidem omnium antiquorum. Ab ipso autem acceperunt Platina, & ceteri recentiores.

Nec solum Latini, sed etiam Græci, qui ante Martinum Polonum scripserunt, ut Zonaras, Cedrenus, Ioannes Curpalates,

palates, & alij nullam mentionem huius tam prodigiosæ historiæ inter res eius temporis faciunt: cùm tamen illi non faueant Romano Pontifici; quiq̃ libenter accepissent occasionem irridendi Latinos in hac parte, si potuissent. Quomodo autem credibile est, melius nouisse res gestas, circa annum DCCC.L. Martinum Polonum, qui vixit anno M. C. C. L. quàm omnes historicos alios, qui vixerunt anno DCCC. vel DCCCC. vel millesimo?

Quòd autem Magdeburgenses dicunt, Sigeberrũ & Marianum Scotum Marino Polono antiquiores, Ioannem fœminam in suis Chronicis posuisse: falsum est. Et si enim in impresso Sigeberto & Mariano Scoto inueniatur Ioãnes fœmina, tamen in antiquissimis manuscriptis non inuenitur; & satis constat, corruptos fuisse auctores illos. Exstat adhuc in monasterio Gemblacenfi, vbi fuit Monachus Sigebertus, antiquissimum exemplum manuscriptum, quod putatur ipsius Sigeberti autographum, & in eo nulla mētio est Ioannis fœminæ. quod manuscriptum exemplum testatur se vidisse Ioannes Molanus Doctor Louaniensis, qui adhuc superest. Similiter in antiquissimis exemplaribus Mariani Scoti nō haberi Ioannem fœminam, testatur ille, qui Metropolitim Alberti Krantij edidit, anno M. D. LXXIV. Colonia.

Deinde SECUNDO, quod fabula sit ista narratio Martini de Ioanne fœmina, probatur ex ipsa narratione. PRIMO enim dicit, istum Ioannem fuisse Anglicum ex Moguntia. At Moguntia nō est in Anglia, sed in Germania. Vt autem hunc errorem emendent alij, mirabiliter inter se pugnant. Nam Platina dicit, fuisse Anglicum istum Ioannē, sed oriundum ex Moguntia. Magdeburgenses è contrario dicūt fuisse Moguntinum, sed oriundum ex Anglia. Theodorus autem Bibliander in Chronico dicit, neque natum, neque oriundum ex Anglia; sed tamen educatum & eruditum in Anglia.

SECUNDO, dicit Martinus, & qui eum sequuntur, dedisse operam literis Athenis. At constat eo tempore, neque Athenis, neque vsquam alibi in Græcia fuisse vlla Gymnasia literaria. Scribit enim SYNESIUS in epistola vltima ad fratrem suum, suo tempore Athenis nihil fuisse, nisi nomen Academiae. Fuit autem Synesius paulò post tempora Basilij & Nazianzeni. Scribunt etiam Cedrenus, & Zonaras in vita Michaelis

chaëlis & Theodoræ Imperatorum, circa finem imperij
 chaëlis, quando nimirum solus regnabat, matre Theodora
 amota, bonarum literarum & Philosophiæ scholas fuisset
 fituras à Barda Cæsare, cum vsque ad illud tempus per annos
 plurimos ita fuissent extincta omnia studia sapientiæ in Græ-
 cia, vt ne vestigium quidem vllum exstaret. Constat autem
 imperium Michaëlis solius, Theodora amota, incidisse
 tempora Nicolai I. qui successit Benedicto III. qui successit
 rat, vt isti fingunt, Ioanni VIII. foeminae. Immo Chrono-
 logia omnes, & ipse etiam Bibliander, ponunt initium imperij
 Michaëlis solius, anno Christi DCCC. LVI. & Ioannis foeminae
 pontificatum, anno DCCC. LIV. Ex quo sequitur, quod
 mortem Ioannis istius coepisse in Græcia reuiuiscere studia
 sapientiæ.

TERTIO, Magdeburgenses dicunt, Ioannem istum VII.
 peperisse in itinere, cū ex Vaticano inuisere veller Ecclesiam
 Lateranensem. At certissimum est, vt Onuphrius demonstrat
 in libro de septem Ecclesiis, Romanos Pontifices non habuisse
 in Vaticano, sed in Lateranensi palatio, vsque ad tempo-
 ra Bonifacij IX. id est, vsque ad annum M. CCC. XC. quomodo
 ergo, si in Laterano habitabat, volebat ex Vaticano inui-
 sere Lateranum? Certè si quis nunc scriberet, Pontificem ex
 Laterano venisse, vt inuiseret Ecclesiam Vaticanam, ridicu-
 lus esset, cum omnes sciant, Pontificem in Vaticano habitare.

QUARTO, dicit Martinus, & ceteri omnes, istum Ioannem
 in solenni & publica supplicatione peperisse. At certè nullum
 habet probabilitatem, quod mulier vterum gerens iam tot
 menses, tunc maximè voluerit procedere, quando maximum
 periculum erat ne detegeretur.

TERTIO, probatur hoc idem ex epistola Leonis IX. gra-
 uissimi Pontificis, ad Michaëlem Episcopum Constantinopo-
 litanum, cap. 23. vbi Leo Papa scribit, famam esse constan-
 tem, in patriarchatu Constantinopolitano multos eunuchos
 sedisse, & inter eos obrepisse etiam, & fuisse Patriarcham v-
 nam foeminam. Quod certè nūquam obiiceret Leo IX. Græ-
 cis, si tale aliquid paulò antè Romanæ sedi accidisset. Immo
 fortasse hinc nata est hæc fabula de Ioanne foemina. Cum e-
 nim rumor esset, quādam foeminam fuisse Pontificem Con-
 stantinopolitanum; & deinde paulatim, omisso nomine Con-
 stantino-

stantinopolitani, remanisset fama & opinio de fœmina Pontifice, & Pontifice vniuersali: cœperunt aliqui in odium Romanæ Ecclesiæ dicere, fœminam illam Romanum Pontificem fuisse. Et verisimile est, circa tempora ipsius Martini hæc famam exortam. Certè Martinus Polonus, qui primus hoc scripsit, nullum auctorem refert; sed tantum dixit, fertur. Itaque solum ex incerto rumore hoc habuit.

Neque mirum videri debet, si aliquis in odium Romanæ Ecclesiæ hanc fabulam finxerit, posito fundamento illo de fœmina Pontifice, & maximis contentionibus, quæ erant illo tempore inter imperatorios & pontificios homines. Nam etiam nunc videmus, Magdeburgenses magis incredibilia fingere. Cùm enim Martinus solum scripserit hanc mulierem fuisse Anglicam ex Moguntia, neque aliquid addiderit de parentibus, & nomine proprio mulieris, & de ceteris rebus: Magdeburgenses addiderunt, patrem huius fœminæ fuisse Anglum sacerdotem, & ipsam vocatam initio Gilbertam, nutritam quoque sub habitu viri in monasterio Fuldensi, & liberos de Magia scripsisse, quæ sunt omnia mera figmenta sine teste, & sine ratione excogitata. Adde, quod Martinus ille Polonus vir simplicissimus videtur fuisse. Scribit enim alias fabulas permultas, tanquam si historiæ probatissimæ essent.

Quod verò obiiciunt de sede perforata, de statua mulieris, & de declinatione à via, facile soluuntur. Nam, vt ex lib. 1. sacrarum cærimoniarum, sect. 2. constat, tres erant sedes lapideæ in Lateranensi Basilica, in quibus nouus Pontifex sedebat tempore suæ coronationis. PRIMA sedes erat ante ingressum in templum, eaque vilis & abiecta; ad quam sedem nouus Pontifex primùm ducebatur, atque in ea aliquantulum sedebat, vt per eam cærimoniam significaretur, eum de loco humillimo ad locum summum ascendere. Inde enim illum eleuantes, canebant illud 1. Reg. 2. *Suscitat de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem, vt sedeat cum Principibus, & solum gloria teneat.* Et hæc est caussa, cur ea sedes stercoraria diceretur. ALTERA sedes erat porphyretica, in ipso palatio; & ibi sedebat secundò, in signum possessionis, atque ibi sedens accipiebat clauis Ecclesiæ & palatij Lateranensis. TERTIA sedes similis erat secundæ, nec procul ab ea; atque in ea post paululum sedens, tradebat easdem clauis ei,

à quo antè acceperat; fortè vt ea carimonia admoneret
moris, per quam breui potestatem illam alteri traditurus
set. De sede, ad explorandum sexum, nulla vsquam mentio.

STATVA verò illa mulieris cum puero, sine dubio nota-
rat Ioannis Papæ. Nam si aduersarij dicunt, antiquos histo-
cos in gratiam Pontificis noluisse memoriam huius mulie-
ris in libris ponere; quomodo verisimile est, voluisse Pontif-
ces ipsos memoriam exstare in statua? **DEINDE**, si statua he-
ius Ioannis esset, mulierem cum infantulo recès nato repre-
sentasset. at imago illa neque sceminam referebat, neque in-
fantem in sinu gerebat; sed puerum satis magnum, & anto-
rum multorù, quasi præcedentem famulum, referebat. **Quæ**
re coniiiciunt quidam fuisse statuam illam alicuius Ethio-
pæ sacerdotis, parati ad sacrificandum, quem suus minister præ-
cedebat. **DEINDE**, cur Pontifices viam illam breuiorem o-
mittant ad Lateranum proficiscentes, non est in determi-
nem vllius sceleris, sed quia via illa est angusta, & anfractuosa,
& proinde incommoda pontificio comitatu, qui sem-
per frequentissimus esse solet. Adde, quod, vt O-
nufrius testatur, non desunt Pontifices,
qui non semel per hanc ipsam
viam iter fece-
runt.

LIBER